

ОДБРАНА

Поклон
читаоцима

Интервју

Начелник ВМА генерал-мајор
др Миодраг Јевтић

УВЕК МОЖЕМО БОЉЕ

Специјални
прилог

ВЕРСКИ ЖИВОТ У СТРАНИМ АРМИЈАМА

putovanje

BEZ GRANICA

 Lasta
eurolines

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

*Želimo vam
više putovanja!*

Nova godina je vreme

za donošenje odluka.

Neke od njih su male,

Neke od njih su važne,

Neke zahtevaju više napora,

A neke više sreće.

Neke odluke je ipak lako doneti.

NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE
PETROL

Svi putevi vode preko nas

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (друштво),
мр Зоран Милодиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан прве класе (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милић, Крсман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољнац, Будимир М. Попадић,
Влада Ристић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 3241-104; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Преплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народне библиотеке Србије
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Даримир БАНДА

16

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић

УВЕК МОЖЕМО БОЉЕ

8

Per aspera

ПРАЗНИК У СРБИЈИ

13

У ФОКУСУ

Министар одбране Драган Шутановац у Копненој зони
безбедности

ЈУГ БЕЗБЕДАН

14

ОДБРАНА

Четврта бригада Копнене војске

У ЗОНИ ОПРЕЗА

16

64. логистички батаљон – служба војних услуга

МЕСТО ГДЕ СЕ СЛИВАЈУ ПРОБЛЕМИ

20

Државни секретар Игор Јовичић
у Копненој зони безбедности

ВРЕДНОВАЊЕ РЕЗУЛТАТА И УСЛОВА РАДА

23

Новинари на „Парафинским утринама“

ИМПЕРАТИВ БЕЗБЕДНОСТ ГРАЂАНА

26

Стандардизација у области друштвене безбедности

МРЕЖА ЗА УБЛАЖАВАЊЕ КРИЗА

28

Промоција монографије „Опстанак тенка на бојишту“

ЧОВЕК И ОКЛОП

30

ЗАКОНИ

31

60

ПРИЛОГ

Верски живот у страним армијама

СЛУЖЕЊЕ БОГУ И ОТАЏИНИ

31

Са галерије

ВИШАК ПОШТЕЊА

55

ДРУШТВО

Пуковник др Стојан Кљајић

СЕНКА

56

Човечанство пред проблемом
глобалних климатских промена**РЕАНИМАЦИЈА ПЛАНЕТЕ**

60

СВЕТ

Страјкер – успех или промашај

ВОЈНИЧКИ ТАКСИ

64

Приватна војна предузећа

НОВО ИМЕ ПЛАЋЕНИКА

68

Паралеле

**ТУРСКА ИНТЕРВЕНЦИЈА
НА СЕВЕРУ ИРАКА**

71

КУЛТУРА

Владимир Илић, новинар и публициста

**СА КОЛИКО СЕ НУЛА
ПИШЕ РЕЧ СТРАСТ**

72

ФЕЉТОН

Витешка времена

ХУМАНИ РАТНИЦИ

76

Смиљено штиво војних професионалаца ових дана јесу закони. Наравно, они о одбрани и Војсци, нарочито овај други, који регулише статусна питања. Стиче се утисак да је јавна расправа о тим важним и дуго очекиваним актима тек почела. Сада се откривају, потанко анализирају и тумаче многа важна питања о којима се глас „базе“, у време кад је то требало, чини ми се, није чуо довољно јасно и гласно.

Дискутује се о томе која су решења боља, а која лошија, где смо на добитку, а где на губитку, шта нам иде, а шта не иде у прилог, затим ко ће аванзовати, а ко не, шта су државни, а шта војни службеници и намештеници, у чему је разлика између систематизације и формације, и тако редом.

Дакле, многа питања још не само да су нејасна већ и потпуно отворена. Биће регулисана бројним подзаконским актима – уредбама, правилницима, упутствима и одлукама, које ће Влада и Министарство одбране донети у наредном периоду. Требаће нам, свакако, и времена да се навикнемо на нове околности и прилагодимо новинама које закони доносе.

Једна од новина у Закону о Војсци јесте и успостављање верске службе у Војсци ради остваривања слободе вероисповести њених припадника.

Дисконтинуитет у тој области од пола века враћа нас практично на сам почетак у регулисању тог значајног питања. Истина, у протеклих неколико година доста је урађено на том плану, пре свега, у сагледавању искустава српске војске и Војске Краљевине Југославије, али и страних искустава у дефинисању модела за регулисање верске службе, а тек сада је, ступањем на снагу Закона о Војсци, створен основ за конкретне будуће кораке.

Како је то питање решено у страним армијама, где се стварање услова да њихови припадници остварују верска права и слободе подразумева, а верска служба у Војсци представља стандард, можете сагледати у нашем специјалном прилогу посвећеном тој теми.

Одлуком Владе Србије Војномедицинска академија је од 1. јануара укључена у мрежу здравствених установа наше земље, што практично значи да има ранг и статус који имају клинички центри Србије. Тиме су уједначена права и могућности грађана наше земље да равноправно користе све расположиве здравствене капацитете. Бојазан да ће тиме бити угрожена права и наводне привилегије војних осигураника, те да неким мора да се смркне да би другима свануло, дакле, потпуно је неоснована. Места у тој елитној здравственој установи има и за једне и за друге, као што је, уосталом, то било и до сада.

Разрешене су тако и недоумице о будућем статусу ВМА. Према речима генерал-мајора Миодрага Јевтића, начелник ВМА, све неизвесности и лицитирања о томе каква ће бити њена судбина, пале су у воду. Остаће дакле државна установа, попут Клиничког центра Србије, али и војна, као што јој име каже. ■

ПРЕДСЕДНИК ТАДИЋ И МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ У „КРУШИКУ“

ПОЧЕТАК ВЕЛИКОГ ПОСЛА

Поводом недавно потписаног уговора између Јавног предузећа Југоимпорт – СДПР и Министарства одбране Ирака о извозу наоружања и војне опреме, председник Републике Србије Борис Тадић и министар одбране Драган Шутановац посетили су, 24. децембра, Холдинг компанију „Крушик“ у Ваљеву, једно од предузећа српске одбрамбене индустрије које ће учествовати у реализацији великог посла за Ирачане

Уговор са владом Ирака, вредан укупно 235 милиона долара, у овим нашим околностима може се сматрати изузетно значајним. Њиме би „Крушику“ требало да се обезбеде 32 милиона долара за производњу у наредном периоду, што ту фирму може поново да подигне на ноге.

– То је и наша визија, не само за „Крушик“ него и за све остале компаније које су суштински важне за привреду и свакодневни живот грађана – изјавио је председник Борис Тадић након обиласка погона „Крушика“. Он је потврдио да ће све фирме учеснице у реализацији уговора добити свој „део колача“ и да ће он бити добар замајац за раст наше одбрамбене индустрије и њену технолошку обнову.

Поред „Крушика“, у Ирак ће извозити крагујевачка „Застава“, „Милан Благојевић“ из Лучана, ужички „Први партизан“, чочанска „Слобода“ и „Прва искра“ из Барича.

Тадић је као посебно значајно оценио то што ће „Утва“ из Панчева у Ирак извести школске авионе, јер је у супротном „претила опасност да Србија изгуби авио индустрију“.

„Ово је замајац за одбрамбену индустрију Србије, која и у наредним годинама треба да буде ослонац технолошког развоја земље“ – рекао је Тадић.

Председник Србије је истакао да се српске војне фабрике већ у јануару 2008. године могу надати авансу из уговора о извозу у Ирак, те да је добро то што су фабрике наменске производње већ почеле припреме за производњу, у коју ће укључити и бројне кооперанте.

Он је казао да Србију у будућности види као земљу која производи и извози модерно оружје и која има снажну војску, примерену новим политичким околностима, доприносећи на тај начин спољнополитичком угледу земље.

Тадић је рекао и да се Србија брани на границама, али и на сваком радном месту и због тога се залажио за боље радне услове радника и зараде од којих ће моћи пристојно да се живи.

Генерални директор Југоимпорта – СДПР Стеван Никчевић истакао је стратешки значај уговореног посла са Ираком, уз напомену да је највећи његов део припао управо ваљевском „Крушику“. Фабрика из Ваљева ће, према његовим речима, захваљујући том уговору имати прилику да учествује у производњу планирану за извоз у 2008. години. ■ С. Ћ.

РЕФОРМ

У центрима за обуку Војске Србије, 22. децембра, млади војници положили су заклетву. Свечаности су одржане у Пожаревцу, Сомбору, Панчеву, Јакову, Ваљеву, Зајечару, Крушевцу и Лесковцу.

Млади војници заклетву су дали у присуству представника Генералштаба Војске Србије, локалне самоуправе и својих родитеља, родбине и пријатеља, који су из разних крајева Србије у великом броју дошли на свечаности.

На свечаности у Пожаревцу младим војницима честитке је упутио командант Команде за обуку генерал-мајор Љубиша Диковић

ДУШАН С БИЛАТЕРАЛНО- КОНСУЛТА

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић, са делегацијом Министарства одбране Републике Србије, боравио је 17. и 18. децембра на билатералним одбрамбеним консултацијама у Пентагону. Консултацијама, које су оцењене као историјске, руководили су заменик министра одбране САД Гордон Ингланд и заменик помоћника министра одбране за политику задужен за НАТО и Европу Данијел Фејта.

– Америчка страна изразила је жељу за унапређењем сарадње у области одбране и потврдила спремност да настави са подршком реформни система одбране Републике Србије. Обојано је потврђен интерес за унапређењем војно-војне сарадње, приоритетно у оквиру Програма државног партнерства са Националном гардом Охаја, са наглашеном перспективом да се наредне године прошири и на цивилно-војну и цивилно-цивилну сарадњу. Поред тога, истакнута је спремност да се и у наредној години већи број наших официра и подофицира упути на различите облике шко-

ЛАСЕ ПОЛОЖИЛИ ЗАКЛЕТВУ

ЗАДАЦИ МИСАНЕ ОБУКЕ

и пожелео да буду добри војници који ће нове задатке у реформисаном систему обуке извршавати савесно и одговорно, градећи сложне војничке колективе оспособљене за одбрану земље и друге задатке из мисија Војске Србије.

Честитке младим војницима у име Генералштаба Војске Србије упутили су у Сомбору генерал-мајор Божидар Форца, начелник Управе за развој (Ј-5), у Панчеву генерал-мајор Драган Колунџија, начелник Управе за оперативне послове (Ј-3), у Јакову генерал-мајор Петар Ђорнаков, начелник Управе за обуку и доктрину (Ј-7), у Ваљеву генерал-мајор Петар Родојчић, начелник Управе за људске ресурсе (Ј-1), у Зајечару генерал-мајор Родивој Вукобродовић, начелник Управе за телекомуникације и информатику (Ј-6), у Крушевцу генерал-мајор Љубомир Самаршић, начелник Управе за логистику (Ј-4), и у Ле-

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

сковцу пуковник Раде Ђурић, начелник Управе за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2).

На свечаностима је истакнут податак да се 98 посто младиха одазвало позиву да у децембарском упутном року служе војску под оружјем, што потврђује да је Војска Србије поново институција од угледа и поверења у свом народу, а то је место којим се у историји увек поносила.

Усвојени закони о одбрани и Војсци дају нове могућности за изградњу система одбране, за побољшање материјалног и статусног положаја припадника Министарства одбране и Војске Србије и за враћање популарности војног позива у младим генерацијама, што су основе даљег јачања нашег одбрамбеног система и Војске Србије. ■

Р. М.

ПАСОЈЕВИЋ НА ОДБРАМБЕНИМ МИСИЈАМА У САД

ловања и усавршавања у САД према Међународном програму војног образовања – ИМЕТ – рекао је Спасојевић.

Током боравка у САД, помоћник министра за политику одбране имао је више одвојених сусрета са представницима Беле куће, Конгреса, Стејт департамента и Националног савета за безбедност, у којима је нагласио чврсту опредељеност Србије да безбедносну ситуацију у региону одржи стабилном и у том смислу истакао висок ниво сарадње са Кфором. Спасојевић је пренео да је Војска Србије под пуном цивилном и демократском контролом у Србији и да ће поштовати и извршавати одлуке државног врха.

У одвојеном разговору са замеником помоћника државног секретара за Европу и Евроазију Розмари до Карло, помоћник министра Спасојевић посебно је истакао да је за стабилност и безбедност региона, те развијање даље сарадње, неопходно да будући статус Косова и Метохије буде решен уз сагласност обе стране и пуно поштовање међуна-

родног права, Повеље УН и резолуције 1244 Савета безбедности УН.

Помоћник министра за политику одбране, са министрима одбране Црне Горе и БиХ, учествовао је на округлом столу „Балканске перспективе“ у организацији Атлантског савета САД у Вашингтону, где је нагласио опреде-

љеност Србије за развој добросуседских односа и регионалне сарадње у свим областима и упозорио на највећи безбедносни изазов у региону – решење будућег статуса Косова и Метохије. У том смислу, изразио је наду да ће се до решења доћи компромисом у функцији одржавања мира и стабилности у региону. ■

НАЧЕЛНИК ВМА
ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ПРОФ.
ДР МИОДРАГ ЈЕВТИЋ

Снимио Д. БАНДА

УВЕК МОЖЕМО БОЉЕ

Функционалном интеграцијом са цивилним здравством, мораћемо да ојачамо наш клинички сектор, наше клинике које су до сада биле најоптерећеније, јер због прилива већег броја болесника морамо обезбедити стручнији рад, задржати ниво лечења и побољшати га. Ми на ВМА никада се не задовољавамо достигнутим. Мислимо да увек можемо боље.

Војномедицинска академија ће, сасвим сигурно, опстати. Све неизвесности и лицитирања каква ће бити њена даља судбина, пале су у воду. Остаће државна установа, попут Клиничког центра Србије, али и војна, као што јој име каже. У њој ће се убудуће лечити сви здравствени осигураници – и војни и цивилни. Тако је одлучено на седници Владе Србије 13. децембра ове године. А о ономе шта ће наше грађане и запослене у тој установи чекати у наредном периоду, говори начелник ВМА генерал-мајор др Миодраг Јевтић.

■ Господине генерале, између Фонда за здравствено осигурање Републике Србије и установе којој сте на челу недавно је потписан дуго очекивани уговор, којим је од 1. јануара 2008. омогућено да цивили добијају упут за лечење на ВМА. Да ли нам сада можете рећи зашто се толико чекало и шта је пресудило да се донесе тако важна одлука за наше грађане?

– Одмах на почетку тешко питање, али одговор није толико компликован. ВМА је била пројектована као централна војна болница СФРЈ и прављена је за већу државу. Међутим, од пре 10-15 година наша држава је постала знатно мања, а капацитети ВМА једним делом постали предимензионисани за исказане потребе. Тада се увидело да ВМА може да буде отворенија према грађанству и да би требало да се функционално интегришемо у здравствени систем Србије. На тај би начин нестали сви они проблеми на које су наилазили наши грађани током протеклих година – администрације око добијања упута, фондовско оспоравање и највећи проблем – да људи плаћају трошкове за лечење у својој земљи. Проценили

смо да заједничким радом и интеграцијом свих медицинских ресурса државе Србије можемо обезбедити да наш здравствени систем буде квалитетнији, поузданији, фреквентнији и да листе чекања које су понекад и вишегодишње, сведемо у разумније оквире.

Цела та прича свела би се на један закључак – ВМА је од пре више година имала интерес да се укључи у здравствени систем државе Србије, да своје капацитете једним делом угради у тај систем, али да задржи оно што је кључно и око чега није било ништа спорно – да остане у систему одбране.

■ *Ако није било спорно да ВМА остане у систему одбране, шта јесте?*

– Било је спорно што у том периоду то здравственом систему Републике Србије, можда, није одговарало, јер би се у здравственој тржишној утакмици појавила једна озбиљна, врло конкурентна институција. По мом мишљењу, конкуренција ствара квалитет, али се на нашим просторима то увек не препознаје на тај начин. Но, ми смо предочили министру одбране Драгану Шутановцу и министру здравља проф. др Томици Милосављевићу нашу идеју да је коначно време да се обједине два досадашња паралелна здравствена система у нашој држави и да је њихово функционално интегрисање много рационалније.

Подршка наших ресорних министара била је пресудна да се формира радна група, сачињена од представника Министарства здравља Републике Србије, републичког Фонда за здравствено осигурање, Управе за здравство МО и ВМА, која је захваљујући таквој подршци, веома брзо дошла до решења.

■ *Зашто је за ВМА значајно то што је остала под окриљем Министарства одбране и задржала своју организацију?*

– То је био наш стратешки интерес. Ми ценимо наше колеге у другим здравственим установама, поготово у клиничким центрима, и сматрамо их себи равнима. Ценима и њихову организацију, поштујемо њихов рад. Имамо, наравно, високо мишљење о организацији рада на нивоу Министарства здравља, али је опште мишљење свих запослених у домену војног здравства, поготово на ВМА, да се садашња организација рада, начин руковођења, одговорност за посао, дугогодишња традиција и све оно што краси ВМА може очувати само под оснивачким правима МО. Није спорно да део капацитета буде преусмерен на коришћење другима, али се установило да су организација рада, дисциплина, одговорност, нешто што не треба радикално мењати и прилагођавати другим условима, тим пре што су корисници наших услуга изузетно задовољни са оним што су добили на ВМА. Па зар има логике да онда оно што је добро мењамо и уништавамо. Напротив. Ми очекујемо да наш модел рада, можда, буде добар и за друге, како би наш здравствени систем био организованiji.

■ *Што је све прецизирано одлуком Владе и уговором са Фондом за здравствено осигурање Републике Србије?*

– Војномедицинска академија је Одлуком Владе Србије од 13. 12, са 500 кревета, укључена у план мреже здравствених установа државе Србије. То практично подразумева да од тог дана здравствени систем препознаје ВМА као своју установу. Тако да ће од 1. јануара, без икаквих сметњи лекари из унутрашњости, из Београда, из општих болница, из домова здравља, моћи да упућују на ВМА цивилне осигуранике, грађане наше земље, по олакшаној процедури,

коју прописује Министарство здравља Републике Србије и републички Фонд здравственог осигурања за упућивање у клиничке центре. Од тог дана ВМА има ранг и статус као и Клинички центар Србије. Практично су уједначена права и могућности грађана наше земље да користе здравствене капацитете Републике Србије у које је, први пут, укључена и ВМА.

До сада није било тако. ВМА је била изван тог система, практично екстериторијална. И све је било ствар добре воље, неких ургентних потреба или појединачних уговора које смо склапали са фондовима здравствене заштите ради збрињавања појединих категорија болесника и помоћи у ситуацијама када је требало смањити огромне листе чекања – као што су уговори о операцији катаракти, операцији кукова и колена, трансплантацији коштане сржи, уговори за дијализу и неурорадиолошке процедуре.

Дакле, у појединачним ситуацијама ми смо сарађивали као уговорне стране, а овога пута имамо државни уговор којим гарантујемо грађанима наше земље да могу доћи на ВМА уколико њихов изабрани лекар процени да би лечење требало наставити или започети код нас. А ми пружамо терцијарни ниво здравствене заштите, који подразумева коришћење наших дијагностичких могућности, дневне болнице, дневне хирургије, постелних капацитета, Центра хитне помоћи, Националног центра за контролу тровања, Трансплантационог центра, и свих ресурса које има ВМА, на нивоу од око 40 одсто својих капацитета, јер остале морамо да користимо за оне због којих примарно постојимо – за потребе Министарства одбране.

■ *Многи људи се плаше да ће и даље бити потешкоћа да се домогну ВМА. Неки из унутрашњости имају проблем да добију пут и за Клинички центар Србије, а камоли за ВМА. Ко гарантује грађанима да ће они имати проходност ка вашој установи?*

– То није питање за нас на ВМА. Ми морамо да створимо услове за лечење и грађанима јасно поручујемо да је ВМА спремна да прихвати оне пацијенте које ће нам упутити опште болнице, секундарни ниво здравствене заштите државе

Србије, или све оне које је потребно збринуту на највишем здравственом нивоу наше земље. И ми то прихватамо. Ја гарантујем да нико никада неће бити враћен уколико је његов живот угрожен, уколико његово здравствено стање захтева овај ниво здравствене заштите. Наравно, то подразумева коректну процедуру, сталну комуникацију, уговарање, договарање, сарадњу на свим нивоима, координацију са Министарством здравља и републичким Фондом, јер ми на овај начин уговарамо здравствену сарадњу за 2008. годину. Такве уговоре потписује Фонд и са клиничким центрима. Али иако се ти уговори потписују сваке године, ми за сва времена улазимо у мрежу здравствених установа Србије.

■ *Да ли ће се на ВМА лечити и пацијенти који плаћају своје услуге?*

– Наравно. Наша је замисао да сви капацитети ВМА буду рационално искоришћени. Дакле, у наредном периоду ће 1.214 кревета, са колико сада располажемо, бити коришћено на тај начин што ће Министарство одбране и Генералштаб за свој оперативни састав, значи за професионални војнички састав, војнике и све војне осигуранике, користити 714 кревета, а преосталих 500 биће намењено цивилним осигураницима. Сви капацитети који не буду тако успелени

УЛОГА

– Нашој јавности би требало да буде јасно да ВМА нема улогу дома здравља, амбуланте, опште болнице, него пружа највиши ниво здравствене заштите који би требало рационално користити. У преводу, ВМА неће бити намењена за ситне хируршке интервенције и лечење болести које се могу збринуту у општим болницама, већ за решавање оних болести и повреда које превазилазе могућности збрињавања у болницама секундарног нивоа здравствене заштите.

ВОЈНИ ОСИГУРАНИЦИ

– Енергично тврдим да војним осигураницима ништа неће бити одузето. Напротив, добиће квалитет више. Обезбедићемо савремену опрему, фреквентнији прихват, смањићемо чекања, а медицинске услуге ће бити квалитетније, јер усавршавамо кадар у иностранству да примењују нове методе лечења. Надам се да ће почетком године војним осигураницима широм Србије бити обезбеђено да се лече и у цивилним здравственим установама на територији где живе. Очекујемо интеграцију здравственог система државе Србије, где ће Министарство одбране задржати оснивачка права у оним сегментима који су од интереса за њега, а све што буде подразумевало чисту струку и непосредну бригу за здравље биће у ингеренцији Министарства здравља.

биће намењени тзв. комерцијалном програму, којим ћемо нашим грађанима у земљи, а и онима из дијаспоре, те странцима који желе да користе услуге ВМА, омогућити да за свој новац брзо, стручно и поуздано провере своје здравље или да се лече, ако је оно нарушено. Као и свуда у свету, свако за свој новац има право да одабере установу и место где ће се лечити, и та услуга мора бити на високом нивоу. Ми се трудимо да ово што имамо буде на нивоу стандарда болница у Европи.

■ *А шта ће бити са војним пензионерима и члановима њихових породица који су се до сада лечили на ВМА?*

– И они и сви који желе да даље ће се лечити на ВМА. Али морам да кажем да ја нисам надлежан и моје се компетенције не односе на то како ће се решавати статус војних осигураника у наредном периоду. Сигурно ће Министарство одбране водити рачуна о томе и имати у виду да се у изједначавању права свих грађана ове земље не иде на ничију штету. Али одговорно тврдим да ће ВМА и убудуће бити место где ће моћи да се лече сви који се определе за ВМА, пре свега војни осигураници који ће имати исти статус као и до сада.

■ *Очекујете ли навалу пацијената?*

– Не очекујем. Ми и сада лечимо све који дођу у нашу установу. Нико није враћен, ако је било у питању хитно стање. Ми и сада имамо више од 500 кревета у којима лечимо цивилне осигуранике. Према томе, нема никаквог разлога за узбуђење. Наравно, биће проблема које ћемо решавати у ходу, на то смо већ навикли и не очекујем велике потешкоће.

■ *Господине генерале, министар здравља је рекао да ће, захваљујући томе што ВМА улази у мрежу здравствених установа Србије, бити побољшан материјални положај запослених на ВМА. Установа којој сте Ви на челу остаје у систему одбране, а знајући како су нам плате мале, реците нам како ћете их повећати?*

– Па то је кључна ствар. Морам да кажем и читаоцима нашег листа да су плате запослених лекара, медицинских техничара, и других, међу најнижима у здравственом систему Републике Србије. И то не од јуче. То траје већ више година. Онда можете замислити у каквој ситуацији се ми налазимо када требамо да стимулишемо људе да раде савесно, професионално и да дају највише што могу. А они то заиста и чине, и ентузијазам и осећај припадности Војсци наше ове установе одвајкада. Али се, реално, не живи од ентузијазма. Он је потрошна категорија. Сви ми имамо породице и ближње које треба да издржавамо у те-

ОПРЕМАЊЕ

– Тренутно се у ВМА ради на три значајна пројекта – на опремању функционалних дијагностика за гастроентерологију и пулмологију, а биће опремљен и Центар за хипербаричну медицину.

ЛЕЧЕЊЕ

– Током прошле године на ВМА је стационарно лечено око 30.000 пацијената (57,5 одсто војних осигураника, а 42,5 цивилних). Искоришћеност постељне мреже била је 78 одсто. Просечно трајање лечења је било девет дана. Укупно је урађено 10.700 тзв. великих операција и око 5.800 малих. У исто време амбулантно је збринато око 373.000 пацијената, а у поподневној служби око 86.000 цивила.

шком времену. Зато је поменути уговор велика шанса да побољшамо стандард запослених, јер ћемо, очито, у наредном периоду имати боље попуњене капацитете и већи прилив болесника. А бољом организацијом службе њиховог прихвата бићемо у могућности да примереније наградимо и стимулишемо запослене за рад.

Повећање наших плата биће решено сагласно усвојеним законима о војсци и одбрани. Поред тога, најозбиљније разматрамо и питања стимулације наставног кадра ВМА – професора, доктора наука, асистената, примаријуса, и других. На тај начин ћемо и предупредити губитак дела високоспецијализованог кадра, који одлази из ВМА у неке државне болнице привучен већим примањима. Наравно, ми не замерамо превише ни њима нити државним болницама. Онима који су отишли желим срећан пут, али могу

да им кажем како су погрешили јер верујем да су бољи дани на видуку.

■ *Хоћете ли моћи да примите младе лекаре и медицинске техничаре?*

– Ових дана интензивно разговарамо у нашем министарству, конкретно са министром, и темељно анализирамо наше могућности, реорганизацију Војске, потребе, материјална и финансијска средства и неоспорно је да морамо обезбедити нови кадар, јер не смео направити велики генерацијски јаз. Али процес стварања квалитетног лекара, професора, траје деценијама. Ми смо у специфичној ситуацији, јер млад лекар кога добијемо не може одмах бити и врхунски стручњак. Некад је потребно и десетак и више година да он постане поуздан ослонац здравља човека коме је живот доведен у питање. Зато тај процес морамо да спроведемо и ми се трудимо да то предочимо у Министарству. Наравно, неће бити пријема мереног десетинама и стотинама запослених. Строго ћемо водити рачуна да прихватимо квалитетан кадар који ће бити ослонац ВМА и војног здравства у наредним деценијама. И министар одбране је препознао такву нашу потребу.

Примићемо и оне који раде на одређено на ВМА, јер је војна организација улагала у њих. То је кадар школован код нас и било би сасвим нелогично да уложена средства једноставно одбацимо и кажемо да нам више не требају. Наравно, очекујем да буду примљени најбољи и да их вођењем у служби једног дана учинимо водећим у својој професији. То се односи и на медицинске сестре, на кадар који треба да свеукупно прати рад у нашој служби и кад је реч о здрављу, науци и едукацији.

■ *Министар одбране је најавио да ће средства која ВМА оствари у сарадњи са цивилним здравством бити утрошена на куповину опреме и нових апарата. Шта првенствено недостаје вашој установи?*

– ВМА у овом моменту има 35.000 ратних технолошких уређаја и, подвлачим, све што имамо ради. То није најмодернија технологија, али нашим лекарима омогућава да долазе до врхунских резултата у лечењу и дају праве дијагнозе. Но, да бисмо били компатибилни са колегама у земљи, окружењу и свету, наравно да морамо имати технологију која у томе може да нам помогне. И увелико радимо на томе. Као што знате, више таквих уређаја је током 2007. ушло на ВМА. Навешћу два која су допринела повећању угледа ВМА. То је најновији мултислајсни 64-слајсни скенер, наша велика узданица. Он је почетком године купљен из прихода ВМА и са њим је до сада обављено више од 55.000 прегледа. Такође, прва смо државна болница у Србији која је купила егзајмер-ласер, уређај који нам је помогао да у области офталмологије направимо револуционарне потезе и операцијом излечимо наше пацијенте високе диоптрије.

А шта ћемо даље? Ми смо врло озбиљна установа у којој се све ради плански. Тако је Планом опремања ВМА у 2008. години предвиђено да из прихода ВМА у наредној години издвојимо око 913 милиона динара за обнову бројних медицинских апарата који годинама нису обновљани. У томе имамо подршку министра одбране. Кад то кажемо, пре свега мислим на најмодернију магнетну резонанцу, на мамограф, на савремени ангио-блок, а желимо да се по-

ПЛАТЕ

– Очекујемо да се врло брзо плате запослених на ВМА изједначе са платама у клиничким центрима у Србији. То значи да професор са ВМА неће бити омаловажен и потцењен у односу на професора са Клиничког центра Србије, или да медицинска сестра са ВМА ради за мању плату од њене колегинице у Клиничком центру. То је најављено, и ми очекујемо, али нам неће пасти само са неба. Предузимамо низ мера да се то обезбеди.

КАДАР

На ВМА је укупно запослено 2.692 људи – 482 лекара, 35 стоматолога и 35 фармацеута, те 1.426 медицинских техничара свих профила. Научноистраживачки кадар чини 138 доктора наука и 99 магистара, а наставника 125 доцента и професора и 36 асистената. На ВМА ради једини академик кога Војска данас има – проф. др Миодраг Чолић и председник Српског лекарског друштва пуковник проф. др Војкан Станић.

КЛУЧНЕ ДЕЛАТНОСТИ

– У нашој визији будућег рада постоје четири веома битна сегмента који ће обезбедити да ВМА опстане, остане и да напредује. Најпре, имамо обавезу да ВМА остане елитна здравствена установа, и ту нема дилеме. Свака држава има установу у којој могу да се лече државни и војни руководиоци, инострани представници, еминентне личности из јавног живота. Надаље, она мора бити народна здравствена установа, јер ју је овај народ стварао. Као треће, део капацитета увек имамо спреман за здравствено збрињавање професионалног војног кадра и свих који раде у Војсци. И четврти, веома битан сегмент је комерцијални здравствени програм. Очекујемо да на тај начин обезбедимо додатна медицинска средства и што мање захватамо од буџета, да се технолошки обнављамо, стимулишемо наш стручни кадар и унапређујемо рад ВМА.

забавимо и хипербаричном медицинском, која је од велике користи у појединим индикацијама обољења.

■ *Пре неки дан је ваша установа добила још једно лепо признање – Привредна комора Србије и Министарство за туризам и услуге прогласили су ВМА за најбољи корпоративни бренд у Србији 2007. године?*

– Много признања је ВМА добила ове године, а посебно нам је драго што смо их добили од колега широм света. Двадесет седам делегација је посетило нашу установу, а међу њима су били и најеминентнији представници војног и цивилног здравства држава као што су САД, Кина, Русија, Немачка, Холандија, Норвешка, Јапан, и други.

Највећим признањем сматрам утиске које су о ВМА изнели чланови делегације Националне гарде САД, у којој су били и представници њихове санитетске службе. У непосредним разговорима напоменуо сам да бисмо желели да наши лекари, као пре 20 година, одлазе неколико месеци на усавршавање у еминентне америчке војне центре, као што је речимо чувена болница „Волтер Рид“. А господин ми је дословно након обиласка болнице рекао да је он фасциниран оним што је видео јер то није очекивао, и да ми не бисмо имали чега да се постидимо ако би упоређивао ВМА и „Волтер Рид“. Додао је да би волео када би и доктори из „Волтер Рида“ дошли овде да виде како ми радимо и можда стекли нека нова искуства. То ми много значи као професионалном војнику, лекару и хирургу.

А било је и других признања. Одмах на почетку године је међународни жири, који прати све што се дешава у свету, прогласио ВМА за супер бренд Србије у области лепоте и здравља. Велико част је и то што је

наше државно и војно руководство уврстило ВМА у презентациони документ државе Србије као стратешки ресурс у будућим интегративним процесима у Европи. То признање којим се потврђује да смо установа од националног значаја, можда је било и пресудан елемент да запослени на ВМА схвате да нису препуштени сами себи.

У Дубровнику смо изабрани за регионални центар за обуку у области војне медицине на просторима овог дела Европе. Примљени смо и у Балкански комитет војне медицине, а имали смо и изузетно запажен наступ на светском конгресу војне медицине у Тунису. За велико признање, такође, сматрам што смо у изузетно доброј сарадњи са Краљевином Норвешком добили донацију вредну више од милион долара у форми лаке пољске болнице и тренажног сета, који ће нам омогућити да се обучавамо и будемо спремни за учешће у неким хуманитарним медицинским мисијама.

И ето, као што сте поменули, ову годину завршавамо још једним специјалним признањем – препознали су нас као најбољи корпоративни бренд у Србији 2007. Све су то подстицаји за још бољи будући рад. ■

Мира ШВЕДИЋ

САСТАНАК ГЕНЕРАЛА ПОНОША И ДЕ МАРНАКА

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Кфора генерал-потпуковник Ксавијер де Марнак састали су се 15. децембра у Врању. Био је то трећи састанак начелника Генералштаба Војске Србије и команданта Кфора.

Генерали Понош и Де Марнак сагласили су се да је безбедносна ситуација дуж административне линије под контролом и истаки да ће јединице Војске Србије и Кфора реговати одлучно у зонама њихове одговорности у случају евентуалног нарушавања безбедности.

Двојица генерала су посебно нагласили значај редовне сарадње Војске Србије и Кфора на свим нивоима и изразили спремност да се она настави и убудуће.

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ВАЗДУХОПЛОВСТВА И ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНЕ ОДБРАНЕ

Поводом 24. децембра – дана Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош примио је 21. децембра делегацију тог вида Војске Србије, коју је предводио командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић. Истим поводом, у Команди ВиПВО у Земуну одржана је свечана академија којој су присуствовали представници Министарства одбране, Генералштаба, локалне самоуправе и многе јавне личности.

На свечаности, командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић изразио је задовољство резултатима који су у току претходне године постигнути на плану унапређења борбене готовости, услова рада и квалитета обуке. Он је подсетио на богатост и славну традицију српског војног ваздухопловства, али и на жртве које су припадници тог вида поднели током историје бранећи слободу земље.

Дан Ваздухопловства и противваздухопловне одбране – 24. децембар обележен је и у јединицама ВиПВО. У 204. авијацијској бази на аеродрому у Батајници свечаности су присуствовали, поред команданта ВиПВО генерал-мајора Драгана Катанића, представници локалне самоуправе, предузећа и установа са којима 204. авијацијска база интензивно сарађује, те пензионисани припадници и команданти јединица које су биле стациониране на батајничком аеродрому.

У свом обраћању, генерал Катанић подсетио је на 95 година дугу историју срп-

ског ваздухопловства. Он је истакао и да се ускоро очекује повратак два авиона МиГ 29 са ремонта из Русије, а преостала два, према његовим речима, летеће над Србијом од пролећа наредне године.

Командант ВиПВО је рекао да је током протекле године знатно повећан број сати налета наших пилота и да ће се такав тренд наставити у наредном периоду како би се достигао просек развијених војски. ■

А. П.

ПОМАК 2007
НА БАТАЈНИЦИ

На аеродрому у Батајници одржана је дводневна Штабна ратна вежба „Помак 2007“. Вежби коју су, по процедурама НАТОа, извели припадници Команде 204. авијацијске базе присуствовали су сви команданти потчињених јединица и тако остварили потпун увид у коришћење нових процедура. ■

САРАДЊА
ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ И
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

Протокол о сарадњи, којим се омогућују размена научног кадра, заједничка организација струковних студија и други облици заједничких активности Војне академије и Универзитета у Нишу, потписали су 20. децембра у Нишу начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић и ректор Нишког универзитета др Радослав Бубањ.

– Ово је још један реформски потез у војном школству и процесу његовог отварања према систему високог образовања у Србији. До сада смо већ успоставили сарадњу са неколико београдских факултета, али ово је први пут да то чинимо са једним универзитетом у Србији. Јасно је да се сложени проблеми у 21. веку не могу решавати само војним или цивилним знањима, већ их је потребно интегрисати у оквиру мултидисциплинарног приступа. У том делу нама ће бити драгоцену помоћ Универзитета у Нишу – рекао је генерал Ковачевић.

Приликом потписивања Протокола, ректор Универзитета у Нишу др Радослав Бубањ нагласио је да Војна академија, везујући се за универзитетску установу, показује да зна да потражи нова, боља и квалитетнија решења за њен развој. ■ 3. М.

СЕДМА КОНФЕРЕНЦИЈА SEEC

Седма конференција Форума за помоћ земаља југоисточне Европе (South-East Europe Clearinghouse – SEEC), на којој је учествовала и делегација Министарства одбране Републике Србије, одржана је у Тирани је од 12. до 14. децембра.

На конференцији је настављен процес идентификације потреба земаља партнера SEEC и синхронизација понуда помоћи земаља донатора, са посебним акцентом на даљем развијању пројеката регионалних центара.

Посебно интересовање за сарадњу са Републиком Србијом на пројекту формирања Медија центра Министарства одбране изразили су представници Краљевине Норвешке. ■

СЕМИНАР „ГРЧКА И НАТО“

Дводневни семинар „Нове идеје и експерименти у националним оквирима Грчке и НАТОа“ одржан је 18. и 19. децембра у организацији Управе за планирање и развој (J-5). Том приликом, било је речи о темама које ће допринети даљој реформи система одбране Републике Србије – трансформацији оружаних снага у НАТОу, новим идејама и експериментима у националним оквирима Грчке и НАТОа, оперативном подучавању у националним оквирима Грчке и НАТОа.

Предавачи на семинару, који је одржан у Центру за мировне операције, били су капетан бојног брода Николаус Крионеритис и потпуковник Атанасиу Папатанасиу. ■

Снимко Д. БАНДА

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ПРАЗНИК У СРБИЈИ

Долазе нам зимски празници, и све то ваља уљудно преживети. Прлазе године и деценије, неосетно, немилосрдно и без застајкивања. Све се мање радујемо, јер више и не умемо. Можда су разлози за весеље давно потрошени, или их има све мање. Или су око нас, само немамо воље и знања да их пронађемо.

Лепо је видети раздрагану децу, која су, са своје стране, давно мудрија од нас. Не верују у Деда Мраза, знају одакле долазе поклони. Знају да онај бели старац не доноси у својим летећим санкама петарде и друге пуцаљке. Него се те артифиције могу наћи, рецимо у кинеским радњама. Тако Срби пуцају од малих ногу, читав се Београд тресе од направа које се у ситној тактици зову „топовски удари“. Здружени маневри усред метрополе.

Поред православне скромности и скрушености, Срби су склони да чувају своје паганско наслеђе и „јестивну“ врсту хедонизма. Од Петковдана до Ускрса страдају читаве просеће дивизије, а богме и национални кардиоваскуларни системи. Но, та неумитна противречност између уживања и страдања неће нас спречити да весело проведемо још једну најлућу ноћ.

Није она луда сама по себи. Не може да буде таква без нас.

Можемо данути душом за Бадње вече. Уз смокве, суве шљиве и ораје, постан пребранац и нешто рибе. И нешто вина, тако се ваља у чекању Христовог рођендана. Јесте он зачет безгрешно и свој је смеран земаљски живот потрошио мученички, аскетски и апостолски. Али, бадава. Божић је овде неопевана ода хедонизму без краја.

Христос се роди, заиста! Или ваистину, како вам драго.

Кад се опоравимо од рођендана сина божијега, ето нама још једне луде ноћи. Србима је мало једна, тешко је лудовати без наставка, нема добре премијере без још боље репризе. Ту смо погодност добили због двонедељне конфесионалне несаслагласности између Јулијанског и Грегоријанског календара, то јест рачунања времена.

Тај нам је несклад дао Православну нову годину, тачно две седмице после оне редовне, са рачунањем времена по којему примамо плате. На трговима се слави уз трубе, читава Србија постаје Гуча. Тамо где треба да буде највеселије, а треба свуда мада у метрополи има највише чељади, певаће Цеца. Светлана Ражнатовић, рођена Величковић. Цветак зановетак из села Житорађе, којих десетак километара од Ниша ка Лесковцу.

До почетка деведесетих, православна, „стара“ или једноставно српска нова година слављена је тајно, као проскрибовани националистички обред. Управници кафана морали су да смисле најчуднија могућа оправдања пред народном милицијом зашто баш тада, те ноћи, имају пуну кафану у пет до дванаест, а и касније. И зашто се Срби сумануто љубе усред јануара, кад су то једном учинили на почетку?

Док се славила само нова, али не и стара нова, посебне новинарске екипе дежурале су свуда, а нарочито у породилиштима и касарнама. Било је важно да народ види прву бебу у првим минутима јануара. Створ, који је тек стигао међу народ, није баш размео размере сензације коју је лично изазвао, нити чуђење

зашто му је пало на бебећи ум да баш тада изађе на светло најлуће ноћи.

Репортери су били на патролним бродовима и караулама, почињући своје извештаје отприлике овако: „Чувари нашег мира дочекали су нову годину скромно, у својој војничкој учионици. Била је то празнична таблица јела, уз по чашу вина за честитке у поноћ!

Командир чете, капетан Јоже Подлипник лично је дошао у касарну да честита својим војницима Нову 1976. годину. Његова чета је Југославија у малом...“ Следи репортерско набрајање: Трајче из Прилепа, Јуре из Каштел Сућурца, Средоје из Трстеника, Машан из Бијелог Поља, Бећири из Урошевца, то јест Феризаја, Сава Гајин из Футога, Давор из Сесева. Репортер се извињава ако је некога заборавио.

Репортер није заборавио да слика стражаре и дежурне, „који будно чувају спокој својих дугова који славе, али и мир свих нас, од Триглава до Ђевђелије!“.

Уместо Цеце, певала је Оливера Катарина, са групом сеоских певача из села Мало Црнуће. Али не на тргу, тада звезде нису појале по зими. Ипак је тај Оливерин ТВ шоу, исте '76. био незабораван. Таман као и она песма са више узбудљивих значења: „Алај ми је вечерас по вољи...“.

Оливера се није бавила интегритетом државе у свом раскошном певању. Али, нова звезда осамдесетих, Фахрета Јахић, знана као Лепа Брена, јесте. Певала је „Бум циле бум!“ Да 'л су ратни бубњевци или нешто друго око реченог Цилета, не може се знати. За нову '85. отпевала нешто о Јаносу и чардашу, али највише о Југославији: „Кад погледам наше море...!“.

Показало се да је песма сувише мало да би се сачувала једна компликована држава. Али, увек и свуда постоје разлози за славље: порази, победе, нерешено, датуми, празници, свеједно.

Верујем да ће српски репортери ове зиме, у поноћ кад се деле године, отићи у Колпену зону безбедности. Ако се то место још тако зове. Ко зна шта се тамо све чека?

Србијом влада бела куга, али једна или бар још једна нестрпљива беба појавиће се мало после поноћи, кад се још буде пуцало.

Најтужније ће бити у Звечанској, међу децом без родитељског старања. Можда ће њихови родитељи негде славити дочек уз свирце, мирне савести и празнога срца. Нисам желео да овај текст о празницима завршим са примесам туге. Али, није ми се дало. Видео сам скоро једну причу из те куће у којој живе ниција српска деца. Бебе које се радују свима који им дођу. Свима осим својима.

Године пролазе, државе нестају и рађају се нове. Ми слаavimo проток времена и сазнање да смо још овде. Она деца ће постати људи, зачуђени пред сазнањем да им је нешто обично и велико заувек недоствижно. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

МИНИСТАР ОДБРАНЕ ДРАГАН ШУТАНОВАЦ У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

ЈУГ БЕЗБЕДАН

После обиласка југа Србије министар одбране Драган Шутановац је потврдио да је стање на овом простору безбедно, стабилно и мирно. Присуство војске је гарант мира и стабилности и превенција против оних који би желели да унесу немир и дестабилизују овај део наше земље.

У оквиру својих редовних активности министар одбране Драган Шутановац је од 13. до 16. децембра боравио на југу Србије и у пратњи помоћника за материјалне ресурсе Илије Пилиповића, начелника ГШ ВС генерал-потпуковника Здравка Поноша и команданта Копнене војске ВС генерал-потпуковника Младена Ђирковића обишао базе у Копненој зони безбедности, посетио градилиште војно-полицијског комплекса „Цепотина“ и разговарао са председницима општина Врање, Прешево и Бујановац.

Државни секретари Министарства одбране су у протеклих месец дана обишли све базе уз административну линију према Косову и Метохији, док је министар одбране Драган Шутановац одлучио да обиђе базе у зони одговорности Четврте бригаде ВС, зато што та јединица носи највећи терет у пословима контроле КЗБ и обезбеђења административне линије.

– Одлично знам како је живети и радити на базама и зато сам желео да се рукујем са људима који обављају озбиљан и одговоран посао и да видим шта можемо да помогнемо. Знам да су проблеми на оваквим објектима везани, пре свега, за конекцију са цивилизацијом – рекао је Шутановац који је и сам војни рок служио у војном објекту на планини Велебит.

У четвородневној посети југу Србије министар одбране обишао је базе „Печено брдо“, „Маћере“, „Голема Чука“, „Добросин“ и „Кадрова Чука“, поседнуте објекте „Шеватске ливаде“ и „Осларски рид“ и базу жандармерије „Уши“. Са-

гледавши како функционише Војска Србије у Копненој зони безбедности, министар одбране обећао је да ће се убрзо обезбедити све оно што је војницима на базама неопходно – попут телефона, ТВ апарата и сателитских антена.

– Задовољан сам опремљеношћу, обученошћу, моралом и укупним стањем у 4. бригади. Види се да су људи спремни да одреагују у складу са захтевима и командама – рекао је министар Шутановац.

На бази „Кадрова чука“ министра је посебно заинтересовала чињеница да су на њој углавном Војвођани, што је поуздан показатељ да припадници војске из целе Србије долазе на базе и учествују у обезбеђењу административне линије.

У разговору са војницима и старешинама на бази „Добросин“ Шутановац је рекао да нема индикатора који би указивали на опасност од терористичких напада, али је похвалио спремност припадника врањске бригаде да одговоре на све изазове. Позитивну оцену стања на базама дао је и начелник ГШ ВС генерал-потпуковник Здравко Понош рекавши да су базе оно чему Војска Србије тежи, а то су професионални састави попуњени борбеном техником и оспособљени да извршавају и најсложеније задатке.

Основни закључак министра одбране Драгана Шутановца после обиласка југа Србије је да на овом простору није угрожена безбедност и да је ситуација потпуно стабилна.

Одговарајући на питања о акционом плану Министарства одбране у случају проглашења независности Косова и Метохије,

ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЈА

У разговорима са министром одбране Драганом Шутановцем, председници општина Бујановац и Прешево Нагип Арифи и Рагми Мусатафа више пута су изнели став о потреби демилитаризације територије ове две општине и давања већих овлашћења локалној полицији.

– Војска није на овом простору да би стварала проблеме, већ да би одвраћала оне који желе да их изазову. Нико ни у Прешеву, Бујановцу и Врању није рекао да има проблеме са војском, већ само тежње политичке природе да се овај крај демилитаризује. Можда бих имао разумевање да они који траже демилитаризацију југа Србије, траже и демилитаризацију Косова и Метохије. Али начин на који они траже да се овде појаве трупе НАТО је апсолутно неприхватљив и непотребан – рекао је министар Шутановац.

„ЦЕПОТИНА“

После обиласка градилишта војно-полицијског комплекса „Цепотина“ министар одбране Драган Шутановац нагласио је да ова база има велики стратешки, војно-безбедносни и политички значај за нашу земљу и да је потребно што пре завршити њену изградњу. Изградња базе имаће апсолутни приоритет у плановима министарства, а према речима помоћника министра за материјалне ресурсе Илије Пилиповића, почетак друге фазе радова очекује се у марту и завршетак изградње до краја 2008. године.

До сада је у изградњу инфраструктуре базе „Цепотина“ и припремне радове уложено око 400 милиона динара, а за завршетак дела базе за смештај Војске потребно је још око 800 милиона динара, који ће бити обезбеђени из средстава Војске Србије и Националног инвестиционог плана.

Шутановац је подвукао да се он своди на заштиту становништва и интереса републике Србије.

– Стожери стабилности на Косову и Метохији су Кфор и Унмик и у свим контактима које смо имали добили смо уверавања да ће они предупредити и спречити било какве насилне активности – рекао је министар.

Током боравка на југу Србије министар Шутановац сусрео се и са председницима општина Врање, Бујановац и Прешево

Мирољубом Стојчићем, Нагипом Арифијем и Рагми Мустафом.

У разговору са председником општине Прешево Рагми Мустафом министар одбране је размотрио цивилно-војне односе у тој вишеетничкој заједници и проблеме локалне самоуправе. Потврђено је да у општини Прешево припадници војске имају јако коректан и добар однос са локалним становништвом и да често учествују у разним активностима цивилно-војне сарадње.

Министар Шутановац и председник општине Бујановац Нагип Арифи сагласили су се да нико нема интерес да дестабилизује југ Србије, те да су цивилно-војни односи у тој општини бољи него што су били.

– Ми ћемо учинити све

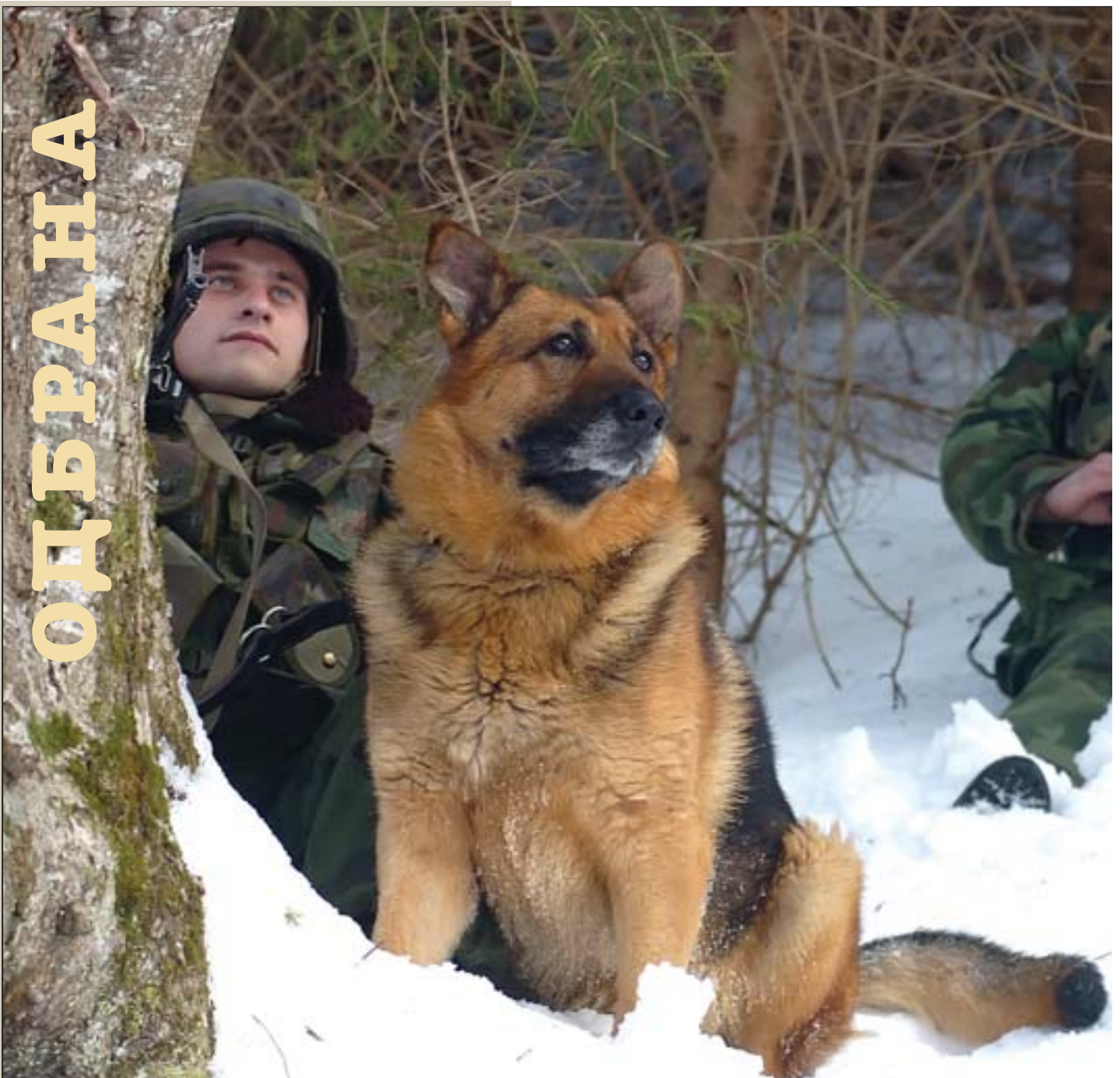
да покажемо да је ово војска свих грађана који живе на територији Србије – подвукао је Шутановац.

У Врању је министар одбране разговарао са председником општине Мирољубом Стојчићем о више безбедносно-политичких и економских питања. Закључено је да припадници Војске Србије имају јако добру сарадњу са становницима Врања и руководством врањске општине и да је то пример добрих односа војске и локалних структура власти.

– Покушаћемо да такво поверење – истакао је Шутановац – изградимо и у суседним општинама са већинским албанским становништвом.

У разговору је било речи и изградњи станова за припаднике војске у врањском насељу „Виктор Бубањ“, који би требало да буду завршени у првом тромесечју 2008. године. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Од уласка наших снага у КЗБ припадници јединице пронашли су више десетина комада наоружања различитог калибра, пет минобацача, неколико стотина граната, противпешадијских и противтенковских мина, те одређене количине муниције и санитетског материјала. Више пута веома ефикасно спречени су покушаји кријумчарења људи, стоке и недозвољене робе.

Организацијске промене у Војсци Србије свој завршетак имале су у Врању, крајем јуна ове године, када је, од главнине 78. моторизоване бригаде и делова других јединица са ширег подручја, формирана Четврта бригада Копнене војске. Срца свечано постројених припадника новоформиране јединице била су, тог 30. јуна, препуна задовољства. С разлогом.

Они настављају традиције Првог пешадијског пука књаз Милоша Великог, славне врањске јединице из Првог светског рата, а чињеница да извршавају задатке ту, на веома осетљивом подручју Србије, њихову одговорност чини већом. Зона одговорности Четврте бригаде говори сама за себе – општине Трговиште, Прешево, Бујановац, Врање, Владичин Хан, Сурдулица и Босилеград имају веома разнолик демографски састав. За сваког војника то је посебно важна чињеница, која, ових дана, долази до изражаја.

Истичући да припадници бригаде, још од 1999. године, живе у сложеним и специфичним теренским условима, њен командант пуковник Милосав Симовић наглашава да је реорганизација Војске у великој мери допринела повећању ефикасности и борбене оспособљености јединица ангажованих на том подручју. Формирање бри-

ЧЕТВРТА БРИГАДА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

У ЗОНИ ОПРЕЗА

гаде било је само финале вишемесечних, па и вишегодишњих, промена, усмерених ка једном циљу – стварању респективне, моћне и мобилне јединице, спремне да реагује за најкраће време.

– Укидањем 243. механизоване бригаде, средином 2004. године, зона одговорности тадашње 78. моторизоване бригаде проширила се, а број локација под њеном контролом у Копненој зони безбедности знатно се повећао – каже пуковник Симовић и додаје:

– Од фебруара 2005. године јединица је у оквиру Копнених снага, а од јуна 2007. у саставу Копнене војске. Јединице Бригаде размештене су на 23 локације, од чега је 16 у Копненој зони безбедности. Базе су већином контејнерског типа, свега пет их је са баракама.

Штурим, војничким речима, не желећи ваљда да, у прилично осетљивом тренутку, преувеличава њен значај, пуковник Милосав Симовић износи личну карту јединице којом командује, а чији активни састав чине изабрани официри, подофицири, војници по уговору, војници на одслужењу војног рока и цивилна лица. Сви они чине снагу која обећава ефикасно извршавање сваког задатка. О тим задацима пуковник Симовић говори много радије, но о ономе чиме је и колико опремљена Четврта бригада:

ВРАЊЕ

Врање је политички, административни, привредни, културни и образовни центар Пчињског округа. Од Београда је удаљено 347 километара, а од границе с Бугарском дели га свега осамдесетак километара.

Према последњем попису град броји 55.000 становника, а општина, са 105 насеља, 31 месном заједницом и 21 месном канцеларијом, нешто више од 87.000 људи. Врање се налази у средишту комуникацијских праваца који Србију повезују са суседном Македонијом, а Балкан са Средњом Европом.

РЕЛАТИВНО МИРНА ГОДИНА

Иако у три последње године нису забележени терористички напади на снаге Војске Србије, на том осетљивом подручју ни ове године није било сасвим мирно. Карактеристично је било појављивање криминалне групе у рејону села Кончуљ и Лучане, која је пресретала и пљачкала грађане на путном правцу Бујановац–Ѓњилане. Група је уништена августа ове године, када је у једном окршају с полицијом и Жандармеријом један криминалац убијен, а неколико њих рањено.

Припадници Четврте бригаде сећају се и ранијих инцидената. Тако је 2003. године забележено 16 терористичких напада на снаге Војске Србије и МУП, од којих су посебно опасни били онај на бази Добросин 10. августа, када је минобачком ватром причињена велика материјална штета, и рањавање мајора Рахмана Бандића, месец дана касније.

– После уласка наших снага у Копнену зону безбедности, ова јединица изводи, условно речено, мировну операцију с одређеним садржајима противтерористичке борбе. Наш тежишни задатак и сада је обезбеђење административне линије с Косовом и Метохијом у дужини од 117 километара и контрола Копнене зоне безбедности површине готово 600 километара. Да бисмо то ефикасно и квалитетно остварили, било је потребно да изградимо 11 база контејнерског типа, 17 барака, више од 47 километара локалног пута, педесетак земуница, на десетине бункера лаког типа, готово 200 заклона за борбена возила, десетак километара ровова и саобраћајница. Услови за смештај људства сада су повољнији него раније, али увек може боље – каже пуковник Симовић.

■ ИСКУСТАВА

Говорећи о напорима које припадници јединице свакодневно чине у обезбеђењу административне линије с Косовом и Метохијом, командант Четврте бригаде сећа се и њене прошлости, напомињући да је 78. моторизована, од које је, практично, настала Четврта бригада, бомбардовање НАТОа дочекала на тежишту одбране Нишког корпуса, затварајући правце из Македоније и јужне српске покрајине. Тада је погинуло 11 припадника те јединице.

– Доцније, она се ангажовала у обезбеђењу задњег обода Копнене зоне и спречавању активности такозване „Ослободилачке војске Прешева, Медвеђе и Бујановца“. У саставу Здружених снага безбедности, јединице бригаде учествовале су у припреми, организацији и извођењу противтерористичке операције приликом уласка наших снага у Копнену зону безбедности. На тим искуствима настала је наша Четврта бригада, тим искуствима се поносимо – прецизира пуковник Симовић.

Данас су услови на терену знатно повољнији него раније, али опрезност није смањена. Напротив. Специфични и одговорни задаци условили су и одговарајуће мере безбедности, којима се у Четвртој бригади поклања изузетна пажња.

– Чинимо све што можемо да спречимо изненађења, отклонимо и најмању могућност да нам се деси нешто непредвиђено – каже пуковник Симовић.

– Задатке извршавамо из база размештених у близини административне линије и са осматрачница, организујемо патроле и заседе, ангажујемо снаге за пратњу и обезбеђење колона и заједнички патролирамо са јединицама Кфора. Наравно, имамо и веома ефикасне снаге за интервенцију ка евентуално угроженим правцима на административној линији. Треба знати да све то чинимо у свим временским условима и у свако доба дана. Административна линија с Косовом и Метохијом је непрекидно под нашим будном оком – тврди командант Четврте бригаде.

Професионални састав бригаде, који се, готово искључиво, ангажује на задацима у Копној зони безбедности, има велико искуство у извршавању противтерористичких дејстава. Од уласка наших снага у КЗБ, на задацима обезбеђења административне линије, припадници Бригаде пронашли су више десетина комада наоружања различитог калибра, пет минобачача, неколико стотина граната, противпешадијских и противтенковских мина те одређене количине муниције и санитарског материјала. Више су пута веома ефикасно спречени покушаји кријумчарења људи, стоке и недозвољене робе. Зауостављена је и бесправна сеча шуме.

Све то, наравно, не би било могуће без добре сарадње са локалном полицијом и Жандармеријом, а не треба изгубити из вида ни договоре са Координационим телом, Војнобезбедносном и Безбедносно-информативном агенцијом.

– У обављању задатака на терену, веома је значајна и професионална сарадња са Мултинационалним наменским снагама „Исток“ из састава Кфора, чије језгро чине припадници америчке војске – напомиње пуковник Симовић.

– Сарадња је почела уласком наших снага у КЗБ. Још тада смо, због исказаног људског и професионално коректног односа према свим мештанима, без обзира на националну припадност, добили признање од странаца. Сарадња с Мултинационалним наменским снагама реализује се на локалном, координационом и командном нивоу, а посебан напредак учињен је организовањем заједничких патрола. Плод сарадње наше бригаде и МННС „Исток“ јесу и

НОВИ СТАНОВИ

Иако живе и раде на осетљивом подручју Србије, велики број професионалних припадника Четврте бригаде нема решено стамбено питање. Већ следеће године, стање ће се, по речима команданта јединице пуковника Милосава Симовића, донекле побољшати.

– У Врању ускоро очекујемо доделу 56 станова старешинама Бригаде. Они су већ изграђени у насељу „Виктор Бубањ“ и према обећању министра Шутановца, требало би до краја наредне године да бар ублажимо неповољно стање – каже пуковник Симовић.

НА ЈПОСЕЂЕНИЈИ ОТВОРЕНИ ДАНИ

Омиљену манифестацију дружења с мештанима „Отворени дан“ Војска Србије у Врању је организовала чак четири пута, што сведочи о великом интересовању грађана. Од марта до октобра у Касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша Великог“ по један дан провели су најпре ученици Основне школе „Вук Караџић“, а затим и чланови Савеза извиђача, па грађани и ђаци Врања и околине, за које је акција организована два пута.

две заједничке вежбе реализоване у Копненој зони безбедности. Њихов значај огледа се у афирмацији партнерских односа наше војске и међународних снага безбедности и јачању међусобног поверења мештана на југу Србије.

■ ИЗГРАДЊА ПОВЕРЕЊА

Управо ту, на пољу међунационалних односа, припадници Бригаде су најопрезнији. Обавезује их и велики углед који, због свог професионалног односа на терену, имају не само међу српским, већ и међу албанским становништвом. То је допринело да током

ТИМСКИ РАД

Оно чиме се командант Четврте бригаде највише поноси јесу висока професионалност и морал свих припадника јединице. Без свесрдног залагања и тимског рада, рад на одговорним и сложеним задацима био би много тежи. Истичући колективни дух и висок ниво стручности као пресудне чиниоце успеха, пуковник Симовић је тек после упорног наговарања пристао да помене неколицину старешина који се, у дужем периоду, највише ангажују.

– Велики део послова у гарнизону и Копненој зони безбедности одрађују команданти батаљона и дивизиона, посебно потпуковници Слађан Стаменковић и Зоран Спасић, који са својим јединицама извршавају најсложеније задатке. Корак до њих је мајор Зоран Стоичков, који, такође, носи велики терет. Наравно, велики допринос ефикасном извршавању свих задатака дају и моји непосредни помоћници потпуковници Жељко Петровић, заменик команданта, Божидар Пејић, начелник штаба, Миломир Ивановић, помоћник за операције, и Мића Бранковић, помоћник за подршку.

последње три године не дође до терористичких напада на тамошње јединице Војске Србије. Својим коректним, професионалним, војничким и људским односом према Албанцима они несумњиво умногоме допринесе и повећању поверења између мештана и државе Србије.

– Међу наше најважније задатке свакако спада и јачање поверења између Војске и становника Пчињског округа. То је првенствено обавеза новоустановљене Канцеларије за цивилно-војну сарадњу у којој се труде да грађанима што више изађу у сусрет. Припадници Четврте бригаде учествовали су у свим хуманитарним акцијама организованим у Војсци и ван ње. Наша јединица је изградила и поправила путеве између села Бујић и Мађере у општини Прешево, Велики и Мали Трновац, затим у рејону села Муховац, на правцу Трговиште–село Радовница итд. У сарадњи са општинама Прешево, Бујановац и Врање организовали смо посету лекарских екипа селима са албанским и српским живљем, санитарски смо збрињавали мештане без обзира на националну припадност – каже пуковник Симовић.

На средокраћу између Врањанаца и војске, најангажованији у цивилно-војним односима у Четвртој бригади свакако је потпуковник Горан Станковић, човек коме се грађани Врања и околине веома често обраћају за помоћ. Од када је у врањској касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша Великог“ отворена Канцеларија за цивилно-војну сарадњу, у њој се готово сваког дана појави понеки мештанин који од Војске тражи услугу, савет, помоћ.

– Често оно што се од нас тражи нема велике везе с Војском и њеним надлежностима – каже потпуковник Станковић и наставља – ми се, наравно, ипак трудимо да што више учинимо за наше суграђане, за све оне који живе у нашој зони одговорности. Због тога смо неколико пута имали састанке с најодговорнијим људима локалне самоуправе у општинама Врање, Бујановац и Прешево, којима смо објаснили циљ и задатке Канцеларије и представили наше амбиције и планове, посебно у вези с Копненом зоном безбедности.

Наишли смо на веома добар одзив, што се потврдило већ наредних месеци, приликом реализације тих задатака. Организовали смо неколико акција бесплатних лекарских прегледа и у најудаљенијим селима, поделили смо велике количине лекова у селима Илинце, Мађере, Мали Трновац, Трстена... Пружали смо помоћ грађанима на југу централне Србије, где и сами живимо и радимо. У летњим месецима цистернама смо довозили воду у села Ранатовоц, Мађере и Илинце, која су остала без пијаће воде, наша јединица је поправљала путеве и инфраструктуру... Све то део је активности које су потекле од Канцеларије за цивилно-војну сарадњу. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимили Радован ПОПОВИЋ и Даримир БАНДА

МЕСТО ГДЕ СЛИВАЈУ П

Логистику многи и не примећују док их у послу нека тешкоћа непријатно не изненади. И онда свакоме, од водника до генерала, нешто треба. Коме се тада обратити ако не некадашњим позадинским јединицама, данас саставима надлежним за логистичку подршку.

Тешкоће, а у Војсци још важи то правило, ваља што пре превазићи и наставити са редовним задацима. И школска дефиниција логистике, иако језички сувопарна, можда и недовољно разумљива, говори томе у прилог – то је скуп мера, радњи и поступака неопходних за несметано функционисање живота и рада у некој организацији. Дакле, иза, или боље рећи испод сваког пословања, дискретно и ненаметљиво, стоје људи из сенке, они с друге стране слике намењене јавности.

■ ПОДРШКА

Исхрана војника и старешина у гарнизону Београд, одржавање котларница за грејање, чак и војног салона Плавог воза, поправка возила или откривање кварова најсавременијим електронским уређајима, те дневно ангажовање око 150 путничких возила и тридесетак аутобуса, само је

СЕ

РОБЛЕМИ

део послова једне од логистичких јединица Војске – 64. батаљона. И радионичко-перионички блок, хемијска чистионица или радионице, столарска и за поправку обуће, али и цвећара у којој се узгаја цвеће за резиденцијалне објекте Војске, Министарства и Генералштаба припадају том саставу. А како Батаљон свакодневно излази на крај са безброј телефонских позива, ургенција и захтева, открива нам потпуковник Раде Губеринић, командант.

У касарни „Васа Чарапић“ на Бањици смештени су Команда и део јединица Батаљона.

– Одлуком начелника Генералштаба, у оквиру организационих промена у Војсци, током прошле године, некадашња 46. логистичка бригада преформирана је, 23. новембра, у 64. батаљон логистике. Јединица је од претходног састава наследила најбоље

ФИНАНСИЈЕ

Годишњим планом прихода и расхода, за 64. батаљон логистике током 2007. године из војног буџета издвојено је око 550 милиона динара. Највише новца потрошено је за плаћање грејања, струје, воде, канализације и изношење смећа у јединицама и саставима који су у надлежности Батаљона. Део финансијских средстава утрошен је и за исхрану, текуће одржавање и оправке возила, биротехничке опрема, те за куповину канцеларијског прибора и материјала.

припаднике, обавезе у области логистичке подршке бројних састава српске војске, материјално пословање, али и усталене проблеме. Смањено је њено бројно стање, а повећао се обим задатака које извршава – каже потпуковник Губеринић.

Батаљон логистике је у организационом смислу потчињен Управи за логистику Генералштаба Војске Србије (Ј-4). У његовом саставу је шест чета, односно извршних логистичких јединица – за одржавање, снабдевање, општу логистику, инфраструктуру, транспорт и обезбеђење – командни вод и санитетско одељење. Команда има управне целине – одсеке са рефератима за сваку поменућу функцију.

– Наша јединица, поред Министарства одбране и Генералштаба, на шеми логистичке подршке, како се то војнички стручњак каже, у појединим областима логистике обезбеђује више од 120 јединица гарнизона Београд – Бригаду везе, 250. ракетну бригаду, 5. батаљон војне полиције, ВМЦ Нови Београд и Славију, затим, 140. почасни батаљон, складиште ратних материјалних резерви у Лисичјем потоку и Команду Централне логистичке базе. Такође је надлежан за логистику Шумске куће Тара и Спортско-рекреативног центра „Рајоц“ – набраја командант.

КАДАР

Састави логистичког батаљона распоређени су на седам места – у касарнама „Васа Чарапић“, „Алекса Дундић“ у Земуну, „Топчидер“, некадашњем Генералштабу у Немањиној улици, Остружници, Јајинцима и на Рајцу.

– Највећи логистички састав Војске Србије стопроцентно је попуњен старешинама. Колектив је веома млад – просечна старост припадника је 33 године, а према чиновима највећи је број капетана. На руководећим дужностима у Батаљону раде један потпуковник и три мајора, док су остали официри нижег ранга. Јединицама тренутно недостаје 13 одсто цивилних лица, највише возача и чистачица. Конкурс за њихов пријем, како наговештавају надлежни у Управи за логистику, биће ускоро расписан – тврди командант.

капетана. На руководећим дужностима у Батаљону раде један потпуковник и три мајора, док су остали официри нижег ранга. Јединицама тренутно недостаје 13 одсто цивилних лица, највише возача и чистачица. Конкурс за њихов пријем, како наговештавају надлежни у Управи за логистику, биће ускоро расписан – тврди командант.

Према речима потпуковника Губеринића, запослени се усавршавају према плановима претпостављене команде. Предуслов за напредовање у послу јесте минули рад. Од тога како старешине раде и како се односе према задацима зависи хоће ли се додатно школовати. У Батаљону се за њих не организују стручно-специјалистичке курсеви из појединих области логистичке подршке, већ само редовна обука војника на служењу војног рока.

■ ЗАХТЕВИ

Свакодневни проблем са којим се суочава логистички батаљон јесте попуна војницима по уговору. На последња два конкурса за пријем у јединицу није се пријавио довољан број кандидата. Вероватно је то последица ниских примања те категорије запослених у Војсци – око 18.000 динара месечно. До краја 2007. године била су упражњена 44 радна места за војнике по уговору.

Од 432 професионална припадника јединице 73,15 одсто нема решено стамбено питање, а стан има 116 запослених у том саставу Војске.

КОМАНДАНТ

Командант 64. логистичког батаљона потпуковник Раде Губеринић рођен је 1969. године. У Београду је завршио Средњу електротехничку школу Никола Тесла, а Војнотехничку академију 1993. године. Најпре је служио у Петровцу на Млави, као референт техничке службе у механизованом батаљону. У време од 1994. до 1996. године био је референт техничке службе 3. оклопне бригаде у Пожаревцу. Дужност командира техничке чете у Команди стана Прве армије обављао је од 1996. године. Затим је у 46. логистичкој бригади заступао начелника техничке подршке, а потом је постављен за команданта логистичког батаљона. Током 2000. године завршио је на Војној академији специјалистичке студије техничког обезбеђења.

Материјална база јединице 64. батаљона задовољава планиране потребе састава којима обезбеђује подршку. У будућности је, међутим, треба обогатити и модернизовати.

– Најлошије је стање путничких аутомобила, чија је просечна старост 16 година. Теретна возила, којима располаже Батаљон, у Војсци се користе дуже од 20 година. Зато смо принуђени да, иако користимо око 100 различитих точкаша, одређен број позајмљујемо од осталих јединица, посебно када треба да организујемо превоз иностраних делегација, али и одговоримо на једновремене захтеве Министарства и Генералштаба. Важно је да увек обезбедимо исправна и удобна возила, како не бисмо угрозили животе и здравље људи које превозимо – наглашава потпуковник Раде Губеринић.

Сви захтеви из области логистике Министарства и Генералштаба Војске упућују се 64. батаљону.

– За послове које нисмо у могућности да урадимо тражимо помоћ Управе за логистику. Превелики је и број задатака које састави Батаљона дневно извршавају. Зато су често незадовољни и корисници услуга и запослени у јединици. Уз то, стара је и инфраструктура објеката Војске коју одржавамо, и то на 300.000 квадратних метара у 200 зграда високоградње. У надлежности логистичког батаљона су поправка електричних и водоводних инсталација, канализације, молерско-фарбарски радови, одржавање лифтова, клима-уређаја, али и биротехничке опреме. За чишћење свих просторија Министарства и Генералштаба одобрена су 53 радна места чистачице – додаје потпуковник.

Како објашњава наш саговорник, све оно што чета за одржавање Батаљона, на пример, није у стању да због недостатка капацитета самостално уради у домену основног техничког одржавања путничких и теренских возила, аутобуса, или радионица за одржавање наоружања и пиротехничких средстава, интендантске опреме, упућује се на поправку специјализованим цивилним установама. Уговоре за такве послове потписује Управа за логистику Генералштаба Војске. Батаљон само користи њихове услуге.

– Све послове 64. логистички батаљон изводи према прописаној процедури, тако да импровизације нису дозвољене. Често захтеви корисника услуга превазилазе наша овлашћења. Али прошло је време када су се послови решавали само снагом ауторитета, гласа или чина, те свакојаким везама. Основни критеријум којим се у раду руководимо јесте приоритет, тако да сви дођу на ред, само је питање времена – закључује командант потпуковник Раде Губеринић. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Јово МАМУЛА

ВРЕДНОВАЊЕ РЕЗУЛТАТА И УСЛОВА РАДА

Државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић боравио је од 19. до 21. децембра у посети базама у Копненој зони безбедности које се налазе на територији општине Медвеђа. После посете команди Треће бригаде у Нишу и касарнама „Пантелејмон“ и „Мија Станимировић“, државни секретар Јовичић је, другог дана посете, обишао базе Караула и Медевце, а трећег и базе Врапце и Грлић.

У пратњи државног секретара Јовичића били су пуковници Жарко Лазаревић, помоћник команданта Копнене војске за операције и пуковник Чедомир Бранковић, командант Треће бригаде КоВ, у чијем су саставу базе у општини Медвеђа. Пуковници Лазаревић и Бранковић и командири база информисали су државног секретара Јовичића о организацији и условима живота и рада припадника Војске Србије који извршавају задатке у Копненој зони безбедности. Изведене су и показне вежбе у којима су демонстрирана реаговања у случају напада на базу, рад патроле, контрола терена и сарадња са МУП-ом Србије.

Сарадња са припадницима КФОР-а распоређеним на другој страни административне линије оцењена је као професионална и коректна. У том делу Косова и Метохије су састави америчке, шведске, чешке и словачке војске.

У разговору са војницима и старешинама у базама, државни секретар их је информисао о новинама у законима о одбрани и Војсци и мерама које се предузимају за побољшање материјалног и статусног положаја припадника Министарства одбране и Војске Србије. У Копненој зони безбедности ангажовани су само професионални припадници Војске, официри, подофицири и војници по уговору. Свакодневно извршавају тешке и одговорне задатке у Копненој зони безбедности, уз добру увежбаност по разрађеним процедурама. Али истичу да би, за такво ангажовање, материјални стимуланс требало да буде већи.

Оцењујући сагледано стање, државни секретар Јовичић је истакао висок ниво оперативне и функционалне осposобљености за извршавање задатака у Копненој зони безбедности. Посебно је нагласио да нови буџет, као и закони о одбрани и Војсци, омогућавају даљи развој система одбране и решавање неких битних питања, као што су боље вредновање остварених резултата и извршавање задатака у отежаним условима.

Током посете државни секретар Игор Јовичић састао се и са председником општине Медвеђа, Слободаном Драшковићем, са којим се сагласио да је сарадња Војске Србије и локалне самоуправе веома успешна. ■

Р. МУТАВЦИЋ

ПОКЛОНИ ПРЕДСЕДНИКА ТАДИЋА

Државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић, другог дана посете базама у општини Медвеђа, уручио је у селу Медевце поклоне председника Републике Србије Бориса Тадића дечацима у породицама Радојевић и Поповић.

Председник Тадић је, приликом посете бази Медевце у октобру ове године, дечацима Владимиру (5,5), Милошу (3,5) и Вељку (2) Радојевићу и Милошу Поповићу (10) обећао бицикле, који су им сада предати као новогодишњи поклони.

„Свака част председнику“, поручио је деда Драгутин Радојевић, „обећао је и испунио обећање. Малишани су ових дана, кад су чули да поклони стижу, били узбуђени и обрадовани. Захваљујемо председнику на тој пажњи и радости, уједно државном секретару на посети и свакако војсци, која овде чува Србију и помаже народу кад год треба“.

Браћа Владимир, Милош и Вељко синови су Миломира и Милијане Радојевић, који су скоро једини млади брачни пар у селу са око четрдесетак, углавном старачких домаћинстава. Миломир каже да живе од сточарства и продаје огревног дрвета и да од тога може да се живи. Милијана додаје да је отићи у град тешко, јер посла нема, а у селу су на свом имању и вредно радећи успевају да остваре пристојну egzистенцију.

Проблем им је школовање деце јер се најављује укидање четвороразредне школе у селу, а најближа школа после је у Туларима. У њој је сада једини ђак из села Милан Вуксановић, а од следеће школске године придружиће му се Милош Поповић. Када ускоро Милан заврши осми разред, Милош ће сам морати у Туларе, лети аутобусом, али зими најчешће пешке, по осам километара од куће до школе и натраг.

КАБЛОВСКА ТЕЛЕВИЗИЈА У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

Компанија СББ поклониће 21 ТОТАЛ ТВ пакет кабловске телевизије Министарству одбране, односно базама у Копненој зони безбедности где су стациониране јединице Војске Србије.

Уговор о донацији потписали су, 25. децембра, у Централном дому Војске Србије министар одбране Драган Шутановац и директор Српске кабловске компаније СББ Драган Шолак. У донацији ће учествовати и 13 београдских општина, које ће 21 војну базу у КЗБ-у опремити телевизорима, DVD плејерима и компјутерском опремом.

Министар одбране Драган Шутановац донацију је оценио као значајну за људство које се налази у Копненој зони безбедности на

Снимко Д. БАНДА

задацима обезбеђивања административне линије према Косову и Метохији. Он је истакао да је током скорашње посете југу Србије и јединицама у КЗБ уочио да не постоји адекватна обавештеност тих људи путем медија о актуелним дешавањима у земљи.

Министар је рекао да је на иницијативу Министарства одбране, компанија СББ одлучила да поклони 21 сет кабловске телевизије, коју ће припадници Војске Србије у Копненој зони безбедности моћи да прате преко сателита. Шутановац је додао и да је 13 београдских општина сада у прилици да помогне Војсци и да ће инсистирати да се сарадња настави са свим општинама које то буду желеле, те да укупна вредност донације износи око 2.000.000 динара.

Директор СББ-а Драган Шолак рекао је да је његовој компанији веома драго што ће путем ТОТАЛ ТВ нашим војницима који бораве на административној линији и служе својој земљи омогућити боље услове живота. Он је истакао да је СББ спреман да и даље помаже Војсци и Министарству одбране кад год се за тим укаже потреба.

Председник општине Звездара Милан Поповић изразио је задовољство што је са својих 12 колега имао прилику да помогне Војсци Србије и нагласио да ће руководства градских општина увек помагати оне којима је помоћ потребна, као што је сада случај са људима који се брину о нашој сигурности. ■

А. ПЕТРОВИЋ

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА
АКАДЕМИЈА У МРЕЖИ
ЗДРАВСТВЕНИХ УСТАНОВА
СРБИЈЕ

ИСТИ ТРЕТМАН ВОЈНИХ И ЦИВИЛ ОСИГУРАНИКА

Министри одбране и здравља, Драган Шутановац и Томица Милосављевић, посетили су 18. децембра Војномедицинску академију. После разговора са руководством ВМА и обиласка клиника они су истакли да ће од 1. јануара 2008. Војномедицинска академија, као установа у државном власништву, бити у мрежи здравствених установа Србије у истом статусу као и клинички центри.

– После низа година и преговора са Министарством здравља Републике Србије, отварамо врата ВМА и за цивилне осигуранике. У овом тренутку ВМА има четвртину слободних смештајних капацитета. Сматрали смо да грађани Србије заслужују апсолутно равноправан третман са војним осигураницима и у том смислу смо направили договор да се ти капацитети ставе на услугу цивилном здравству – рекао је министар Шутановац. Он је нагласио да ће, захваљујући уговору о лечењу цивилних осигураника, ВМА остварити значајан део сопствених прихода, а средства ће бити усмеравана за набавку нових апарата и опреме за дијагностику.

– У овом тренутку ВМА је најреспектабилнија војна болница у региону, а надам се да ћемо у будућности, учешћем наших лекара у мировним мисијама, имати прилику да то знање потврдимо и у пракси – рекао је ми-

ЦИВИЛНО - ВОЈНА САРАД

Начелник Топличког управног округа Срђан Јордацијевић и командант Треће бригаде КоВ ВС пуковник Чедомир Бранковић присуствовали су, 22. децембра, у Прокуљу постављању последњег од пет контејнера за збрињавање социјално најугроженијих породица у том округу.

Пет контејнера од по 18 квадратна обезбедио је град Београд, опремају их Топлички округ и привредни субјекти из тог краја, док су припадници прокупачког инжењеријског батаљона превезли и поставили контејнере. Укупна вредност постављања и опремања контејнера и свих изведених ра-

1. јануар 2008.

НИХ

Снимко Д. БАНДА

ЛЕЧЕЊЕ СТЕФАНА СТАЈИЋА НАСТАВЉА СЕ НА ВМА

На Војномедицинској академији 22. децембра одржана је конференција за новинаре поводом повратка Стефана Стајића са лечења у Центру за опекотине и пластичну хирургију у Палерму. Тај тринаестогодишњи дечак је у априлу ове године, услед удара струје високог напона, задобио тешке опекотине на 66 одсто површине тела. Прву помоћ су му пружили лекари нишке болнице, а специјалисти са Клинике за пластичну хирургију и опекотине ВМА успели су да му спасе живот.

Захваљујући хуманим донаторима коже, на ВМА је урађено седам трансплантација. Даље лечење је настављено у болници у Палерму. Захваљујући контактима колега обезбеђено је да та италијанска клиника прими Стефана на бесплатно лечење, и то на терет фонда Интернационалног удружења за хуманитарну медицину. Како је Стефан Стајић једно од 1.200 деце о којима брине невладина организација „Наша Србија“, они су му помагали и платили трошкове боравка његовој мајци у Италији.

На конференцији за новинаре начелник ВМА генерал-мајор Миодраг Јевтић је рекао како је млади пацијент спасен захваљујући пожртвовности и племенитости многобројних људи и тимском раду свих лекара који су били укључени у његов опоравак. Лекар који је од почетка бринуо о Стефану, пуковник проф. др Јефта Козарски, начелник Одељења за опекотине, каже да су Стефанови резултати добри и пожелело му што краћи наставак лечења.

Пуковник проф. др Козарски такође је истакао како је овај случај поткао блиску сарадњу између ВМА и болнице у Палерму и рекао да ће се она и убудуће наставити. Први корак је већ договорен – обучавање наших лекара и микробиолога у новој технологији култивисања коже.

Млађан Ђорђевић, председник хуманитарне организације „Наша Србија“, рекао је на конференцији за новинаре да ће они и даље пратити здравствено стање младог Стефана и помагати му у свему што буде требало. Он је, такође, уручио плакете Војномедицинској академији и проф. др Јефти Козарском. ■

М. ШВЕДИЋ

УТВРЂЕНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ИНЦИДЕНТ КОД БАТОЧИНЕ

Због пропуста у организацији транспорта расходованих убојних средстава, 20. децембра, а које су довеле до инцидента на аутопуту Београд – Ниш, Комисија Управе за логистику (Ј-4) Генералштаба ВС покренула је извиђајни поступак против шест лица из 3. складишног батаљона Централне логистичке базе Војске Србије. У току поступка, утврђена је одговорност четири лица.

Командант 3. складишног батаљона је по хитном поступку удаљен са дужности, а Комисија је предложила да буде изведен пред Војнодисциплински суд. Он се терети да није правилно регулисао организацију и извршење превоза расходованих убојних средстава, као и да није одредио пратиоца.

Против заменика команданта 3. логистичког батаљона и командира транспортног вода предузете су адекватне дисциплинске мере због непредузимања мера и контроле у току реализације транспорта средстава, непроверавања исправности возила и неприпремања возача за превозење расходованих убојних средстава.

Возач камиона одговоран је за непотпун преглед возила пре и у току превоза, а за два лица је утврђено да не постоји одговорност у вези са овим случајем.

Поред овога, ни најодговорнија лица неће бити изузета од утврђивања одговорности. Начелник Генералштаба ВС покренуо је поступак за утврђивање командне одговорности против начелника Управе за логистику (Ј-4) ПШ ВС и команданта Централне логистичке базе.

Министар одбране Драган Шутановац, имајући у виду да су прописи који регулишу транспорт наоружања, муниције и експлозивних материја из 1977. године, покренуо је процедуру за измену ових прописа. Истовремено, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош је издао наређење којим се, у времену до доношења нових прописа, додатно регулише организација транспорта наоружања, муниције и експлозивних материја. ■

нистар. Он је истакао и да постоји низ питања која треба да буду решена током следеће године, а тичу се војномедицинских центара у Нишу и Новом Саду, али и војних осигураника широм Србије.

Министар здравља Томица Милосављевић је рекао да ће цивилни осигуранци моћи да користе 500 болничких кревета на ВМА, а имаће право и на амбулантно лечење и на хитан пријем. Цивилни осигуранци, прецизирао је он, услуге ВМА, као установе трећег нивоа здравствене заштите, моћи ће да користе на исти начин као и у клиничким центрима, што подразумева комисијску проверу да ли је потребно лечење на том нивоу.

Уласком у мрежу здравствених установа Србије ВМА ће имати исти третман у Фонду здравственог осигурања као и све друге установе тог нивоа – клинички центри Београд, Крагујевац, Ниш, Нови Сад.

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић прецизирао је да би убудуће на ВМА требало да се упућују они пацијенти који се не могу збринуту на локалном нивоу или другом степену здравствене заштите, те да ће та установа, иако интегрисана у здравствени систем Србије, остати у Министарству одбране и да војни осигуранци не треба да брину јер ће ВМА остати и даље њихова болница. ■

М. ШВЕДИЋ

ЊА У ТОПЛИЧКОМ ОКРУГУ

дова износи четири милиона динара. У овим хладним зимским данима, сигурно је да ће постављени објекти у Прокулљу и Барлову код Куршумлије представљати спас за три ромске породице од по десетак чланова.

Пуковник Чедомир Бранковић и Срђан Јордацијевић заједнички су оценили да заједнички пројекат хуманитарног збрињавања социјално угрожених породица представља још један добар пример успешне цивилно-војне сарадње у Топличком округу. ■

З. М.

НАГРАДА ЗА РЕПОРТАЖУ О АЕРОМИТИНГУ У ВРШЦУ

Ваздухопловно друштво *Свети архангел Гаврило* из Београда, на свечаности 25. децембра у Дому ваздухопловства у Земуну, доделило је признања Војсци Србије и ЈАТ-у и осталим учесницима и покровитељима, за успешну организацију аеромитинга 23. септембра у Вршцу.

Том приликом, редакцији магазина *Одбрана* уручена је посебна награда за репортажу о тој манифестацији чији је аутор мајор мр Славиша Влачић, стални сарадник нашег листа. ■

В. П.

ИМПЕРАТИВ

НОВИНАРИ НА „ПАРАЋИНСКИМ УТРИНАМА“

БЕЗБЕДНОСТ ГРАЂАНА

Специјализовани тимови Војске Србије готово свакодневно ризикују живот у рашчишћавању складишта муниције на Карађорђевом брду. Како кажу, циљ је да нико од мештана, а посебно деца, не дође у додир са тим опасним предметима и угрози свој живот и здравље. Убудуће ће јавност средствима информисања бити детаљно обавештавана о времену и начину уништавања неексплодираних убојних средстава.

На иницијативу Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије представници „седме силе“ 14. децембра посетили су складиште „Параћинске утрине“, где је октобра прошле године експлодирала велика количина муниције и осталих убојних средстава. Једнонедељни прекид радова на складишту, услед неповољних временских услова, искориштен је, по ред посете новинара, за неопходне припреме за наставак рашчишћавања, које би требало да се настави од 20. децембра.

На претходном састанку државног секретера МО др Зорана Јефтића и представника локалне самоуправе Параћина закључено је да би обавештавање јавности о активностима Војске на плану уништавања заосталих неексплодираних убојних средстава требало да буде боље и свеобухватније, како би се избегло ширење гласина и дезинформисање становништва.

Локалним медијима грађани ће бити детаљно обавештавани о радовима на „Параћинским утринама“, а надлежни из Министарства одбране обећали су да ће сви заинтересовани моћи да дођу у складиште и увере се да Војска ради према плану, што је потврдио и председник Општине Параћин Саша Пауновић.

Како наглашавају представници Управе за логистику Генералштаба, стручни тимови су дан после експлозије започели рашчишћавање терена, углавном обрадивих површина и путева у околини складишта, и уклонили разбацана експлозивна средства. Од тада, готово без паузе, екипе инжењераца, пиротехничара и стручњака за минско-експлозивна средства, раде ризичан посао – обележавања, уклањања и уништавања неексплодираних муниција. Радови су се одвијали по принципу прстенова – споља ка унутра, да би се са подручја на коме борави цивилно становништво уклонили опасни предмети. Тренутно се рашчишћава плато унутар складишта и обод шуме. Како је речено, још много посла предстоји да би се подручје потпуно обезбедило.

Потпуковник Расим Цириковић из Управе за логистику Генералштаба, и потпуковник Милорад Кузмановић, руководилац радова на уништавању заосталих УБС, иначе експерти за област акцидентата са минско-експлозивним средствима, повели су новинарске екипе у обилазак складишта.

Занимање медија за ток радова на „Параћинским утринама“ додатно су појачале притужбе локалног становништва на интензитет експлозија последњих недеља, али и гласине о наводном допремању муниције са других локаци-

ПОСАО ЗА СТРУЧЊАКЕ

– Брдо се мора рашчистити јер не желимо да било чије дете сутра донесе кући тромблонску мину или да дође до било какве несреће. Начин уништавања заосталих експлозивних средстава одређују стручњаци, официри Војске Србије, који су се за то школовали. Посао се изводи према правилима њихове службе и ми то морамо поштовати – изјавио је председник парафинске општине Саша Пауновић.

Он је оценио и да јавност не разуме довољно добро дешавања у складишту.

– Општина ће у договору са Министарством одбране омогућити свим заинтересованим лицима или организацијама да прате послове уништавања неексплозивних пројектила. Уколико буде потребно платићемо двадесетчетворочасовни надзор складишта, како бисмо показали да Војска ради у интересу безбедности грађана.

ја и њеном уништавању у складишту. Могле су се чути и „оцене“ како експлозије утичу на повећање процента канцерогених обољења и броја побачаја у околини.

– Такве оцене нису утемељене на чињеницама – каже потпуковник Цириковић и додаје – тимове за рашчишћавање чине људи који су током професионалне каријере уништили хиљаде, неки и десетине хиљада пројектила, а ипак су сасвим доброг здравља. Треба напоменути и да се у овом случају ради о класичним убојним средствима пуњеним тротилом, хексагоном или барутом, а то нису супстанце које угрожавају здравље.

Потпуковник Кузмановић одлучно је негирао тврдње о наводном допремању муниције са других локација.

– Складиште „Парафинске утрине“, као и остала складишта, није намењено за уништавање убојних средстава. Такве информације, једноставно, нису тачне. Ситуација у којој смо се овде нашли јесте специфична јер се велики део пројектила мора уништити на лицу места, без икаквог померања – објашњава Кузмановић, показујући новинарима плато на коме лежи више стотина разбацаних артиљеријских пројектила. Он каже да је приликом разлетања муниције услед експлозије дошло до армирања упаљача, па би свако померање таквих пројектила имало кобне последице. Зато и није могуће транспортовати експлозивна средства на места где њихово уништавање не би сметало грађанима и где би било безбедније и за пиротехничаре.

Интензитет експлозија на које су се Парафинци у више новрота жалили локалним властима, објаснио је потпуковник Цириковић, зависи од врсте УБС која се тренутно уништавају.

– Ово је кошуљица минобацачког пројектила израђена од челика – објашњава Цириковић показујући метални предмет. – Приликом експлозије таквог пројектила звук је пригушен. Када уништавамо муницију за ручне бацаче ракета, која има танку месингану кошуљицу, прасак је много јачи.

Новинарским екипама био је дозвољен приступ у све делове складишта, уз поштовање прописаних мера безбедности. Представнике *седме силе* посебно је занимао број пројектила који је на терену пронађен, јер су досадашњи подаци били различити. Стручне екипе свакодневно проналазе и обележавају одређен број нових експлозивних средстава, па се укупан број стално повећава.

Према речима потпуковника Цириковића, узнемиреност грађана због експлозија је разумљива, али безбедност ипак мора бити на првом месту. Он наглашава да ће Војска учинити све да нико од мештана, а посебно деца, не добу у додир са опасним предметима и на тај начин угрозе живот и здравље. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

Анализа децембарског упутног рока регрута

СТРОЈ ДУЖИ ОД ПЛАНА

Предвиђено је да се током 2007. године у Војску Србије упуту 4.800 регрута. Због повећаног занимања за служење војног рока под оружјем на територији Војног округа Нови Сад, План упута проширен је за још 130 места.

Број упута регрута у Војску Србије у 2007. години, од јунског контингента, у сталном је порасту и креће се између 91 и 99 одсто. О томе сведочи повећано занимање међу младим за служење војног рока у јединицама Војске Србије, а указала се и потреба за проширење капацитета за пријем регрута – истакнуто је на анализи децембарског упутног рока, која је недавно одржана у Новом Саду. У септембру је план пријема повећан за 650 регрута са територије Војног округа Београд, а у децембру за њих 130 са територије Војног округа Нови Сад.

Од планираног броја позива за попуњу Војске Србије потребним бројем регрута уручено је око 53 одсто, док се нешто више од 46 одсто вратило, не дошавши до адресата. То се најчешће дешавало на територији Војног округа Београд, где је уручено тек нешто мање од 40 одсто од планираног броја позива.

Од планираних 4.930 регрута, на служење војног рока у јединице ВС позвано је њих 4.894, или 99,27 одсто, а у јединице су се јавила 4.842 или 98,20 одсто, па се може рећи да је децембарски упутни рок реализован успешно.

Захтев за цивилно служење у децембарској партији поднело је 5.190 младића, а 5.001 је упућен у одговарајуће установе које се баве одбрамбеним припремама земље невојног карактера. Први пут је око 450 младића послато на одслужење војног рока у организационе јединице Министарства одбране. Тренутно се на цивилном служењу војног рока налази око 12.000 младића, док на упут чека још око 11.500 њих, чији су захтеви позитивно решени.

Од проблема са којима се сусрећу у командама Војних округа истакнути су: слаб проценат уручења позива регрутима ради упута на служење војног рока, висок проценат регрута који подносе захтев за одлагање служења војног рока због школовања, инертност органа МУП-а за поступање по налозима за привођење и захтевима за теренске провере адреса, али и одређени проблеми субјективне природе. Према речима учесника анализе, све су израженије и интервенције са разних нивоа, у вези са цивилним служењем војног рока.

Треба очекивати да ће се занимање за служење војног рока под оружјем наставити и у наредној години, иако *Стратегијски преглед одбране* предвиђа да се број војника на служењу војног рока смањује, а повећава број професионалаца. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

МРЕЖА ЗА УБЛАЖАВАЊЕ КРИЗА

Међународни стандарди све више захватају системе менаџмента у јавној и приватној сфери, укључујући и питања социјалне одговорности и безбедности која доприносе нестабилности појединца, друштва, а дестимулативно утичу и на економске активности заједнице. Октобарско заседање Међународне организације за стандардизацију ISO/TK 223 у области друштвене безбедности посветило је посебну пажњу улози земаља у развоју током обликовања стандарда у области безбедности.

Недавно је у Хагу одржано Четврто пленарно заседање Међународне организације за стандардизацију ISO/TK 223 у области друштвене безбедности. Наша земља, као стална чланица тог тела и једина у Југоисточној Европи са тим статусом, активно је учествовала на том скупу.

Србија је имала два представника – др Зоран Кековић, са Факултета безбедности у Београду, у својству председника Националне комисије за стандарде ISO/KS 223 Друштвена безбедност, и Биљана Лековић-Милојковић, из Института за стандардизацију Србије.

У настојању да појаснимо значај ISO стандарда за свеукупни економски и социјални развој савременог друштва и сагледамо циљеве стандардизације у области друштвене безбедности, разговарали смо са др Кековићем.

– Неки од најзначајнијих циљева стандардизације у области друштвене безбедности су изградња одговарајућих капацитета земаља чланица ради укључивања њихових институција у процес међународне стандардизације, а касније и развој, али и примена тих стандарда у сопственом окружењу. Идентификовање истакнутих актера заједнице, постојећих стандарда које примењују и њихових потреба за међуна-

родно признатим стандардима у области безбедности, како би се обезбедио међународни легитимитет у њиховој примени, такође су важни циљеви стандардизације – истакао је др Кековић.

УЛОГА ЗЕМАЉА У РАЗВОЈУ

На Конференцији је наглашена улога земаља у развоју у креирању стандарда, чијим се прихватањем и применом омогућава да њихови производи, услуге и остали ресурси буду усклађени са глобалним захтевима у окружењу, а тиме конкурентни и атрактивни за страна улагања. Досадашњи ниво учешћа земаља у развоју у међународној стандардизацији, према речима др Кековића, резултат је ниског нивоа приоритета које ти стандарди имају у стратегији развоја тих земаља. То је било разумљиво у ситуацији када су међународни стандарди били привилеговани инструмент развоја модерних економија и трансфера технологија у међународним оквирима.

– Данас се приоритети мењају. Питања безбедности постала су глобална и не познају националне границе, те заузимају високо место на листи (владиних) приоритета националних политика. Међународни стандарди све више захватају и системе менаџмента у јавној и приватној сфери, укључујући и она питања социјалне одговорности и безбедности која доприносе нестабилности појединца и друштва и дестимулативно утичу на економске активности заједнице. Опстанак нација и грађана све више ће зависити од безбедности и одржавања битних функција друштва. То подразумева способност да се обезбеди функционисање власти, привреде и институција цивилног друштва, одржи кључна инфраструктура и демократски принципи функционисања државних институција у условима насталих кризних ситуација.

Стога проф. Кековић истиче да је важно развијати капацитете друштва за управљање кризама и омогућити наставак привредних и пословних активности заједнице у кризним условима. То је могуће остварити унапређењем техничких, људских, организационих и функционалних веза (интероперабилности) међу заинтересованим странама ради приправности за кризне ситуације и адекватног реаговања на њих.

– Нарочито је важно да дисеминација међународних стандарда буде препозната као један од предуслова за јачање при-

ДОКУМЕНТИ

На бројним радионицама о приправности у ванредним ситуацијама, Технички комитет ISO/TK 223 радио је на припреми Упутства за приправност на инциденте и управљање континуитетом операција – Друштвена безбедност. Документ садржи делове националних стандарда неколико земаља (Јапана, Велике Британије, Канаде, Немачке, Израела), а применљив је у свим приватним, јавним или непрофитним организацијама као помоћ у приправности на инциденте и управљање континуитетом операција. Упутство омогућава јавним и приватним организацијама да разматрају факторе и кораке који су неопходни како би се припремила за ненамерни, намерни или природно узроковани инцидент. Тако се стварају предуслови да се одговори на инцидент и предузму одговарајуће мере чиме би се осигурао опстанак, раст и развој организације, објаснио је др Кековић.

Други значајан документ, на чијем је развоју, према сличној методологији, радио Технички комитет ISO/TK 223, јесте Упутство о принципима и примени процеса управљања ризицима – Менаџмент ризика.

вредних субјеката. Применом стандарда у сфери управљања омогућава се заштита профита компанија и наставак пословних активности у условима изазваних кризама, које их, по правилу, највише погађају. На тај начин оне би постале део система раног упозорења и мреже за ублажавање последица кризних ситуација – каже он.

Рад на Конференцији био је организован у три групе – за стандардизацију, терминологију и за командовање, контролу, координацију и кооперацију у кризним ситуацијама. У оквиру сваке групе презентовани су ставови националних комисија за стандарде и сродне документе (у Институту за стандардизацију Србије – КСА 223 – Друштвена безбедност). Истовремено су усаглашени приоритети за израду нацрта докумената, уз обавезу и могућност да идентификовани национални механизми заштите, регулатива, препоруке и примери у форми добре праксе буду уграђени у нацрт тих докумената.

ПРИПРЕМАЊЕ СТАНДАРДА

По речима др Кековића, рад на припремању међународних стандарда одвија се у техничким комитетима ISO. Нацрти међународних стандарда које су усвојили одговарајући технички комитети шаљу се свим чланицама ISO ради гласања. Да би међународни стандард био усвојен, потребно је да га гласањем одобри најмање 75% чланица. Организације се, независно од своје врсте и величине, суочавају са ризицима који могу утицати на остваривање њихових циљева. Ти циљеви могу се односити на различите организацијске активности – од стратешких иницијатива, операција, процеса и пројеката, а огледају се у друштвеним, заштитним, безбедносним и осталим исходима који се односе на окружење и репутацију. Процес управљања ризицима доприноси одлучивању тако што узима у обзир неизвесност и могућност појаве будућих, намераваних или ненамераваних догађаја и околности, али и њихових утицаја на прихваћене циљеве.

Тај интернационални стандард укључује примену логичких и систематичних метода за комуницирање и консултације током процеса, изградњу организационог контекста за идентификацију, анализу, процену, третман и мониторинг ризика везаних за било коју активност, производ, функцију или процес. Саставни део тог процеса је и адекватно извештавање о резултатима и имплементацији процеса управљања ризицима. Национална комисија при Институту за стандардизацију завршава рад на прилагођавању терминологије садржане у поменутих упутствима нашем говорном подручју, чиме се остварује значајан искорак током доношења и примене кривних стандарда у области друштвене безбедности у Републици Србији. ■

Снежана ЂОКИЋ

САРАДЊА

ISO стандарди који се односе на област друштвене безбедности су од фундаменталног значаја у менаџменту ризика, безбедносном и кризном менаџменту, нарочито због сарадње и координације између кључних актера локалне и шире друштвене заједнице, у условима криза насталих утицајем људског, техничког или природног фактора. Значај и потенцијални утицај примене ISO стандарда на безбедносне и друштвене процесе је вишеструк – смањење штетних последица криза по људе и имовину, затим безбедност и стабилност пословања, те боља заштита животне средине, повећана атрактивност Србије за стране инвеститоре. Реализација стандарда имаће позитивне ефекте посебно на прекограничну сарадњу.

Чим се успостави систем управљања ризицима и кризама, отвора се могућност за међународну сарадњу са сличним институцијама ради размене података, експертских знања и искустава, а такође и заједничких вежби, међусобне помоћи и сарадње у случајевима кризних ситуација. Осим тога, унапређује се укупни имиџ Србије која престаје да буде перципирана као земља и друштво вођено кризама, те она постаје организована заједница способна да одговори на различите врсте криза. Такође, Србија прераста у кредибилног партнера у међународним политичким, економским, привредним и другим односима на регионалном, европском и глобалном плану.

ПРОМОЦИЈА МОНОГРАФИЈЕ „ОПСТАНАК ТЕНКА НА БОЈИШТУ“

ЧОВЕК И ОКЛОП

У Централном дому Војске Србије промовисана је монографија „Опстанак тенка на бојишту“ пуковника проф. др Младена Пантића, директора Војнотехничког института. Књигу је издала Војна академија, а представили су је рецензенти пуковник ванредни проф. др Јоже Сивачек и генерал у пензији проф. др Милинко Стишовић, пуковник др Данко Јовановић, у име Министарства одбране, и генерал у пензији проф. др Милорад Драгојевић.

Садржај књиге изложен је у шест поглавља, на 160 страна, 65 слика и пет табела. Иако невелика по броју страница, монографија има посебан значај за област оклопних борбених возила и ОМЈ.

– Аутор је урадио значајно дело и обрадио важну, сложenu и актуелну тему. Он оправдано види тенк (оклоп) у веома деликатном амбијенту бојишта, где је изложен разорном деловању најсавременијих противоклопних система, што је доказ његове високе борбене вредности. Све то Пантић уочава, систематично анализира, тражећи могућа техничко-технолошка, психофизичка, социолошка и остала решења, како би повећао вероватноћу опстанка тенка у околностима опасних опструкција на бојном пољу – истакао је проф. др Милинко Стишовић.

Књига се, како сматра проф. др Јоже Сивачек, може читати на разне начине. Има три целине. Аутор је, иначе, цео концепт – структуру монографије успоставио тако како би затворио један логични круг – тенк као технички систем, као биолошко-технички систем и утицај спољашње средине.

– Мало је инжењера који пишу књигу тако што у први план стављају човека. А оно што ово дело издваја од других је што је одједном човек постао битан фактор. Човек и тенк. Ко је ту важнији? Поставља се питање какав то тенк треба човеку. Пажљивом читаоцу све то може бити јасно, јер је аутор навео и какви се захтеви постављају пред савремени тенк. Следећа питања су издржљивост тенка и издржљивост посаде. Шта урадити када је тенк издржљивији од посаде – запитао се проф. др Сивачек.

Он је поменуо и друга питања која аутор поставља. На пример ко је противник тенку, тенкови и савремени простор (рурални и урбани), затим тенкови и време трајања. Важно питање је и тенкови и информације – шта посади тенка треба у савременим условима, савременом простору и какву енергију тражи тај модерни оклопњак. На многа од тих питања, како сматрају рецензенти, ретки су они који могу да у веома сажетом обиму дају одговоре. Такав је пуковник проф. др Пантић.

– Пантић је направио и започео велику причу – рекао је пуковник др Данко Јовановић. – Он је чак размишљао и о томе да ли можемо финансијски да издржимо све оно што бисмо могли да направимо.

Пуковник Јовановић је пожеleo аутору да причу о оклопњацима продуби, па је препоручио следеће:

– Мислим да ова тема заслужује да се о њој прича и са другог становишта. Шта ћемо урадити са тенковима који нам стоје? Да ли ћемо

их сећи у старо гвожђе или од њих направити нешто друго, такође корисно. Конверзија тенка Т-55 јер показала да од њега можемо направити инжењеријско средство. Сем тога, од савременијих оклопњака могу да се направе изузетно квалитетне дизалице. А једино тенкови могу прићи контаминираним земљишту у случају хемијског акцидента. Значи, морамо размишљати о томе како ћемо се развијати и да ли ћемо оно што нам застари продати по цени килограма гвожђа или ћемо их другачије искористити.

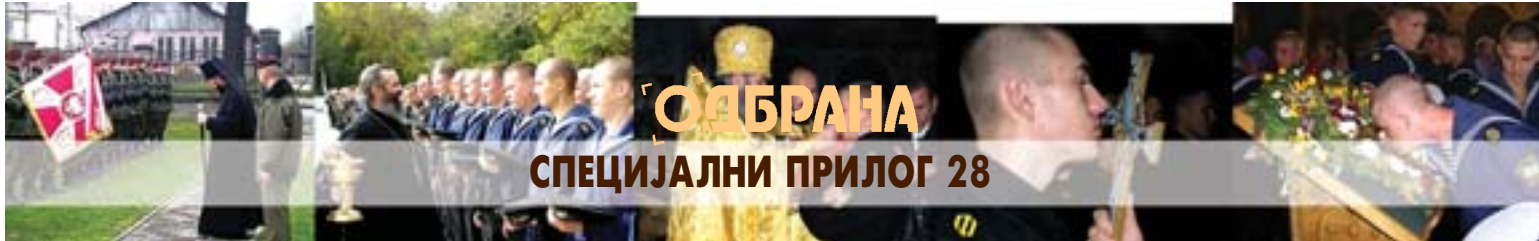
О књизи је говорио и генерал у пензији проф. др Милорад Драгојевић, човек који је свој рад крунисао славом пројекта какву је стекао домаћи тенк М-84. Он је на промоцији истакао:

– Желим да подсетим да је тенк сложени борбени систем, који има у себи 25 до 26 битно различитих подсистема и да би се сагледали сви ти аспекти данас постоји обимна литература, али се аутор одлучио да прикаже оквирно излазне величине – од чега све зависи опстанак тенка. Мене посебно чини задовољним то што је студија произашла на основу резултата и сазнања током испитивања и истраживања у оклопним борбеним возилима у нашој земљи. Мислим да то даје посебну вредност, јер књига као књига не значи много ако се не базира на ономе што је у одређеној средини урађено.

Професор Драгојевић сматра да ће промовисана монографија служити за едукацију техничког кадра у војсци како би схватили сву сложеност оклопних возила, односно тенкова, те појмили шта она представљају и шта се убудуће може радити са њима, али и шта ВТИ може да уради. Дакле, књига је потребна онима који доносе одлуке у војсци да схвате суштинске проблеме у тој области. И не само њима, обрадоваће и оне који се занимају за савремену технику и технологију. ■

М. ШВЕДИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ВЕРСКИ ЖИВОТ
У СТРАНИМ АРМИЈАМА

СЛУЖЕЊЕ БОГУ И ОТАЏБИНИ

У безмало свим страним армијама стварање услова да њихови припадници остварују верска права и слободе се подразумева, а верска служба у војсци представља стандард. На хиљаде војних свештеника разних вероисповести постоји у свету. Устави демократских земаља по правилу имају одредбе којима се регулише одвојеност цркве од државе али и оне којима се гарантује слобода савести и вероисповести. Одвојеност цркве од државе не представља непремостиву препреку да се у војним јединицама организује и обезбеђује душебрижништво. Такође, ни мултиконфесионални ни мултинационални састав војске није непремостива препрека.

Циљ постојања свештеничке службе по правилу се одређује као допринос духовном и моралном васпитању припадника војске, уз задовољавање њихових верских потреба, ради јачања борбеног морала и психолошке стабилности личности.

Преко војничке службе и позива може се узнети до светости или срозати до злочина, а војни свештеници у том смислу могу да буду или васпитачи за светост или умирувачи савести. Могу да подстичу и држе будним савест војника, тог најсигурнијег стражара да се не чини зло и најдубљи извор да се поступа добро и одговорно – савесно. ■

СЛУЖЕЊЕ БОГУ И ОТАЏБИНИ

НАЈУЗВИШЕ- НИЈИ ПОЗИВ

Служење Богу и службе Отаџбини вероватно су два најузвишенија позива међу људима, које војни свештеник у свом послу обједињује – он истовремено служи и Богу и Отаџбини

Ерига за верски живот у војсци захтева посебну пажњу и регулативу, јер је то специфична средина, са несвакидашњим начином живота и деловања и са многим особеностима. Али, припадност оружаним снагама, полицијским и другим сличним службама „не смеје бити разлогом било које препреке у вршењу вјерске слободе и у испуњавању богослужних дјелатности...“, како се наводи у уговору италијанске владе са Ватиканом о душебрижнштву у војсци.

Чему овај опширан преглед начина регулисања верског живота у неким војскама земаља Европе и света и то у овом тренутку? Прво, да се војној и широкој јавности представи колико се велика пажња поклања тим питањима у страним армијама и до које мере је верски живот у већини од њих развијен, а друго, овај чланак требало би да предупреди многа питања која се сада постављају, будући да након усвајања *Закона о Војсци* нама предстоји воспостављање (поновно успостављање нечега што је у нашој војсци већ постојало) верске службе и регулисање осталих верских питања. На пример, како ће се у нашој војсци регулисати верски живот кад има више вероисповести? Данас у свету скоро да нема једноконфесионалне војске и све су ту потешкоћу превазишле. Како ће се обезбедити посебна исхрана? Где и како се обављају богослужења? Како се усклађују задаци и мисије команди и јединица и задовољавање верских потреба њихових припадника? Да ли је за једног или неколико припадника неке вероисповести у војсци потребно запослити посебног војног свештеника и обезбедити храм у војном објекту? Могуће одговоре на ова питања нуде управо примери решавања сличних недоумица у другим армијама. У нашем предлогу и решењима верских питања у војсци засигурно неће и не може бити онога што већ није у некој од других армија виђено, што већ, на неки начин, не представља стандард. Наше решење верског живота у војсци мора да избегне две крајности: некритичко прихватање свега туђег као увек бољег или одбацивање свега туђег као страног и лошег. Оно не може бити пука копија решења које је изнашла нека друга војска, као ни пресликано решење из наше прошлости, већ ће то пре свега бити оригинални модел у складу са реалним условима.

Верске слободе у војсци су с једне стране својеврсни показатељ цивилизацијског и демократског нивоа друштва, а с друге сведочанство о бризи цркве и верских заједница за своје вернике. Душебрижнштво у војсци је општепризнато и проверено начело које се спроводи у међународној заједници. Верници у војсци, без обзира

на то да ли су стално или на одређено време у војној служби, заслужују посебну бригу цркве и верских заједница, а нарочито у току рата и за време опште мобилизације.

Настојаћемо да верски живот у војскама једног броја карактеристичних земаља представимо у: уставној, законској и другој нормативној регулативи, која се односи на душебрижнштво у војсци; однос према припадницима мањинских вероисповести у војсци, на пример, уколико је земља традиционално православна, какав је у војсци однос према другим религијама – конфесијама (јудаизму, исламу, римокатолицизму, протестантизму итд.), односно, уколико је земља традиционално римокатоличка, протестантска, исламска и др., какав је однос према другим религијама – конфесијама (на пример православној). Веома је битно и какав је у војсци однос према верским сектама, а битни су и положај и улога свештеника и проповедника, односно учитеља (рабини, хоце и др.), да ли их у војсци има, којих религија (конфесија), на којим нивоима командовања постоје, којих су верских и војничких чинова, да ли су уграђени у формацију или не, којег су нивоа образовања (ССС или ВСС)... Питања богослужења – време одржавања, да ли се обављају у војним објектима и како су решена богослужбена места, уколико се богослужења искључиво обављају изван војних објеката, како је регулисано присуство припадника војске, како се прослављају верски празници, те питања исхране, посна исхрана – да ли је и како регулисана за вернике који за то изразе жељу, такође су веома важна.

Својеврсна потврда развијености и придавања значаја духовности у војсци је што се сваке године одржавају међународне конференције војних свештеника (Талин 2003, Атина 2004, Љубљана 2005...), а што је мало познато јер ми на њима не учествујемо. Примера ради, на Петнаестој међународној конференцији војних свештеника у Атини било је око 90 учесника из различитих хришћанских конфесија и других религија (Јевреји, муслимани и будисти) из 36 земаља (чланица НАТО, Партнерства за мир и других – Аустралије, Босне и Херцеговине, Хрватске, Кореје, Русије, Јужне Африке, Украјине). Тема конференције била је „Духовност у мултинационалној војној средини“.

Организованост и пуноћа духовног живота у војсци много доприноси сузбијању разних негативних појава као што су наркоманија, алкохолизам, самоубиства. Посебно актуелна питања су учешће војних свештеника у мировним мисијама или супротстављању тероризму. ■

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

ВОЈСКЕ ЗЕМАЉА СА ВЕЋИНСКИМ ПРАВОСЛАВНИМ СТАНОВНИШТВОМ

МНОГОВЕКОВНА ИСТОРИЈА ЗАЈЕДНИШТВА

У војскама земаља са већинским православним становништвом постоје велике разлике у регулисању верског живота, и то почев од Грчке, која баштини изузетну и јединствену традицију у православном свету, преко Румуније и њених оружаних снага у којима је од 1990. године направљен велики искорак на ову тему, до Бугарске, Македоније и на неки начин Србије, где је духовни живот у војсци далеко испод актуелних стандарда.

Верска питања у бугарској армији одређена су Законом о одбрани и оружаним снагама у Републици Бугарској, којим је регулисано да војна лица нису обавезна да се изјашњавају о својим политичким, религиозним или идеолошким убеђењима, те да могу исповедати верска убеђења и изводити верске обреде ван војних јединица и објеката. Током војне службе не могу одбијати службене обавезе због религиозних мотива, нити спроводити религиозну или атеистичку пропаганду. Такође, немају право да формирају религиозна друштва, организације, групе у војним јединицама – објектима. Тиме је, пре свега, онемогућено деловање верских секти у бугарској армији.

Последњих година у Бугарској је уведена пракса, која није нормативно регулисана, да је у део програма прославе Дана бугарске армије (6. мај – Ђурђевдан) уврштен и верски обред – освећење војних застава. Обред освећења, у цркви Александра Невског у Софији, обављају епископи или патријарх Бугарске православне цркве, уз присуству највишег државног и војног руководства и почасне јединице бугарске армије. На дан такозваних „мушких задушница“, 6. новембра, служи се помен погинулима за Бугарску, а на Војној костурници на гробљу у Софији парастос.

У Републици Македонији, према Уставу, црква је одвојена од државе и осим теоријских јавних расправа у вези са регулисањем верских питања у војсци, нема конкретнијих подухвата. У оквиру армије Републике Македоније није заступљена Македонска православна црква. Очекује се да допуне и измене постојећег Устава отворе могућност да вера у војсци нађе своје место.

■ РЕПУБЛИКА СРПСКА

У Војсци Републике Српске од 27. новембра 1997. ступило је на снагу Правило службе ВРС, којим су била регулисана верска питања. Дата је могућност да се у војним објектима подигну цркве, а

где их нема да се обавезно уреди просторија за обављање богослужења и заједничких молитава.

Прописан је редослед поступака подизања и спуштања заставе, којима се налаже да се сваког дана у војним објектима (касарна, аеродром, логор, караула) обављају јутарња и вечерња молитва. Јутарња молитва обављала се пре подизања, а вечерња пре спуштања заставе. Дежурни официр у војном објекту командовао је „Капу скини“ и „На мјесту вољно“, после чега су војници премештали капе у леву руку. У касарнама где је постојало озвучење преко звучног сигнала емитовала су се звона или црквена музика пред молитву, затим је војник православне вероисповести излазио испред строја јединице и читао молитву „Оче наш“ на српском језику. Истовремено, војници друге вероисповести молили су се у себи.

Војници су заклетву полагаали пред јеванђељем и крстом, а свечани чин полагања заклетве обављао се пред свештеником или епископом епархије на чијој се територији налазила касарна. Чину полагања заклетве претходило је молитвени обред, а текст саме заклетве завршавао се речима: „Тако ми Бог помогао“.

За крсну славу Војске одређен је Видовдан – 28. јун. Обавеза свих команди, јединица и установа војске је да тога дана организују свечаност која обухвата помен погинулим српским ратницима, свечану смотру, сечење славског колача и пригодни програм. За време крсне славе војници организовано посећују цркве, односно учествују у богослужењима, или се богослужење обавља у војним објектима.

Поред крсне славе, регулисано је да се прославља и Божић 6, 7. и 8. јануара, православна нова година 14. и 15. јануара, Богојављење 19. јануара, Свети Сава 27. јануара, Први српски устанак 14. фебруара, Велики Петак, Васкрс и Духови. Професионални војници могу да празнују три дана у време својих крсних слава, док се војницима и питомцима одобрава излазак у град на први дан крсне славе.

Правилном службе уведен је и пост за све војнике, тако да припадници православне вероисповести посте по три дана прве недеље Божићног и Васкршњег поста како би се причестили, а осим тога посни дани су и Бадњи дан, Велики четвртак, Велики петак и Велика субота Васкршњег поста. Војници се исповедају и причешћују у црквама или војним објектима, у просторијама одређеним за верске обреде.

У кабинетима начелника ђенералштаба, начелника сектора и управа и команданата оперативних јединица до нивоа бригада предвиђено је да се на највиднијем месту поставе заставица и грб Републике Српске, знак припадности Војсци и икона Светог кнеза Лазара, крсне славе Војске и кандило.

■ ГРЧКА

У Грчкој, која има око 97 посто православног становништва, верски живот у војсци остварује се од 1822. године. Пракса и искуства грчке војске за нас су посебно занимљива јер се ради о већински православној земљи са веома дугом традицијом у том смислу. Основу правног и законског регулисања верских питања у грчкој војсци дају Закон о верској служби у оружаним снагама из 1973.

године и Правилник о надлежности ГШ НО, који садржи посебно поглавље о надлежностима Канцеларије за верска питања.

Своја искуства од 1992. године грчка армија преносила је Русији, Румунији (у мају 2000. године са 57 свештеника одржан је једномесечни курс), Пољској, Чешкој, Србији и другима.

У Оружаним снагама Грчке постоји посебна свештеничка служба, која је уграђена у формације јединица и установа. На нивоу Здруженог генералштаба ОС Грчке налази се Дирекција за верска питања, на чијем челу је епископ или најстарији свештеник (чин му зависи од тока службе). У генералштабовима видова КоВ, РВ и РМ предвиђене су канцеларије за верска питања са неколико лица.

На нивоу корпуса, дивизије, бригаде, видовске болнице (у Атини три и једна у Солуну) и у видовским академијама такође постоје канцеларије за верска питања, у којима се налази један свештеник а може се одредити и неко помоћно лице.

Свештеници за службу бирају се по конкурс. Сви морају одслужити војни рок и не могу бити старији од 40 година приликом пријема у војну службу. На основу досадашњег искуства ради се на томе да се та граница помери на 35 година. Војни свештеници имају војне чинове и ако су завршили теолошки факултет добијају почетни чин капетана или поручника. Даље напредовање у чину одвија се као и за остале официре у Оружаним снагама. Плату примају у рангу чина као и остали официри. У Оружаним снагама Грчке има 46 формацијских места за војне свештенике, а размишља се о повећању тог броја за четири до пет нових места. Значајно је истаћи да према Закону о војсци у Грчкој сви свештеници и монаси служе војни рок.

Они, такође, сви морају да буду Грци по рођењу, са завршеним теолошким факултетом, или трећом годином студија, у земљи или иностранству, који признаје црква у Грчкој, зато што у војску долази 65 посто факултетски образованих људи. Остали услови за пријем војних свештеника су: да нису осуђивани за туче, крађу, корупцију, да нису црквено кажњавани, да су физички способни. За пријем се одређује посебна комисија, која најпре проверава потребну документацију, а затим прави две листе кандидата, једну оних

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

који су завршили факултет а другу студената. Приоритет имају они који су пре рукоположени, а затим успех на факултету. Војни свештеници могу да буду монаси (сада је око трећине) или ожењени мирски свештеници (сада је око две трећине). Предвиђено је да носе мантије, а на задацима и мисијама облаче униформу. Војна правила забрањују свештеницима мешање у војна питања.

Војни свештеник има посебну канцеларију и потчињен је команданту. Сваке године израђује се посебан извештај о раду војне свештеничке службе. Дирекција и сви нивои канцеларија праве месечне планове богослужења, односно чинодејствовања, до половине текућег месеца за наредни, који морају да буду усклађени са програмом обуке. Планове који садрже јединицу, време и активност (нпр. богослужење, освештавање, исповест и друго) одобрава претпостављена канцеларија – дирекција и заменик команданта јединице. Садржај плана доставља се и саобраћајној служби ради правовременог обезбеђивања превоза свештеника на одређено место и у одређену јединицу. План мора бити усаглашен са активностима јединице.

Отворене цркве

Богослужење се организује у јединицама, јер у војним објектима постоје храмови за те потребе. Тренутно постоји око 500 храмова и капела. У великом градовима у војним објектима постоје храмови које користе и верници изван војске, на пример у Солуну, где их је шест. Занимљива је пракса такозваних отворених цркава у касарнама, где је само олтар израђен и покривен, са тенденцијом да се, када се стекну услови, покрије и изгради цели храм. Војни свештеници обављају богослужења и друге обреде искључиво у војсци, а само изузетно и то по одобрењу команде могу да чинодејствују изван војске, најчешће уколико у тој средини нема свештеника.

За време верских празника активности јединица су минималне. Посебно се празнује Ваведење Пресвете Богородице, а по правилу на богослужењу су највиши званичници, министар одбране, начелник Генералштаба и други. У Војној академији празнују се Свети Георгије, Света Варвара у артиљеријској академији, Свети Никола у морнари-

ци, у авијацији Свети архангели Михаило и Гаврило. Постоји одређен правилник о исхрани који одређује када припадници војске треба да посте. Пост је добровољан и посна храна се обезбеђује, онима који се пријаве, сваке среде и петка (безмесан дан), као и у дане једнодневних и вишедневних постова: Велики Часни пост, Божићни, Госпојински и Петровски пост. Без уља, на води, храна се обезбеђује на Крстовдан уочи Богојављења, Чисти понедељак, Дан уочи Успења Пресвете Богородице, на Воздвижење Часног крста, Бадњи дан, Усковање главе светог Јована Претече и Велики петак. Из Канцеларије за верска питања у Генералштабу обично се уочи почетка вишедневних постова у јединице шаље посланица у којој се подсећа на пост и правила поста. У војсци се не организује веронаука.

У духовном смислу војни свештеници су потчињени Светом архијерејском синоду Грчке православне цркве, а на челу војне свештеничке службе је начелник (директор) Дирекције за верска питања у ОС Грчке, пуковник протојереј Георгиос Апостолакидис, који је подбранац са више деценија скакаћа и више стотина скокова. Дирекција има два одсека, један који се бави моралом и верским питањима и на његовом челу је виши официр и други који се бави популом војним свештеницима. Тренутно је у Дирекцији капетан архимандрит Алексиос Истратоглоу, како пуковник Георгиос каже његова „десна рука“. До 1975. године на челу војне свештеничке службе био је војни епископ, а из разлога специфичних за грчку средину од те праксе се одустало.

Начелник Дирекције је саветник министра одбране о верским питањима, руководи и координира рад канцеларија на нивоу видова, надгледа да ли свештеничка служба делатност обавља према црквеним канонима, брине о издавању потребних приручника, те о објављивању написа у војним новинама, предлаже свештенике за пријем у службу, брине о резервним војним свештеницима.

Верска уверења муслимана, којих годишње на одслужење војног рока дође 25 до 30, поштују се и уважавају. Заклетву полажу над Кураном. Приликом већих верских празника одобрава им се одлазак кући да славе у кругу своје породице. У формацији не по-

стоји место војних свештеника за неправославне вероисповести. У грчкој војсци немају проблема са верским сектама. Војни свештеник се ангажује у мисијама где му је задатак, као и у миру да оснује цркву или параклис и брине о духовним потребама. За такве прилике свештеник има посебан кофер у коме се налази прибор и опрема потребна за богослужење и чинодејствовање. Сва наведена искуства о организовању духовног живота у војсци Грчке, која је чланица НАТОа више деценија, за нас су посебно занимљива и значајна.

— РУМУНИЈА

Постоје подаци да институционализација религије у армији Румуније датира још од 1850. године и функционише непрекидно све до 1948, а затим се поново успоставља 1990. године. Од 1. јануара 1994, у оквиру Мини-

старства народне одбране формирано је Одељење за религијску службу, које се касније развило.

Верска питања у Румунској армији регулисана су следећим нормативним актима: Протоколом између Румунске православне патријаршије и Министарства народне одбране од 11. октобра 1995; Наредбама министра националне одбране из 1996. године. Парламент Румуније је, крајем 2000. године, усвојио Закон о оснивању и организовању војног свештенства у оквиру Министарства националне одбране, Министарства унутрашњих послова, Румунске обавештајне службе, Спољне обавештајне службе, Телохранитељске службе, Службе за посебне телекомуникације и у оквиру Министарства правосуђа – Опште управе затвора. Осим тога, постоји Правилник за организовање и деловање Одсека за верску помоћ.

Румунска армија уважава све религије јер Устав Румуније као основно грађанско право, предвиђа право на религијска уверења која имају и војна лица. То право се остварује све док не угрожава законе државе и војне прописе. Војницима на одслужењу војног рока који нису православне вероисповести, у складу са могућностима, омогућава се да празничним данима (субота, недеља и друго) посећују цркве, синагоге или џамије које се налазе у местима службовања. Војна лица могу да у слободним данима посећују и присуствују религијским службама.

Румунска влада је уредбом бр. 106/2000. регулисала установљење и организовање војног свештенства. Будући да је у Румунији 86 посто становника православне вероисповести, у војсци је институционализована православна вера, а осталим вероисповестима омогућено је да празнују своје празнике и посећују своје верске објекте.

На нивоу Здруженог генералштаба функционише одељење за религијске службе, које је под руководством православног свештеника који координира целокупну религијску службу у армији, бригадног генерала Ионела Барбарасе.

Сада у војсци Румуније војни свештеници имају следеће чинове: један бригадни генерал, десет пуковника, а остало су мајори. У одељењу религијске службе, осим православних свештеника ангажовани су један римокатолички, један протестантски свештеник и два официра.

У оквиру Министарства националне одбране, Министарства унутрашњих послова и Министарства правосуђа оснива се и делује према посебном правилнику по један одсек за верску помоћ. Шеф Одсека за верску помоћ има почасни ранг административног викара, а именује га ресорни министар на предлог Румунске православне цркве. Пре тога се консултује и саветује са представницима и других вероисповести, заступљених у оружаним снагама.

Шеф Одсека за верску помоћ усклађује делатност свештеника, постојара или проповедника других вероисповести, сталних и запослених на основу грађанског договора за обављање услуга, а на војном плану сарађује према посебном правилнику са саветником, који је активни официр.

У Румунској армији има 54 православна свештеника, један римокатолички и један протестантски проповедник. Завршили су факултете теологије и специјалне војне курсеве, који су организовани у Академији за високе војне студије у Букурешту.

Свештеници су потчињени команданту јединице, а у погледу верске слу-

жбе и хијерархије локалном епископу. Укључени су у све војне институције, јединице, школе итд. Процес избора и пријема свештеника се и даље наставља, све док се не попуне јединице и институције Румунске армије са потребним бројем.

У МИРУ И РАТУ

Војно свештенство обавља своју делатност како би удовољило духовно-верске захтеве припадника оружаних снага, доприноси неговану војничких врлина, обликовању грађанске одговорности и родољубивих осећања у редовима припадника оружаних снага.

У миру, богослужења се обављају у храмовима у војним објектима или у посебно одређеним месним храмовима, а на теренима за обуку у посебно уређеним просторима. Током мисија, опсадног или ванредног стања, верска богослужења обављају се под облицима и на местима прилагођеним таквим ситуацијама. Јединице у складу са могућностима обезбеђују средства потребна за изградњу или уређење простора намењених одвијању богослужења и верских обреда. Импресиван је податак да је у Румунској армији, у војним објектима, из фондова и донацијама припадника армије, те спонзорством, до 2001. године изграђено 10 цркава и 25 мањих и већих православних капела. Тренутно се изводе радови на још 19 капела и цркава. Где нема капела и црква богослужења се обављају у трпезаријама, војничким клубовима и под отвореним небом.

Законом је регулисано да војни свештеници, као служитељи једне цркве или законски признате вероисповести, имају право да обављају богослужења и да преноси наслеђено учење својим верницима. Духовне и верске делатности одвијају се у складу са канонима цркве, по програму који утврђује војни свештеник уз одобрење команданта јединице. Учешће припадника оружаних снага у тим делатностима је слободно. Делатност морално-верског васпитања војних свештеника одвија се у јединицама и гарнизонима у складу са доктрином и праксом дотичне вероисповести, за војне обвезнике, обвезнике са скраћеним роком служења, војна лица запослена по уговору, војни кадар, цивилна запослена лица, те за њихове породице, које живе у опсегу дотичне војне јединице.

Војни свештеници се примају путем конкурса из редова рукоположеног особља. Услов је да су искључиво румунски држављани,

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

да су дипломирали из Пастирског богословља, да имају најмање две године црквене службе и препоруку од законски организоване вероисповести.

Примљени кандидати похађају специфичне припремне курсеве, које организује Министарство националне одбране, Министарство унутрашњих послова, Румунске обавештајне службе, Спољне обавештајне службе, Телохранитељске службе, Службе за посебне телекомуникације и Министарство правосуђа – Општа управа затвора, у сарадњи са вероисповестима које су препоручиле свештенике за војну средину. Војни свештеници на богослужењима носе одежду вероисповести којој припадају, а у осталим приликама – одговарајућу војну свештеничку униформу.

Забрањен прозелитизам

Прозелитизам је у војсци забрањен, односно забрањено је привлачење припадника оружаних снага у одређену веру, било којом злоупотребом, осим уколико то припадник војске слободно прихвата. Према томе, вероисповедна припадност припадника војних снага јесте она коју сами пријаве.

Хришћански празници се поштују у армији али програм обуке се прекида само оним данима које је одредила Влада Румуније – божићни и ускршњи празници. Религиозне службе су предвиђене као обавезне приликом полагања заклетве војника, почетка и завршетка редовног циклуса обуке, почетак и завршетак школске године и друго. Присуство старешина и војника на верским обредима није обавезно, осим на организованим церемонијама, када је то програмом предвиђено. Планом за борбену припрему прецизира се учешће припадника оружаних снага у активностима верског, моралног или грађанског васпитања, на верским службама поводом националних празника, полагања заклетве, Дана хероја, дана разних категорија оружаних снага, родова оружја, дана јединица, недељом и празником, те у васпитно-родољубивом програму спојеном с њима.

Законом о оснивању и организовању војнога свештенства предвиђено је да се за подмирење верских потреба, осим војних, могу ангажовати и парохијски свештеници на основу грађанских до-

говора за обављање услуга, а на препоруку надлежног епископа или локалног шеф дотичне вероисповести. Њих бирају и уводе у дужност одсеци за верску помоћ. И они морају да испуњавају захтеве и дужности који важе за војне свештенике, а новчане принадежности им се одређују саобразно обиму делатности коју месечно обављају.

Војни свештеници су у војноадминистративном смислу потчињени старешинама војних структура у којима су запослени, а у духовно-канонском црквеној јерархији која их је препоручила.

Дужности

Војни свештеници су изједначени са официрским телом. Њихове дужности су следеће: служе Свету литургију, остала богослужења и верске обреде, служе Свете тајне, обезбеђујући исповест и причешће војног и цивилног особља, они преносе припадницима оружаних снага који су исте вероисповести верско учење, обављају делатност морално-верског, етичког и грађанског васпитања припадника војске; сарађују непосредно

са осталим васпитним чиниоцима у јединицама, командантурама и гарнизонима, за организовање верских обреда поводом извесних значајних догађаја из историје и духовности румунског народа; на захтев, пружају верску помоћ свим припадницима оружаних снага, укључујући оне што су у болницама, затворима или у притвору по јединицама; учествују у специфичним пасторалним средствима у духовном образовању, у предупредивању и сузбијању антидруштвених испољавања; напредо са командантима или шефовима брину о психичко-моралном и дисциплинском стању припадника оружаних снага; уз одобрење команданата, учествују у програмима пасторације које организује дотична вероисповест, под условом да тиме не ремете верску делатност у војним структурама у којима одвијају своју делатност; на исти начин учествују у програмима за војну припрему које организују структуре у којима су запослени.

Војним свештеницима није дозвољена женидба са особом без држављанства или с особом која нема само румунско држављанство. Забрањено им је учествовање на митинзима, демонстрацијама или скуповима политичког или синдикалног карактера. У иностранство могу путовати под одређеним условима. Политичке ставове могу да изражавају само изван места службе, али не у име припадника оружаних снага поверених у пасторацију. Стални војни свештеници не могу служити као парохијски све до истека делатности у оквиру војног свештенства.

За херојство, храброст и оданост у вршењу појединих задатака, те за посебне заслуге у извршењу дужности које им пропадају, војним свештеницима могу се доделити одликовања и почести. Према томе, за примерно испуњење службених дужности војни свештеници могу се награђивати, а за кршење дисциплине, неизвршење дужности или за кршење норми заједничкога друштвеног живота могу бити кажњени.

Војни свештеници могу остати у служби као и остала војна лица, а својство војног свештеника престаје у једном од следећих случајева: када стекне услове за пензију; уколико буде проглашен инвалидом; уколико се након реорганизовања неких јединица и умањења функција прогласи вишком; на захтев, због оправданих разлога; оставком; када је правоснажном коначном судском пре-

судом осуђен на казну затвора са обавезом извршења и другим случајевима.

Присуство верским обредима није обавезно, као ни пост. Ако се захтева посна храна излази се у сусрет подносиоцима захтева. Посна храна се обезбеђује уколико одређени број војника за то изрази жељу. Часови религијског образовања су у оквиру редовног школског програма у војним школама и академијама.

■ РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА

Уставом Руске Федерације гарантују се права и слободе грађана у вези са слободом савести и вероисповести, у складу са међународним правним стандардима. Слобода и права човека и грађанина могу се ограничити савезним законом само ако је то неопходно ради заштите основа уставног поретка, морала, здравља, права и законских интереса других лица, обезбеђења одбране и безбедности земље. У случају да то противуречи њиховим убеђењима или вероисповести, грађанима РФ Уставом се даје право да војну службу замене алтернативном цивилном службом. Законом о слободи савести и верским заједницама, из 1997. године, предвиђено је да војне команде, уважавајући ограничења војних правила, не спречавају учешће припадника војске на богослужењима и другим верским обредима и церемонијама.

Законом о статусу припадника војске, из 1998. године, регулисано је да припадници војске у слободно време имају право да учествују на богослужењима и религијским церемонијама, али да немају право да избегавају обавезе војне службе на основу религијских опредељења, те да користе свој службени положај ради пропагирања атеистичких или религијских идеја. Тим законом се истиче да држава није обавезна да удовољава потребама припадника војске везаним за њихова религијска убеђења и за спровођење религијских обреда.

Обнова руске духовности

Министарство одбране РФ у више наредби обавезује органе и референте задужене за васпитни рад да у интересу васпитања људства обнове руске духовности и традиције самопрегорног служења отаџбини и изградњи угледа војске, сарађују са религијским организацијама.

У извештају који је почетком 1993. године поднет министру одбране Руске Федерације оцењено је да се повећао утицај религиозног фактора на морално-психолошко стање личног састава и садржај васпитног рада у Оружаним снагама Руске Федерације. Такође, у периоду од 1991. до 1993. године, примећено је интересовање за религијску ситуацију у армији, снаге заинтересоване за појачање утицаја иностраних протестантских цркава на особље Оружаних снага Русије.

На основу анкетираних 2.000 лица, подаци о религиозности припадника војске РФ, из 1993. године, били су следећи: активни верници – 5 посто; наклоњени вери – 22 посто; они који се колебају између вере и атеизма – 35–40 посто; атеисти, али они који се не изјашњавају против религије – 24 посто и атеисти – 5 посто. Према вероисповести структура је следећа: а) хришћана 85 посто б) муслимана – 10 посто в) друге вероисповести – 5 посто. Од 85 посто хришћана православних је 70 посто, римокатолика и протестаната 10 посто и ванконфесионалних – 20 посто.

У истом извештају закључено је да је потребно свестрано водити рачуна о утицају религиозног фактора на морално-психолошко стање особља; развијати међусобне односе са верским заједницама ради усавршавања васпитног рада са припадницима војске; у интересу обезбеђења позива изучити број и припадност вери војних обвезника који се 1993. године нису одазвали извршењу војничког дуга због религијских мотива; припремити оријентацију и препоруке за војску о међусобном деловању органа војне управе са верским заједницама.

Министар одбране РФ наложио је да се убрзају рокови потписивања заједничке изјаве и да се командири обавезу на чвршћу међусобну сарадњу са свештеним лицима о питањима разоткривања и отпора организацијама које су усмерене на распад армије.

Патријарх московски и целе Русије Алексиј II и министар одбране Руске Федерације П. С. Грачов, опуномоћени представници Руске православне цркве и руских оружаних снага, изражавајући спремност на сарадњу у име интереса отаџбине и народа Русије, у марту 1994. године, потписали су заједничку Изјаву о сарадњи цркве и руске армије.

Споразум о сарадњи цркве и војске

У Изјави се наводи да црква и руска армија имају многовековну историју успешне заједничке службе и да ће обновљање те традиције послужити учвршћењу духовно-моралних начела у животу руске војске, побољшаће могућности реализације права верника припадника војске, помоћи у решавању многих животних проблема Оружаних снага Русије и Руске православне цркве.

Имајући у виду те циљеве, у Изјави се изражава спремност за предузимање следећих практичних корака: образовати заједнички Координациони комитет за међусобну сарадњу Оружаних снага Руске Федерације и Руске православне цркве; наложити Координационом комитету да разради перспективан програм узајамне повезаности цркве и армије у научној, културној и духовно-моралној области и изучавању религијске ситуације у оружаним снагама, ради припреме одговарајућих предлога њиховом руководству; организовати узајамну повезаност у делу обновљања руске духовности и традиција верног служења отаџбини; свим силама развијати сарадњу, укључујући добротворне области, у интересу социјалне заштите припадника војске и чланова њихових породица, ветерана рата, рада и Оружаних снага Руске Федерације, грађана Русије, који су рањени приликом обављања војничке дужности, породица погинулих припадника војске, достојно одржавати гробове палих заштитника отаџбине; предложити командама војних јединица и одговарајућим црквеним структурама да учествују у организацији пастирских посета свештеника православним верницима, припадницима војске и члановима њихових породица, ради спровођења духовно-моралних и просветитељских разговора. Такође, препоручити војним командама да омогућавају присуство припадника војске и чланова њихових породица богослужењима и обављању верских обреда у слободно време, на добровољној основи; према жељи команди и особља, допринети обезбеђењу војних јединица духовном литературом, периодичним издањима и другим материјалима духовно-просветитељског карактера.

На основу наведене Изјаве потписан је Споразум о сарадњи између Министарства одбране Руске Федерације и Руске православне цркве, који су потписали патријарх московски и целе Русије Алексиј II и министар одбране Руске Федерације И. Родонов, 4. априла 1997. У Споразуму се истиче да односи Оружаних снага и Руске православне цркве настављају да се развијају путем ширења и учвршћења сарадње у областима патриотског и моралног васпи-

тања припадника ОС, задовољавања духовних потреба, просвећења и социјалне заштите припадника војске и чланова њихових породица, обнављања порушених и изградње нових православних храмова и капела. Односи се граде на принципима сагласности са законима Руске Федерације, сагледавања права припадника војске на слободу савести, приоритета интереса борбене готовости Оружаних снага, уважавања традиција Руске православне цркве.

Међусобна сарадња војске и Руске православне цркве постаје важна карика у процесу обнове славних традиција руске армије и флоте, показала је значајан утицај на морално-психолошко стање особља и духовно-моралну климу у војничким колективима.

Истичући достигнуте позитивне резултате међусобне сарадње, патријарх московски и целе Русије и министар одбране Руске Федерације, закључили су Споразум о сарадњи који предвиђа развој односа према следећим смерницама.

Способност на подвиг за срећу Русије

У патриотском васпитању припадника војске развијати међусобну сарадњу за обнову православних традиција руске армије и флоте, подржати војнике у моралној мотивацији за војну службу, способност на подвиг за срећу Русије, пружати помоћ у командовању војних јединицама (бродова), формирању морално-психолошке непоколебљивости припадника војске у борбеним условима и посебним ситуацијама, позвати свештенике Руске православне цркве да учествују у војним ритуалима и свечаностима посвећеним незаборавним датумима у историји земље и Оружаних снага, развијати сарадњу међу војним комесаријатима и епархијама Руске православне цркве у поступку васпитања предвојничке омладине одговарајућим односом према војној служби.

У моралном васпитању и духовном просвећивању припадника војске користити духовно-морални потенцијал Руске православне цркве, користити утицај свештеника у процесу оздрављења морал-

не климе у војним колективима, у сузбијању нарушавања војничке дисциплине, искорењивања лоших међусобних односа, суицидалних душевних стања и других негативних појава. Пружати помоћ у припреми официрског кадра у вези са питањима религијске надлежности. Развијати сарадњу међу војним и духовним школским установама по жељи припадника војске да у слободно време организују њихову обуку у духовним школским установама или факултативно у војношколским установама, обезбедити снабдевање верника припадника војске духовном литературом, црквеним издањима, филмовима, аудио и видео материјалима и користити могућности средстава масовних информација на подизање друштвеног престижа војне службе.

У социјалној заштити припадника војске и чланова њихових породица свим средствима пружити социјалну, моралну и духовну подршку припадницима војске, члановима њихових породица, ветеранима рата, рода и Оружаних снага, искористити помоћ православног свештенства у психолошкој рехабилитацији војника који су задобили рањавања и трауме, пружити сарадњу у организацији пастирских посета свештеника православним верницима који се налазе на лечењу у болницама, спроводити заједничке благотворне акције и ритуалне подухвате ради пружања помоћи породицама погинулих војника и старати се о непунолетној деци припадника војске, остало без родитеља који су погинули приликом испуњавања војничких обавеза.

У реализација религиозних потреба припадника војске координирати заједничке напоре за заштиту права и слобода припадника војске и чланова њихових породица на слободу вероисповести и омогућити свештенству да уз сагласност са командом војних јединица посећује припаднике војске.

За обнављања културних грађевина користити војнике армије и флоте, који су добровољно изразили жељу да у слободно време пруже помоћ Руској православној цркви у рестаурацији, ремонту и обнављању храмова и других културних институција. Гробове погинулих војника треба достојно одржавати.

У Споразуму се закључује да ће сарадња Министарства одбране Руске Федерације и Руске православне цркве служити богаћењу духовног и моралног живота војних колектива, допринети васпитању припадника војске и чланова њихових породица у духу љубави према отаџбини, спремности за њену заштиту, развоју милосрђа и човекољубља, верске толеранције, грађанске одговорности и патриотизма.

За председнике Координационог савета одређени су: председник Синодског одсека московског патријархата за међусобну сарадњу са Оружаним снагама и институцијама за заштиту права, викарни епископ Красногорски Сава (Волков) и заменик начелника Главне управе воспитног рода Министарства одбране Руске Федерације, генерал-мајор А. Черкасов.

Одлуком Светог синода, 1995. године, усвојен је Устав Одсека московског патријархата о међусобној сарадњи са Оружаним снагама и институцијама за заштиту права. Одсек је религиозна организација (религиозно удружење) синодска институција, а његов рад не сме доћи у противуречност са законодавством Руске Федерације и законима других држава на чијој територији делује. Одсек се строго држи православног учења и руководи традицијама и духовним искуством Руске православне цркве. Задатак му је остваривање међусобне сарадње Московског патријархата са Оружаним снагама и институцијама за заштиту права, координација и практично остварење пастирског и духовно-просветитељског рада међу припадницима војске, члановима њихових породица, те лицима лишених слободе.

У војсци Русије још не постоје војни, пуковски свештеници, већ епархијски, њих 101, који по благослову надлежног епископа службују у војсци. У неколико наврата најављивано је да је спремно још 5.000 свештеника за ангажовање у војсци Русије. ■

ВОЈСКЕ ЗЕМАЉА СА ВЕЋИНСКИМ
РИМОКАТОЛИЧКИМ
СТАНОВНИШТВОМ

ОДГОВОР НА ПОТРЕБЕ ДРУШТВА

Мора се признати да се Римокатоличка црква према душебрижњаштву у оружаним снагама односи са великом пажњом, правовремено одговарајући на актуелне друштвене потребе. Имајући у виду да војници представљају посебну социјалну категорију и да живе у посебним околностима, уочава се потреба за конкретним и специфичним обликом душебрижњаштва, било да се ради о добровољцима или о онима који се по закону на одређено време позивају у војску.

Римокатоличка црква декларише своју улогу у савременом свету као борбу за изградњу и очување мира. Према томе, војници представљају „службенике безбедности и слободе народа“ и „ако исправно врше ту дужност, истински доприносе утемељењу мира“. То налажу и велике промене које су се догодиле, не само што се тиче војничког занимања и посебних животних услова у војсци, већ и с обзиром на општи став и разумевање данашњег друштва према суштини и задацима оружаних снага у људској заједници.

Папа Јован Павле Други је марта 1986. године донео пропис о духовној бризи за војнике, *Spirituali militum curae* (SMK). Римокатоличка црква тврди да тај нови црквени закон о војном душебрижњаштву оставља на снази досад важеће законе, и на одговарајући начин их обнавља, како би дали боље резултате. Будући да број римокатолика који се обавезују на војну службу није у војскама свих земаља подједнак и да се услови у појединим земљама међусобно разликују, закони не могу за све народе да буду исти. Ватикан је прописао (утврдио) само опште одредбе које важе за све војне ординаријате, који су се раније називали војним викаријатима. У оквиру тог општег закона, за сваки војни ординаријат у одређеној земљи Ватикан доноси посебан статут.

ПАПСКА КОНСТИТУЦИЈА

Након доношења папске конституције 1986. године, Римокатоличка црква потписала је уговоре о војним ординаријатима са Бразилијом, Бразилом, Венецуелом, Пољском, Мађарском и Хрватском.

Римска курија води посебну бригу о верском животу римокатолика у оружаним снагама, војсци и полицији, односно о особама које су стално или на одређено време у војној служби. У рату и у време опште мобилизације то се посебно повећава.

Питањем духовне бриге за војнике бавио се Други ватикански сабор. У декрету Христус Доминус о пастирској служби бискупа, говори се и о „војном викаријату“ који, према могућностима, треба основати у сваком народу „будући да душобрижњаштво војника, због посебних околности њихова живота, захтијева посебну бригу“. Екуменски сабор изражава пуно разумевање и поштовање према војничкој служби у подржавању мира: „Они пак који служећи отаџбини врше војничку службу нека се сматрају службеницима безбедности и слободе народа, и ако исправно врше ту дужност, истински доприносе учвршћивању мира“.

Прописом о духовној бризи за војнике, који је донео римски папа, предвиђено је да се уместо војних викаријата у војскама могу конституисати војни ординаријати и тако назвати. То није само пука промена назива, већ суштинско изједначавање војних ординаријата са бискупијама, што значи да представљају посебна црквена подручја са сопственим статутима, у којима се одредбе овог прописа (конституције) прецизније одређују, поштујући склопљене уговоре између Римокатоличке цркве и државе, у којој постоје. На челу Војног ординаријата је ординариј, који је у чину бискупа и ужива сва права и обавезе дијецезанских бискупа (епархијских епископа), уколико приroda ствари или посебни статuti не одређују другачије.

■ ВОЈНИ БИСКУП

Папа именује војног ординарија или поставља, односно потврђује правно предложеног кандидата. Ово је веома осетљиво питање, јер према канонима приликом избора бискупа папа слободно именује бискупе, тако и војног ординарија, односно поставља или потврђује кандидата који је законито предложен. Према томе „никаква права ни повластица избора, именовања, предлагања или одређивања бискупа“ не постоје. Међутим, у понеким случајевима грађанске власти су задржале одређени начин учествовања при именовању бискупа, посебно војних. Сада постоје три начина именовања војног ординарија: приликом именовања папа не пита за мишљење државне власти; пре именовања пита за мишљење надлежне државне власти о могућем кандидату или о кандидату који је већ изабран или ће након што је папа одабрао тројицу кандидата, државне власти изабрати једнога од њих кога ће именovati за војног бискупа.

У Немачкој је предвиђено да папа именује војног бискупа након договора са Владом због одређивања погодне особе, у Италији црквене власти предлажу војног бискупа, кога је папа изабрао, а италијанска власт га именује, у Шпанији краљ предлаже папи име кандидата за војног бискупа.

У именовању војних бискупа пракса је веома различита. Због специфичности војних ординаријата и потребе блиске сарадње с државним властима, римски папа понекад узима у обзир мишљење државних власти приликом именовања војних ординарија и преовладава начин одређене врсте договора о кандидату за војног бискупа.

Војни ординариј се ослобађа свих других душебрижничких служби да би могао да се посвети душебрижничтву у војсци у потпуности, осим ако посебне околности државе не налажу другачије. Између Војног ординаријата и других делова Римокатоличке цркве треба да постоји блиско заједништво и сложна сарадња у душебрижничтву.

■ ВОЈНИ ОРДИНАРИЈАТ

Војни ординариј правно припада Бискупској конференцији оне државе у којој је седиште ординаријата. Јурисдикција Војног ординарија је лична, тако да они који припадају ординаријату подлежу тој јурисдикцији и онда када се налазе изван државних граница; стална, како за унутрашње, тако и за спољно подручје и сопствена, али заједничка с влашћу месног ординарија, будући да особе које припадају ординаријату јесу и чланови оне цркве којој по месту становања или обреду припадају.

Војна подручја и места подлежу понајпре јурисдикцији Војног ординарија, а на другом месту јурисдикцији дијецезанског бискупа, кад нема Војног ординарија или његових капелана. У том случају и дијецезански бискуп и жупник делују по сопственим овлашћењима.

Војни бискуп је обично слободан од других задужења одговоран само за Војни ординаријат. Ту дужност могао би да обавља и подручни бискуп, као што је случај у Савезној Републици Немачкој, Холандији и на одређени начин у Белгији и Португалији. Тако је, уосталом, предвиђено и Конституцијом: „Војни ординариј моћи ће истодобно обављати и службу дијецезанског бискупа“.

Свештенство Војног ординаријата сачињавају они световни или војни свештеници који су оспособљени за добро вршење ове посебне службе и уз одобрење свог ординарија врше службу у Војном ординаријату. Бискупи и надлежни редовнички поглавари дужни су да Војном ординаријату ставе на располагање довољан број свештеника и ђакона, који одговарају за тај задатак.

Војни ординариј, уз одобрење Ватикана, може да подигне семениште (богословију) и да полазнике, након одговарајућег духовног и пастирског образовања, рукоположи за Војни ординаријат.

Ко се налази под јурисдикцијом Војног ординаријата? То су војници верници и други припадници оружаних снага ако су на то обавезани државним законима; чланови њихових породица, дакле су-

руге и деца (па и пунолетна) докле год живе у истом домаћинству; родбина и послуга која припада истом дому; полазници војних школа; они који се налазе или раде у војним болницама, старачким домовима или сличним установама; сви верници оба пола, припадници војничких заједница или не, који врше сталну службу додељену им од Војног ординарија или уз његову сагласност.

У посебним статутима, поштујући постојеће уговоре склопљене између Ватикана и држава, одређује се следеће: где ће бити црква Војног ординарија и његова курија; да ли је потребан један или више генералних викара и које друге службенике курије ваља именовати; све што се тиче црквеног положаја Војног ординарија и осталих свештеника и ђакона додељених Војном ординаријату за време и при напуштању њихове службе, како поступити у случају *sedes vacantis vel impeditae* („кад је столица празна“ или „кад је столица запријечена“); шта одредити о пасторалном већу, како за Ординаријат, тако и за месни ниво, поштујући одредбе Црквеног законика; које књиге о дељењу сакрамената те о стању особља ваља водити у складу са општим законима и прописима Бискупске конференције.

Данас у свету постоје 33 војна ординаријата (САД, Канада, Аргентина, Боливија, Бразил, Колумбија, Венецуела, Парагвај, Перу, Филипини, Чиле, Еквадор, Аустралија.. итд), од којих 12 у Европи (Италија, Шпанија, Португалија, Немачка, Пољска, Француска, Велика Британија, Холандија, Белгија, Аустрија, Мађарска, Хрватска). Хрватски ординаријат је тренутно најмлађи. Бразилски и венецуелански су основани само за оружане снаге, док је боливијски надлежан и за полицијске службе.

■ АУСТРИЈА

Према савезном закону Аустрије свако има право на слободу вероисповести, што подразумева да свако има право да своју веру исповеда самостално или у заједници са другима, јавно или приватно, преко богослужења, верске наставе, неговања верских обичаја и друго. То право обухвата и слободу појединца да промени веру.

Слобода вероисповести и савести представљају недодирљиве вредности државне заједнице, које важе и у оквиру аустријске војске. Слобода вероисповести може бити ограничена само према закону, а у интересу јавног реда, мира и сигурности, заштите здравља и морала или права и слобода других.

У оквиру војске Аустрије организоване су римокатоличка и евангелистичка војна свештеничка служба, које међусобно сарађују. За остале вероисповести не постоји организована посебна верска служба али њихови припадници могу слободно и добровољно обављати своје верске обичаје изван војске у оквиру својих верских заједница – у храмовима или приватно. У Аустрији постоје верски објекти различитих религија, према томе и православни. Парохије Српске православне цркве постоје у Бечу, Грацу и Салзбургу и у њима се редовно обавља богослужење.

Војно свештенство у Аустрији носи униформе и стара се о задовољавању верских потреба војника који то желе. Укупно 17 војних свештеника опслужује више гарнизона и брине о остваривању верских права лица на служби у војсци.

Седиште бискупије је у оквиру Војне академије, у В. Нојштату. На врху је војни бискуп, затим деканатска жупанија при СМО, деканатска - жупанија при команди Првог корпуса, деканат – жупанија при команди Другог корпуса, војне жупаније на Терезијанској војној академији и Подофицијерској академији, пет војних жупанија при команди (В К) Д. Аустрије, војне жупаније при В К Г. Аустрије, штајерске, Бургенледна, Корушке, Салзбурга, Тирола и Воларберга.

Војни свештеник стоји на располагању војницима за све време војног рока и у свако доба дана, по свим приватним и службеним питањима. Отворени или поверљиви разговори са свештеником воде се у паузама или после наставе (обуке), који, по израженој жељи, одмах пристигну.

За потребе војника римокатолика и евангелиста постоји заједничка служба верског збрињавања путем телефонског разговора, која ради дан и ноћ. Војници могу на тај начин да анонимно и бесплатно разговарају са свештеником о проблемима, бригама, страха и кризама.

Осим тога, војни свештеници обављају редовне службе у касарнама или на вежбама. На располагању су за лично саветовање или исповест. Према жељи војника изводе их у град на богослужења и обављање верских обреда.

Веронаука се у војсци проводи као саставни део наставног плана и програма у периоду основне обуке војника, у прва четири месеца.

■ БЕЛГИЈА

Верска права и слободе оружаних снага Белгије гарантоване су Уставом. Одредбе белгијског Устава о слободи вероисповести преточене су и прецизиране у одговарајућа законска акта о оружаним снагама и у више правилских одредаба и упутстава.

Доминантна вера у Белгији је римокатоличка (око 90% становништва), после ње је највише протестаната. Приближан однос заступљен је и у оружаним снагама. У војсци постоји свештеничка служба за римокатоличку, протестантску и јеврејску вероисповест. Све свештеничке службе функционишу одвојено и независно једна од друге. У складу с тим, организацијском структуром на свим нивоима, предвиђена су формацијска места за припаднике наведених служби.

Министар одбране поставља челника свештеничке службе, који је уједно бискуп војне бискупије (по чину генерал) одређује број свештеничких места и поставља војне свештенике, жупнике главних жупанија (по чину виши официри), свештенике у парохијама првог и другог реда (подофицирски ранг).

У посебним случајевима, тамо где не постоји организована свештеничка служба, војници у данима предвиђеним за богослужење обављају молитве у складу са канонима. Богослужења се могу обављати у локалним храмовима, који се налазе у појединим областима где је стационирана војска.

На нивоу Генералштаба постоје два бискупа, један римокатолички, у чину генерала, и један протестантски, у чину пуковника. Организацијом је предвиђено да у свакој бригади постоји свештеник, мада је у белгијским оружаним снагама мањак тог кадра.

У свакој војној бази или издвојеном војном објекту већих размера постоје храмови, односно капеле. Уобичајено је да у смештајним објектима батаљона постоји капела, односно просторија за молитву и верску службу.

Секте не постоје у војсци и немају посебан статус.

У погледу исхране, римокатолици немају посебна ограничења. Међутим, прописима је регулисано да се муслиманима (а њих је све већи број) и припадницима других „верских мањина“, на њихов захтев, храна припрема у складу са начелима вере коју исповедају. За јеврејску вероисповест постоје посебна правила.

Оружане снаге славе оне верске празнике који су заједнички за римокатоличку и протестантску веру (Ускрс и Божић), будући да су они и државни празници, то не представља посебан проблем за организацију живота и рада у јединицама.

У школама за подофицире предвиђају се курсеви из веронауке. Такође, веронаука се може организовати за војнике (четири дана) и за остале припаднике војске.

■ ИТАЛИЈА

Прво канонско уређење војне бискупије у Италији почиње 1. јуна 1915. када Генералштаб почиње да мобилише војне капелане. Јуна 1925. године Ватикан је формирао Војну бискупију у Италији, која је од марта 1926. године уграђена у Устав Италије. Начела договорена приликом оснивања Војног ординаријата у Ита-

лији, 6. јуна 1925, током времена више пута су прилагођавана новим црквеним и државним прописима (посебно 1935. и 1940. године).

Након што је папа донео пропис *Spirituali militum curae*, априла 1986. године, који регулише нов начин функционисања војних бискупија, поштујући захтеве универзалних норми и националне ситуације, августа 1987. године одобрен је садашњи статут Војне бискупије Италије.

У уговору између Републике Италије и Римокатоличке цркве о војном душебрижништву гарантује се да припадност оружаним снагама, полицијским службама и другим сличним службама „не сме бити разлог било које препреке у вршењу верске слободе и у испуњавања богослужних делатности католика“. Ту душебрижност осигуравају црквене особе које именују надлежне италијанске власти на предлог црквених власти, према правном регулисању, потребама у људству и начину који је договорно установљен између црквених и државних власти.

Војна бискупија је формирана према канонима и прописима ради организације и функционисања верске службе у ОС Италије у складу са римокатоличком вероисповешћу. Декретом од 24. фебруара 1987. Министарство унутрашњих послова признато је у друштву, како у црквеним круговима, тако и у грађанству. Војна бискупија тежи да се, на специфичан начин, уједини са посебним црквама, које егзистирају у Италији и чије вере обитавају на овим просторима, да би и оне биле уврштене у део војног савета.

Ко све припада војној бискупији? Као и у свим другим војним ординаријатима римокатолика: војна лица; цивилно особље подређено војној администрацији; делови припадника војске на сталној служби; брачни парови и њихова деца која живе у заједници са њима, без обзира на то што су пунолетни, те особе које живе са њима у истој кући; службе у Палати Квиринала (Палата председника Италије) и резиденције државе; питомци војних школа и академија; војници католици других земаља, настањени и који раде у Италији, а који немају свог војног капелана; верници, свештеници, чланови установа или апостолских друштава, световњаци који обављају службу у Војној бискупији. Међу њима су и свештеници сарадници, часне сестре посвећене у војним болницама и чланови асоцијације PASFA.

Војног бискупа именује папа на основу процедуре и модела усаглашених од 18. фебруара 1984. и њему се не поверавају друге дужности које могу да ограниче његове активности у Војној бискупији. Он извештава своју претпостављену команду о свему, на основу постојећих закона и правила која су на снази у Италије. Војни бискуп је члан Епископалне конференције Италије. Може да присуствује скуповима Регионалне конференције, када се они тичу његове службе.

Главна црква Војне бискупије је храм свете Катарине, од Сијена до Мањанаполија, у Риму. За сада Бискупија не располаже свештеничким школама, стога капелани негују свој свештенички позив преваходно међу световњацима. Посебна пажња посвећује се семинаристима војне службе и младима који желе да се посвете таквом послу.

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

Занимљиво је италијанско искуство према коме кандидати за свештенички позив потичу, првенствено, из војне средине. Наиме, они који желе да се припреме за службу капелана, упућују се на школовање али пре тога потписују уговор.

Због недостатка капелана и различитости локалних захтева за рад у Војној бискупији могу се ангажовати свештеници изван војске. Потребна им је сагласност њихове бискупије, односно бискупа, након чега склапају уговор са Војном бискупијом. Капелан гарнизона је номинован у Војној бискупији. Испуњава задатке који су у складу са војном прописима.

Књиге или регистри који се чувају у архиви Војне бискупије су: књига крштења, књига прве евхаристије, књига кризмања, књига бракова, књига покојника.

► ПОЉСКА

У Пољској је већина становништва римокатоличке вероисповести, али има протестаната, православних и других. У пољској војсци постоји свештеничка служба за римокатолике, протестанте и православне. Пољска је, разуме се, потписала уговор са Римокатоличком црквом – конкордат, којим су установљена само битна начела о Војном ординаријату. Уговором се, између осталог, војним лицима гарантује могућност слободног учествовања на мисама недељом и верским празницима, уколико то није у супротности с важним дужностима у служби.

Осим римокатоличког постоји и православни војни ординаријат. Посебном наредбом о одређивању места и функционисања православне војне службе у пољској војсци регулисано је да је он, као црквена организацијска јединица, канонски изједначен са осталим епархијама Пољске аутокефалне православне цркве и да улази у састав Оружаних снага Републике Пољске. Организацијску и формацијску структуру појединих саставних јединица православног ор-

динаријата одређује начелник Генералштаба Пољске војске на захтев војног епископа.

Православна војна служба реализује све душебрижничке задатке у складу са канонима и литургијском праксом Православне цркве. Самостална је у избору и именовању лица у свој састав, војних свештеника свих нивоа и у избору душебрижничког рада и програма. Основни циљ јој је душебрижништво над православним војницима и њиховим породицама, над цивилима запосленим у војним институцијама, развијање и јачање патриотизма, подржавање културне и просветне делатности међу православним војницима, јачање узајамних веза између православних и других војника у духу толеранције и узајамног поштовања и екуменизма.

На челу православне војне службе налази се православни војни епископ, његово преосвештенство Мирон, бригадни генерал, који дисциплинску власт има само над војним свештеницима. На захтев војног епископа именују се војни свештеници до одређених војних чинова, у складу са прописима о војној служби професионалних војника. Он доставља захтеве за именовање и разрешење сталних, резервних и помоћних војних свештеника. Остварује надзор над савесним извршавањем душебрижничких обавеза војних свештеника, у складу са канонима Православне цркве. Уз дозволу команданата посећује јединице у којима се обавља православна служба за војнике.

Војни епископ обезбеђује душебрижништво православним војницима које су предвиђене за мисије Уједињених нација.

Православна војна служба своје циљеве реализује уз помоћ војних свештеника. У њихове обавезе спада ширење Божије речи. У том смислу младост војника захтева посебну бригу и ангажовање, имајући у виду учење о здравим основама хришћанског живота; обављање светих тајни исповести, према потребама војника, а посебно уочи великих празника. Та света тајна доприноси успостављању духовно-психичке равнотеже војника.

Религијски обреди за војнике у активnoj војној служби организују се у капелама и просторијама за молитве и у парохијским црквама. У посебним ситуацијама, у време вежби и обуке на полигонима, обреде обављају војни свештеници на месту које одреди командант, у рејону размештаја јединице. Војни свештеници организују своју делатност у споразуму с командантима, који обезбеђују војницима могућност учествовања у верском животу.

Душебрижништво војних свештеника спроводи се над војницима који су у затвору и болесни, а њихове породице их посећују. Значајно је да војни свештеници брину за сиромашне породице чији су чланови у војној служби, посебно то чине у време великих празника: Божића и Васкрса, настојањем да се допринесе хармонији и јединству тих породица.

У току рата војни свештеници налазе се са војницима на бојном пољу и служе им божјом речју и духовном утехом.

Команданти јединица дужни су да стварају оптималне услове за реализацију обавеза војних свештеника и њихово несметано обављање. Имајући у виду специфичност православног војног душебрижништва – размештање православних војника по појединим јединицама у читавој земљи – саодговорност за душебрижништво лежи такође и на подручним еписопима и парохијским свештеницима, који извршавају све душебрижничке обавезе у том смислу. Подручни епископ и парохијски свештеници обављају душебрижништво у јединицама у којима нема војних свештеника. Тај душебрижнички посао увек захтева добру сарадњу с војним бискупом. Начелник Генералштаба пољске војске одређује посебне прописе сарадње војних команданата са православном војном службом.

Православни ординаријат у војсци Пољске представља посебну епархију, правно и канонски изједначену са епархијама Пољске православне аутокефалне цркве (РАРС). Функционише према статуту који је усвојен на Светом архијерејском сабору, а након претход-

ног потписивања од стране министра народне одбране. Седиште Православног ординаријата Војске Пољске је у Варшави.

Православног епископа пољске војске именује министар народне одбране на предлог Светог архијерејског сабора РАРС. Кандидата за ту функцију министру народне одбране у име Светог архијерејског сабора предлаже митрополит. Православни војни епископ је на челу војне епархије која обухвата територију Републике Пољске и поседује права епархијског архијереја. Члан је Светог архијерејског сабора РАРС. Православни војни епископ има канонску власт над особама које улазе у састав војне епархије, персонално, која се односи на одређене категорије особа и она се остварује заједнички с подручним епископима. Уколико се појави препрека у деловању војног епископа (болест, пензија и слично), обавезе православног војног епископа, до момента устоличења новог, обавља окружни војни свештеник – декан Варшавског војног округа у споразуму са Светим архијерејским сабором.

Војни свештеници православне службе пољске војске улазе у канонски састав свештенства РАРС. На функцију војног свештеника поставља их православни војни епископ уз сагласност подручних епископа. Православни војни епископ захтеве у вези са постављањем и отпуштањем из професионалне војне службе доставља министру одбране, у споразуму са Светим архијерејским сабором. Православни војни епископ пастирствује уз помоћ војних свештеника и диригентата – протопсалта, који обављају све функције у гарнизонским храмовима или у изнајмљеним храмовима, у појединим местима или у случају потребе на полигонима.

Православни војни епископ и војни свештеници могу да примају војне чинове, одликовања, припадности и пензије на основу обављања војне службе у складу са посебним прописима. Православном војном епископу помаже Секретаријат православне војне службе пољске војске. Судски предмети разматрају се према нормам канонског права Православне цркве.

■ ХРВАТСКА

У Хрватској је 25. априла 1997.

основан Војни ординаријат, Војна бискупиа – „*Vescovo Ordinario Militare per la Croazia*“. За војног ординарија именован је бискуп Јурај Језеринац. Након установљавања Војне бискупије отпочело се са систематским установљавањем војних капеланија.

Године 1999. објављен је зборник документа Ватикана и Републике Хрватске, односно нормативни основ према коме је успостављена и спроводи се верска брига за вернике римокатоличке вероисповести, који су у трајном или привременом саставу војно-полицијских снага у Републици Хрватској. То су следећа докумената: Апостолска конституција *Spirituali militum curae* („О духовној скрби за војнике“); Уговор између Ватикана и Републике Хрватске о душебрижнштву католичких верника, припадника оружаних снага и полицијских служби у РХ (1996); Була о оснивању Војног ординаријата у Хрватској; Була о именовану војног ординарија; Декрет о потврди Статута (1988); Статут Војног ординаријата у Републици Хрватској и Правилник о устројству и деловању Војног ординаријата у РХ (1998).

Према изјави бискупа Јураја Језеринаца у време рата 1991–1995. било је укључено око 160 свештеника ради верских потреба војника. Уговор између Римокатоличке цркве и Републике Хрватске о душебрижнштву католичких верника, припадника оружаних снага и полицијских служби Републике Хрватске, односно уговор о Војном ординаријату, састоји се од 12 чланова. У њему је договорено

оснивање Војног ординаријата на челу којега се налази војни ординариј, са седиштем у Загребу. Војног бискупа именује папа. Затим се наводе лица која потпадају под власт војног ординаријата, чланови свештенства, с којима војни ординариј слободно комуницира, њихов однос према црквеним и државним властима, права и дужности Министарства одбране и Министарства унутарњих послова.

Војни бискуп са седиштем у Загребу има службени назив – војни ординариј за Републику Хрватску. Он има сва права и дужности као и бискуп који је на челу других бискупија, што значи да има личну, редовну и сопствену власт управљања (јурисдикцију), али заједничку с влашћу месног бискупа. Војни ординариј је члан Хрватске бискупске конференције. Ове ставке из уговора су већ регулисане.

Власт управљања војног ординарија је редовна и властита, што значи да се односи на особе које припадају војном ординаријату, обично у границама поједине државе. Некада се та јурисдикција може протегнути и на особе изван властите нације, на примјер када су војници у мировном послању у иностранству.

Усклађивање мисионарске делатности

Како је већ назначено, војни бискуп није викар као што је то био случај пре СМС, када је управљао војним викаријатом у име папе. Након поменуте апостолске конституције војни ординаријати управљају ординаријатима у сопствено име, „али то не значи да се умањује њихов подложни однос према Римском Просвећенику“.

Власт војног ординарија је сопствена али и заједничка (кумулятивна) с влашћу месног бискупа, јер особе војног ординаријата живе на подручју појединих жупа, чији су чланови и даље. Та двојна припадност верника захтева дијалог војног и подручног бискупа и усклађивање мисионарске делатности.

Уставом Републике Хрватске гарантује се слобода савести и вероисповести и слободно јавно изражавање вере и другог уверења, те да су све верске заједнице једнаке пред законом и одвојене од државе: „Верске заједнице су слободне у складу са законом да јавно обављају верске обреде, оснивају школе, училишта, друге заводе, социјалне и добротворне установе, да управљају њима и у својој делатности имају заштиту и помоћ државе“ – члан 41.

У Закону о одбрани и служби у хрватској војсци нема одредби о верским питањима припадника хрватске војске.

Хрватска је претежно католичка земља и једино је за војнике – припаднике католичке вере регулисана брига цркве. У хрватској војсци строго је забрањен род свих верских секти.

Војни ординаријат задужен је за организацију верских обреда и богослужења и њих проводе војни капелани, свештеници на нивоу гардијских бригада које се називају војне капеланије. Они нису формацијски уграђени у јединице хрватске војске већ су одговорни за спровођење верских обреда, богослужења и заштиту верника.

У већини јединица нема посебних просторија за верске обреде, али ординаријат настоји да их обезбеди у свим касарнама. Верске обреде војници католици обављају изван касарни.

Хрватски уговор о Војном ординаријату изричито је што се тиче материјалних услова за деловање Војног ординаријата. Тако се у њему спомињу: „долично седиште војног бискупа и његове курије те прикладна места за богослужење“. Не ради се само о глав-

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

ној цркви Војнога ординаријата него и о прикладним местима за богослужење у касарнама, војним и полицијским школама и средиштима, те у другим местима за посебно окупљање војника и полиције.

За војнике православне вероисповести одређено је пет свештеника, по један у свакој епархији, који брину за војнике православце. Они могу доћи по позиву у касарну и разговарати са војником. Ови свештеници не присуствују свечаностима у касарнама.

Свештеници – војни капелани присуствују свим свечаностима које се организују у јединицама хрватске војске (државни празници, Дан ХВ, дани јединица, полагање заклетве и слично) и воде мисе у тим приликама. Једном годишње представници свих родова и видова хрватске војске и полиције присуствују богослужењу - миси у Марији Бистрици (главно место за ове прилике у Хрватској), коју служи војни ординариј Јурај Језеринац. Такође, једном годишње, представници хрватске војске и полиције одлазе у Лурд (Француска), на мису која је заједничка за све католике у Европи.

Загарантована тајност разговора

Војник има право да тражи разговор са свештеником – војним капеланом у касарни и он гарантује тајност разговора. Верски празници се не обележавају у касарни, постројавањем јединица, већ се војници пуштају кући или излазе у град.

■ ФРАНЦУСКА

Најновији пропис о регулисању посебног статуса војних свештеника у француској војсци је декрет од 16. марта 2005, који је донео председник Републике Жак Ширак. Њиме је прописано да војни свештеници обезбеђују „религиозну подршку“, односно брину се о верским потребама припадника система одбране, разуме се, само оних који за то изразе жељу и на местима где команде и јединице извршавају своје мисије. У наведеном декрету истакнуто је да команде могу консултовати војне свештенике из домена њихове компетенције, то значи у вези са верским питањима у јединици. Могу, значи не морају.

Војни свештеници служе по уговору и изједначени су са официрима. Могу да добију звање главног војног свештеника, помоћника главног војног свештеника или регионалног војног свештеника, о чему одлуку доноси министар одбране. Услови за пријем војних свештеника у војсци Француске слични су условима у другим армијама. Да би био именован у чин војног свештеника, потребно је: да има француску националност, да је уредно регулисао војну обавезу, да нема никакву напомену у судској евиденцији која би била неспојива са вршењем функције војног свештеника, да покаже способности потребне за вршење функције, да има диплому средње школе или неки еквивалент томе који постоји на листи утврђеној одлуком министра одбране.

Свака вероисповест у француској војсци, у складу са својим правилима организације, предлаже кандидата за главног војног свештеника, кога именује министар одбране. Остале свештенике именује министар одбране на предлог главног војног свештеника њихове вероисповести. Према министарској одлуци о номинацији војних свештеника поверава им се чин војног свештеника и, ако се укаже потреба, звање које одговара извршеним функцијама.

За војне свештенике предвиђено је напредовање по ешелонима које се одвија по старешинству. Главни војни свештеници, помоћници главних војних свештеника и регионални војни свештеници чувају, у случају потребе, у личном својству, ознаку коју користе као војни свештеници све док не добију ешелон који садржи барем исту ознаку.

Војни свештеници потписују ангажман у својству здравствене службе армија. Уговори војних свештеника су на одређено време и могу да се обнављају до ограничења старости чина. Почетни уговор, у трајању од две године, постаје дефинитиван по истеку пробног периода од шест месеци током којег свака од страна може прекинути уговор, једнострано, без претходног обавештења, и није дужна да изнесе мотиве своје одлуке. Овај пробни период може бити административно једном обновљен, из здравствених разлога, или због недовољног прилагођавања на функцију.

Каснији уговори се потписују минимално на две године, а максимално на осам година. Они, међутим, могу бити и краћи да би се одржао континуитет у служби до ограничења старости. Војни свештеници користе одсуства према статуту који се примењује на официре под уговором.

Војни свештеници заједно спадају у надлежност: главног војног свештеника њихове вероисповести и погледу питања која се тичу њихове вероисповести; војне власти у погледу начина вршења њихових мисија у оквиру формација одбране. Они могу да приме наређења само од команданата административне формације и немају право нити да дају наредбе нити да изричу казне. Казне које се примењују на војне свештенике су следеће: опомена, укор и осуда. Статутарна санкција применљива на војне свештенике је раскид уговора, после мишљења анкетног одбора чији је састав дат према следећем редоследу: генерал, председник; виши активни официр, члан; свештеник постављен при штабу оружаних снага, члан; активни официр је известилац. Он се не може бирати међу члановима одбора.

Ангажман се може раскинути само на основу једногласног мишљења одбора ако војни свештеник не навршава петнаест година службе. Војни свештеници могу бити награђени под истим условима као и официри под уговором. Премијер, министар за унутрашње послове, безбедност и аутономију, министар одбране, министар економије, финансија и индустрије, министар за јавне функције и реформу државе, министар овлашћен за буџет и буџетску реформу, те портпарол Владе, задужени су, сваки у свом домену, за спровођење садашњег декрета који ће бити објављен у Службеним новинама (Journal officiel) Републике Француске. ■

ВОЈСКЕ ЗЕМАЉА СА
ВЕЋИНСКИМ ПРОТЕСТАНТСКИМ
СТАНОВНИШТВОМ

ЕТИКА ПОЗИВА

Ако у току борбе војници заробе непријатеља, војни свештеници саветују их да се према њему односе као хришћани. Уколико сами буду заробљени, не смеју осећати гнев, већ морају све стрпљиво да подносу и не одају никакву тајну. Несумњиво највећи проблем са којим се суочавају војници јесте када у току борбе морају да убију непријатеља. У таквој ситуацији свештеник им може бити од велике помоћи.

КАНАДА

До краја Другог светског рата није био посебно регулисан однос између државе и верских заједница. Свештеника у оружаним снагама Канаде било је, спорадично, и раније, већ у време Првог светског рата. Од августа 1945. године у канадској војсци регулише се питање верске службе за протестанте и римокатолике и већ октобра месеца исте године постављења добија 137 протестантских и 162 римокатоличка свештеника. Те две верске службе функционисале су независно једна од друге, тако да је протестантских свештеника било на 1.000 припадника војске те вероисповести, а римокатолика на 500. Ове две службе обједињују се пре петнаестак година.

Данас у војсци Канаде има укупно 190 војних свештеника, различитих вероисповести (хришћанске, јудаистичке, исламске и других), конфесија, деноминација и култова, укупно 25. На челу свештеничке службе је главни војни свештеник, који је по чину бригадни генерал. У хијерархији свештеничке службе следе три пуковника, од којих су Лоренс Мекајзак, римокатолик, и Карл Меклин, англиканац, били у посети нашој војсци у мају ове године. Том приликом, високи представници из Канаде (осим поменутих и мајор Тери Червик, унијата, Украјинац) с поносом су истicali мултикултуралност и мултиконфесионалност Канаде и њених оружаних снага, која је плод вишеталасних емиграција.

За оспособљавање војних капелана у канадској војсци постоје образовне установе (школа и центар), које сви војни свештеници морају да заврше. Вероватно постоји више разлога због којих Канађани радо и често своја искуства о верском животу у војсци преносе другим армијама. У њиховој свештеничкој школи – центру оспособљавања су припадници више европских армија, а позвани смо и ми да упутимо своје представнике.

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

■ ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

У оружаним снагама Велике Британије најбројнији су припадници хришћанске вероисповести али са 25 различитих конфесија и оријентација. Највише је припадника англиканске и католичке цркве, а има изванредан број и православних. Од осталих вероисповести постоје припадници исламске, хинду, будистичке и јеврејске вероисповести, а у оружаним снагама је и знатан број сика.

Верска опредељења британских држављана, односно њихова припадност некој религији нису препрека да они који желе могу добити било који посао у оружаним снагама. Међутим, пословични енглески традиционализам и даље налаже, што је неписано правило старо неколико векова, да се на високе командне дужности постављају официри из најмање треће генерације, која је рођена на тлу Велике Британије.

Због пада популарности војног позива, пре свега у делу популације из које се регрутују професионални војници, дакле не оних који имају услове да постану официри, Министарство одбране донело је одлуку и покренуло пројекат са називом „Једнаке могућности у оружаним снагама“ (Equal Opportunities In The Armed Forces). Пројекат је срачунат да пружи исте могућности и британским држављанима из бројних етничких група да добију посао професионалног војника. У војним школама и центрима за обуку, у склопу касарни, налазе се англиканске цркве у којима су, најчешће, и музеји јединица. На зидовима су уклесана или исписана имена свих припадника јединица који су дали своје животе у одбрани интереса Велике Британије широм света – хронолошки. Тако су у појединим црквама исписано и имена погинулих Британаца у операцијама у Босни (Косово још није унето, бар нисмо видели).

Командним путем верници се охрабрују да практикују своје религије и када је то могуће да празнују црквене празнике. Уколико појединци захтевају да се дневно моле у одређено време, то им се омогућава, под условом да не нарушавају оперативну ефикасност јединице.

Пост је дозвољен, али се верници могу наћи у таквим оперативним околностима које захтевају физичке напоре, тако да практиковање поста представља одређени ризик. Постављен је циљ да се ипак задовоље специјални религијски захтеви по питању исхране, односно поста. У војним менаџментима може се наћи храна за исламисте (халал храна) и Јевреје (косхер храна), али се за Јевреје не гарантује да она може бити припремљена по правилима јеврејске вере. Верници за време извођења операција могу добити посну храну и храну халал и косхер, као наше суве оброке (vegetarian, halal and kosher operation ration packs).

Муслиманима и сикима дозвољено је да носе кратку браду, али када оперативна ситуација то захтева, морају да је обрију. Пилоти и припадници још неких специјалности не могу носити браду.

Према подацима до којих смо дошли од протојереја-ставрофора Томе Марковића из Дортмунда, који је свештеник у армији Британије са чином мајора, верска питања су доста добро регулисана.

Да би неко постао војни свештеник неопходно је да најпре заврши теолошки факултет, а потом да се на семинарима и курсевицама при војсци додатно образује и обучи за овај особени свештенички позив. Обавезе свештеника су, најпре, да одржава богослужења празницима и да војницима одржи верску наставу, што је једна врста педагошког рада. На тим часовима свештеници саслушају проблеме војника, а на наредном часу дају одговоре и савете.

В Е Р С К И Ж И В О Т У С

Свештеник је обавезан да исповеда војнике. Пре извођења одређених војних вежби официри војне свештенике на састанцима командних структура питају какви су проблеми и расположење међу војницима, шта војска мисли, какве тешкоће има, с чиме се не слаже, о чему их војни свештеници по правилу реално обавештавају. У току извођења маневара и војних вежби, војни свештеници у паузама посећују војнике и разговарају са њима. Уколико неко у току самих вежби од војника има неку духовну потребу и проблем, свештеник са њим обавља разговор.

Војни свештеници саветују војнике да се, ако у току борбе заробе непријатеља, према њему односе као хришћани. Уколико сами буду заробљени, не смеју осећати гнев, већ морају све стрпљиво да поднесу и не одају никакву тајну. Постоји значајна разлика између војног и парохијског свештеника. Код војног свештеника осим пастирског, постоји и социјални рад. Несумњиво највећи проблем са којим се суочавају војници јесте ситуација када у току борбе морају да убију непријатеља. После оружане борбе војник има борбу у својој глави и души и он често у својим сновима види свог противника кога сања и носи на својој савести. У таквој ситуацији свештеник му може бити од велике помоћи, истиче из свог свештеничког искуства прота Тома Марковић.

■ НЕМАЧКА

Верску службу у војсци Савезне Републике Немачке води црква, а подржава је држава, као допринос слободној вероисповести у оружаним снагама. Посебна организација војне верске службе заснована је на посебности војне службе. Свака религиозна заједница има право за своје вернике – чланове спроводити верску службу. Тренутно је у оружаним снагама Немачке верска служба обезбеђена за војнике католичке и евангелистичке вероисповести, на основу уговора између државе и цркве. Држава обезбеђује организацијску изградњу верске службе у оружаним снагама и сноси њене трошкове. Држава и црква су узајамно одговорне за заштиту права употребе религије на добровољној основи. Верска служба у оружаним снагама Немачке подразумева се као духовна служба цркве за њене чланове. Она има значајно место у животу војника.

Држава не руководи радом свештеника у оружаним снагама, задаци и надгледање рада су у надлежности цркве.

Организација верске службе у Бундесверу је следећа. На челу је Савет евангелистичке цркве, који, у сарадњи са савезном владом, именује евангелистичког (свештеника) бискупа, а он руководи верском службом у војсци. На нивоу војнотериторијалних области налазе се декани и то у Келну, Хановеру, Дизелдорфу, Мајнцу, Штутгарту и Минхену, те декан при команди флоте, односно евангелистички попови по флотилама. Такође, организована је верска слу-

жба у немачким контингентима који су ангажовани у интернационалним мировним мисијама.

За припаднике римокатоличке вероисповести постоји војни ординаријат. Папа именује војног бискупа у Бундесверу, уз договор са савезном владом. Он је одговоран и руководи радом католичке верске службе у оружаним снагама. На нивоу војнотериторијалних команди – области налазе се декани (Кил, Дизелдорф, Минц, Штутгарт, Минхен, територијална команда Исток у Постдаму, команда флоте). Католичка служба се такође обавља у немачким контингентима ангажованим у интернационалним мировним мисијама.

У Бундесверу није дозвољено организовање верских секти.

У гарнизону, великој касарни, постоји капела за католичку и евангелистичку вероисповест. Ако не постоји црква у гарнизону, ни капела у касарни, што је ретко, тада се уређује просторија за тренутно богослужење. Посебно је то карактеристично за јединице Бундесвера које су ангажоване у интернационалним мировним мисијама и на броду. Велики верски празници су и државни празници и у складу са тим се прослављају. У Бундесверу није организована посна храна. Вероучење се спроводи у току недеље са два часа наставе у поподневним – слободним часовима.

■ СЈЕДИЊЕНЕ АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ

Војни свештеници (капелани) у Оружаним снагама САД имају јако дугу традицију. Постоје још од 1775. године, када је Конгрес формирао такозвани „Корпус војних свештеника“. У Правилу које је установио Конгрес САД, 29. јула 1775. године, пише: „Часни уставнички конгрес са задовољством је одобрио по једног војног свештеника за сваки пук... Генерал се нада и верује да ће се сваки официр и човек трудити да живи и делује како приличи хришћанском војнику,

Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

koji brani najdraza prava i slobode svoje zemlje" (general Dori Washington – 9. jul 1776).

У америчкој војсци свештеници су присутни од нивоа батаљона па навише. На нивоу команди видова и Здруженог генералштаба постоје главни војни свештеници, по чину генерали, а на нижим нивоима тимови, које чине најмање један војни свештеник (капелан) и његов помоћник. Војни свештеници су неизоставно ангажују када јединица иде на извршење задатка.

Богослужења се обављају у храмовима, капелама, које се налазе у војним базама, односно војним објектима или у теренским условима када је јединица на вежбама или ангажована. Командири су дужни да одобре потчињенима присуствовање богослужењима, о чему они добровољно одлучују, уколико то не утиче на извршавање задатака.

Колико је познато, команданти и командири дужни су да захтеве потчињених за одсуства ради прослављања верских празника омогућавају. За вернике који за то изразе жељу регулисана је посебна исхрана у току ангажовања јединица: суви дневни оброк, а у базама свакодневни мени садржи више врста јела тако да ко жели може да пости.

Војни свештеници су уједно и вероучитељи и одговорни су за спровођење програма верског образовања, које се може изводити у било које време, под условом да не омета извршавање задатака.

О традицији свештеничке службе у америчкој војсци говори чињеница да постоји војни свештенички музеј. Амерички војни капелански центар и школа основани су за оспособљавање војних капелана још у Првом светском рату, а са радом су почели 3. марта 1918. у Вирџинији. Оснивач и први командант био је капелан Алдред А. Пруден.

Просторије за верску службу прописане су и дефинисане правилима америчке војске о смештају, а нормативни основ за њихово постојање садржан је у Уставу САД. У Повељи о правима, амандман I регулисано је: Конгрес неће усвојити никакав закон у вези са успостављањем религије или да забрањује поштовање исте; „Уставна слобода вероисповести је неутуђива и света, важнија од свих људских права“ (Thomas Jefferson Virginia Board of Visitors, Записник, 1819). Тако је у Уставу државе Вашингтон, из новембра 1904. године, у одељку о верским слободама регулисано: „Апсолутна слобода савести у свим доменима верских осећања, вере и молитве биће гарантована свакој особи, и нико неће бити малтретиран или узнемираван због вере... Међутим, слобода савести која је овим загарантована неће бити коришћена као изговор за разуданост или оправдање за поступке који нису у складу са миром и безбедношћу државе.“

Директивом Министарства одбране број 1300.17 прописана су правила, процедуре и одговорности у вези са смештајем верске службе у оквиру војске. Одлучујућа је командантова одлука у вези са просторијама за верску службу, коју доноси након консултација са војним свештеником одређене базе, штабним војним правником, командантима јединица и првим наредницима.

Прописане су смернице према којима службе, верски празници и недеља треба да буду испоштовани у војсци. Верска увећања узимају се у обзир и у вези са посебном исхраном. Војна министарства вида састављају саопштења у вези са индивидуалном верском службом и војним потребама за регулацију, пријављивање у војску и поновно пријављивање. Верске ознаке или ствари, које нису видљиве или на били који начин очигледне, могу да се носе са униформом.

Војни свештеник пружа верске, духовне и моралне савете вођству тако што препоручује одговарајућа решења у складу са Првим амандманом, директивама Министарства одбране, инструкцијама службе и мисијом војних свештеника. Исто тако он предлаже алтернативне начине да се избеже у сусрет верским потребама појединаца и група. ■

ПРИМЕРИ РЕГУЛИСАЊА
ВЕРСКОГ ЖИВОТА У ВОЈСКАМА
ЈОШ НЕКИХ ЗЕМАЉА СВЕТА

НИ ПРИВИ- ЛЕГОВАНИ, НИ ДИСКРИ- МИНИСАНИ

У Мађарској војсци и Граничним јединицама, због специфичности задатака, основана је Верска служба, од католичких, протестантских – реформаторских, евангелистичких и јеврејских свештеника, који су у обављању својих послове дужни да поштују самосталност сваке конфесије

■ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Оружане снаге Босне и Херцеговине, што је званични назив војних снага БиХ, састоје се из три компоненте (три бригаде), које су наследници „традиција“ трију оружаних снага, из периода 1992–1995: Армије Републике Босне и Херцеговине, Хрватског већа одбране и Војске Републике Српске (прве две су потписивањем Дејтонског споразума трансформисане у Војску Федерације БиХ). Врховни командант ОС БиХ је Председништво БиХ, а даље у ланцу командовања следе Министарство одбране БиХ и Заједнички генералштаб БиХ са генерал-пуковником Сифетом Поцићем на челу.

Још је у току преуређење ОС БиХ како би се организовале по узору на оружане снаге чланица НАТОа. Према писању Независне новине, Оружане снаге БиХ ускоро би, по информацијама из Министарства одбране, требало да потпишу споразум с представницима водећих конфесија, како би се у војску увели верски службеници.

Таква пракса до сада је постојала само у Војсци Федерације БиХ, где су статус војних лица имали католички свештеници и имами. У Војсци Републике Српске до интеграције није било професионал-

них верских службеника, већ су они ангажовани по потреби, најчешће у свечаним приликама.

Како је планирано, верски службеници чиниће посебну јединицу за верску службу, која ће на располагању имати годишњи буџет од 250.000 евра. Према систематизацији, јединица би требало да броји 29 верских службеника из реда три најмногобројније конфесије, сви ће имати статус професионалних војних лица и биће на платном списку Министарства одбране БиХ.

Католички и православни свештеници зваће се душебрижницима, док ће муслимански носити назив војног муфтије. Верски службеници ићи ће на посао као и сви други припадници Оружаних снага, неће имати чинове, али ће носити униформе, а већ су припремљене и верске ознаке које ће се носити на униформама.

Број верских службеника који ће бринути о духовним потребама припадника Оружаних снага усклађен је са стандардима НАТОа, а сви који то желе, своје духовне потребе моћи ће да испуне у капелама и месидима, који ће бити подигнути у кругу касарни. Систематизацијом је предвиђено да верски службеници покривају јединице од нивоа батаљона до заједничког штаба, а посебно се, тврде у верским заједницама, водило рачуна о томе да то буде урађено што економичније.

■ ИЗРАЕЛ

У израелској војсци духовничка служба почива на томе да је IDF јеврејска и демократска институција. Стога је духовничка служба искључиво јеврејска, с тим да војници других вероисповести имају право да своје верске потребе задовољавају, у чему им се даје подршка.

Начелник духовничке службе је главни војни рабин, који има чин бригадног генерала, члан је колегијума начелника Генералштаба и налази се у оквиру J-1, персоналне управе, којом руководи генерал-мајор по чину.

Кандидати за војног рабина обично имају завршену рабинску школу у цивилству и онда у војсци пролазе официрски курс

(IDF нема војну академију), а они који ће служити у борбеним јединицама завршавају и додатне курсеве по потреби. Зато су сви рабини официри. Распоређени су у свим јединицама ранга пук – бригада по један, а по потреби и у батаљону, с тим што до нивоа вода постоје војници, по двојица на сваком нивоу, који су прошли посебан курс за помоћника рабина, и они воде рачуна о молитвеном животу јединице и исправности хране. Од војног духовника у IDF тражи се да буде добар духовник и добар војник.

■ МАЂАРСКА

Правни основ за увођење верске службе у војску Мађарске налази се у Уставу, којим се гарантује неповредивост људских права, што укључује и право на испољавање верских осећања и упражњавања верских активности као и у Закону о црквама из 1990. године. На основу тога Влада Мађарске је априла 1994. године донела уредбу да унутар војне организације, за групно и појединачно исповедање вере и за осигурање духовне бриге, свака уписана (регистрована) верска заједница, црква или конфесија, према потреби војника, може да има верску делатност.

У Мађарској војсци и Граничним јединицама, због специфичности задатака, основана је Верска служба, од католичких, протестантских – реформаторских, евангелистичких и јеврејских свештеника, који су у обављању својих послове дужни да поштују самосталност сваке конфесије.

Наведеном уредбом регулисано је да су команданти Мађарске војске и граничних јединица, али и остали чланови Верске службе, обавезни да помогну и остале регистроване црквене заједнице, како би ови могли спроводити своја духовна права, ако постоји за то потреба војника. Делатност припадника Верске службе искључиво је под надзором црквеног руководства. Команданти не могу да доносе одлуку о делатности духовног живота нити наредбу о функционисању, а изузетак је једино осигурање хармонизације службеног реда. Функционисање Верске службе не сме да ремети војничку делатност и не сме да ремети наставни процес.

Ствар појединачне воље војника

Пре доношења ове уредбе потписани су уговори између владе Мађарске и евангелистичке цркве, јеврејске верске заједнице и Ватикана у вези са увођењем верске службе у војску. Верска служба је уведена у војску, али њено упражњавање није обавезно за припаднике ОС, већ се спроводи на принципу добровољности. Искључиво војник има право да одлучи о коришћењу услуга Верске службе или о одбијању, али ни због прихватања ни због одбијања не сме бити привилегован нити дискриминисан.

Припадницима осталих вероисповести (православне, исламске и других) дозвољава се излазак у град ради учешћа у богослужењу у храмовима њихових верских заједница, те да на друге начине испољавају своја врска осећања. При томе, верске активности треба да ускладе са својим професионалним обавезама. Због малог броја припадника осталих вероисповести, питање упражњавања њихових

верских обичаја није посебно нормативно регулисано, већ се то решава од случаја до случаја, у складу са општим принципима о људским правима.

У мађарском друштву има спорадичних појава верских секти и до сада није уочено њихово присуство у војсци, па оне нису законски санкционисане.

Свештеничка и проповедничка места нису уграђена у формацију јединица и установа, већ представљају засебну службу. Тако се на нивоу Министарства одбране налазе три врховна свештеника, римокатолички, протестантски и јеврејски, који су одговорни за организацију и функционисање својих верских заједница у војсци.

Организацијом верске службе предвиђено је да на сваких 1.000 војника буде по један свештеник, односно планирано је 30 свештеничких места у миру, тренутно је попуњено 27. Пошто су организацијом верске службе обухваћене и Граничне јединице Мађарске, да би се покриле све структуре, поједини свештеници имају статус резервних официра и на основу уговора са Министарством одбране, један до два пута недељно, долазе у касарне и обављају верску службу. Тренутно има 35 свештеника – резервних официра. Свештеници у сталном радном односу у војсци су професионални официри са свим обавезама и правима која из тога проистичу.

Лидери верских заједница на нивоу Министарства одбране имају генералске чинове (римокатолички генерал-мајор, протестантски и јеврејски бригадни генерал), а свештеници на служби у јединицама и установама су потпуковници и пуковници. У систему командовања свештеници немају право да се мешају у одлучивање и рад штабова – команди јединице у којима обављају службу. Они су директно потчињени свом верском лидеру на нивоу Министарства одбране.

Свештеници у војсци имају завршене одговарајуће факултете теологије. Услови за пријем свештеника у војску су следећи: да је завршио факултет, да је рукоположен (посвећен), да га је предложио његов претпостављени у црквеној хијерархији, да је здрав и да се МО сложи са предлогом.

Богослужења су недељом ујутру. У свим касарнама постоји молитвена просторија за богослужења, која је на одговарајући начин уређена и опремљена. Те просторије могу да користе припадници свих верских заједница. С обзиром на то што већина војника викендом одлази кући, није обавезно да се служба одржава сваке недеље, већ се обавља по потреби.

Уколико нека мађарска јединица одлази на задатак у иностранство (Сфор, Кфор), у њен састав улази и свештеник.

Најважнији верски празници у Мађарској су Божић, Ускрс, Дан мртвих, који су уједно и државни празници, то јест нерадни дани, па већина војника одлази кући. Зато се они не обележавају посебно у касарнама. Уколико се војници из неких разлога налазе у касарнама или на терену – вежби, онда се организују одговарајућа богослужења.

Осим у неколико случајева (Бадњи дан, Велики петак) не придаје се посебна пажња посној исхрани или посебној врсти исхране. Међутим, управо због тога Министарство одбране донело је уредбу по којој сваки војник може да тражи новчану надокнаду уместо дневног obroка и да се онда храни у кантини или у граду, у складу са захтевима сопствене вере.

У вези са веронауком у војсци, од 1992. до 1994. године, у наставним плановима и програмима било је неколико тема које су се бавиле историјом религије и вероучењем. Увођењем свештеника у оружане снаге ови садржаји искључени су из наставних планова и програма и дати у надлежност верских заједница које их спроводе у слободном времену војника, у складу са њиховим потребама и интересовањем.

Сва питања у вези са организацијом и функционисањем верске службе у оружаним снагама финансира Министарство одбране. У те сврхе за 2000. годину издвојено је 150.000 форинти (око 600.000 америчких долара), а за Граничне јединице Министарство унутрашњих послова.

О спознаји живота

Издвајају се главни задаци Службе: да одржава веронауку, вероисповест, одржавање мисе, богослужење библијских и молитвених часова; индивидуално и заједничко душебрижништво; васпитавање, морално подучавање и спознаја живота; вршење социјалне и каритативне делатности у војничким здравственим и социјалним институцијама; обезбеђење трибине поверења за војнике; снабдевање војника са потребним стварима за вероисповест (приборима, литературом, Јеванђељем, молитвеником, песмарицама); обезбеђење учествовања на домаћим и страним ходочаственим путовањима; црквене службе за војнике и њихове чланове породица.

Служба је директно подређена Министарству одбране и има три огранка која су равноправна: римокатолички, протестантски (реформаторски и евангелистички) и јеврејски огранак. Главни орган Службе је за римокатолике војни ординаријат (епископат, бискупија), протестантске цркве војни епископат, а јеврејске – војни рабинат.

Професионални војни свештеници делују у вишим војним школама, у војничким квартовима, као војни протојереји (проте), а у вишебројним посадама постоје посадни војни свештеници. Број професионалних свештеника, који припадају Служби, како прописује Наредба, треба тако установити да на 1.000 припадника Оружаних снага буде један логорски духовник у миру. У ратним временима свакој бригади и сваком пуку треба осигурати једног професионалног или резервисту свештеника. Служба своју делатност обавља у сагласности са црквеним челницима уз одобрење Министарства одбране, на основу уредбе о органском функционисању.

Војни свештеник је обавезан да се придржава војних правила у складу са својим чином и функционисањем војне организације. Због непридржавања војничких правних прописа може да буде позван на одговорност. Војни свештеник и командант сарађују с циљем остваривања неометаног рада војног органа и Службе.

Према Женевском споразуму о жртвама рата, војни свештеник не може бити послат у рат, него је особа коју, у свим приликама, треба штедети и штитити. Свештеник, који има официрски чин, може бити позван да служи због усавршавања образовања, за потребе војне службе.

Уговором између Мађарске Републике и Римокатоличке цркве о душебрижништву у Мађарским оружаним снагама регулисано је да се формира Мађарска војна бискупија. Војног бискупа у Мађарској именује Света столица, с тим да је пре тога о томе обавестила Владу, уважавајући мађарске законске прописе и прописе о војничкој служби. Влада у року од 15 дана може да упути жалбу против кандидата, ако има неки приговор политичког карактера.

Војног бискупа у послу помаже општи помесник кога су сагласно изабрале Мађарска војска и Граничарске јединице. За вршење службе духовног пастирства у Војној бискупији могу добити задужење свештеници и свештено-монаси, који чине свештенство бискупије. По канонским прописима свештеници могу у војној бискупији да се рукоположе. Седиште Војног бискупа је у Будимпешти. Задатак

министра одбране и министра за унутрашње послове је да, узевши у обзир могућност државног буџета за функционисање Војне бискупије, осигурају материјалне, техничке, новчане и персоналне услове. Римокатолички војни духовници у својим духовним делатностима подређени су својим војним старешинама.

Мађарска евангелистичка црква и Влада Републике Мађарске, вођени намером да војницима обезбеде трајну верску службу, договорили су се у следећем: да би осигурали духовну бригу за своје чланове у војсци Мађарске, Евангелистичка и Реформаторска црква стварају заједничку протестантску војну верску службу.

Протестантску војну верску службу надзире и води војни епископ. Задатак војних духовника је проповед, предавање Свете тајне и духовне бриге. Војно не делују. Посао обављају без ометања војних органа, углавном изван времена предвиђеног за обуку. Духовну службу врше у духу екуменизма. Духовну бригу врше свакоме ко се обрати њима, без обзира на припадност или не припадност конфесији.

Војног епископа именује министар одбране уз заједнички предлог дотичних власти цркава. Мандат му траје до прекида односа службе, по прописима закона који су на снази.

Епископску функцију реформаторски и евангелистички духовници наизменично попуњавају. Епископско седиште је у Будимпешти. Епископа у његовом раду помаже главни службеник (или чиновник) који је и његов заменик. Ако је епископ реформатор, главни службеник му је евангелиста и обрнуто. По заједничком предлогу дотичних црквених власти главног службеника именује министар одбране. Према Женевском споразуму војни духовник није особа на коју се рачуна у случају рата.

Духовници и професионални официри

Главни духовници су професионални официри. Службу духовног пастира спроводе по црквеним прописима. За њих важе и војнички прописи, који су на снази. Размер војничких духовника према

С Т Р А Н И М А Р М И Ј А М А

конфесији и распореду одређује међусобни договор Мађарске евангелистичке цркве и Мађарске реформаторске цркве. Поред правних услова за пријем у ову службу потребна је и сагласност Министарства одбране.

Према споразуму Савеза јеврејских верских општина у Мађарској и Владе Мађарске Републике о оснивању Логорског рабината у војсци Мађарске, за јеврејске чланове осниван је Војни рабинат. Челник војног рабината је врховни војни рабин. Врховног војног рабина именује руководство СЈВОМ, с тим што је претходно обавестило Министарство одбране, које у року од 15 дана може дати приговор.

Војном рабину помаже секретар кога је рабин изабрао и са којим је сагласно и Министарство одбране. У Војни рабинат, преко руководства СЈВОМ, а на основу добровољних пријава, улазе помоћни духовници.

Главни војни рабин је професионални официр. Његов чин се слаже са чиновима духовника осталих конфесија. Како је члан конфесије, за њега важе конфесијска правила, а као професионални официр подлеже војним правилима која су на снази. Седиште Војног рабината је у Будимпешти. Задатак Министарства одбране и унутрашњих послова је да у важећем државном буџету осигурају Војном рабинату материјалне, техничке, новчане и персоналне потребне услове за деловање.

■ ЕГИПАТ

У Уставу Египта регулисано је да сви грађани имају једнака права у исповедању своје вере, под условом да тиме не угрожавају права других верника и религија. Не постоје посебне одредбе у Закону о оружаним снагама Египта, нити друга нормативна акта којима су регулисана верска питања у војсци.

То се најчешће образлаже чињеницом да је у Египту вишеконфесионално друштво, зато је задовољавање верских потреба намерно измештена изван војске, односно изван касарни (осим када су у питању муслимани – примедба војног изасланства).

Египат је традиционално исламска земља, али у њој су присутне и друге религије. Наиме, у Египту је 10 посто становништва про-

вославне (Грци и Копти) и римокатоличке вероисповести. Међутим, већину у војном естаблишменту и војничком саставу чине муслимани, што се образлаже чињеницом да војска није атрактивна за Копте (и Грке), који већином припадају богатом слоју друштва (адвокати, лекари и инжењери), те као војници користе могућност цивилног служења војног рока. На тај начин је поједностављено исповедање вере у јединицама, јер га практикују само старешине и војници исламске вере.

У армији Египта забрањене су секте. У војсци нема свештеника (имама и хоџа), али свака јединица има одређеног имама који долази по позиву, у време верских празника и предводи молитву у џамијама, које су у кругу касарне. У време рата, имами се налазе у јединицама (кажу на добровољној основи, што им налаже вера).

■ ЛИБИЈА

Куран и Гадафијева „Зелена књига“ су једини меродавни закони по којима се решавају и спроводе сва верска питања у земљи и у војсци Либије. „Зелена књига“ је настала на бази учења Курана. Она даје смернице за све сфере живота и одређује друштвене токове, а исламу и традиционалним верским обичајима даје посебно место, пошто су они главни кохезиони фактор либијске државе након извођења револуције 1969. године.

Либијско становништво је скоро у целини муслиманско. Само око 2 посто су римокатолици. Остале вероисповести припадају странцима који живе у овој земљи. Православни су Копти из Египта и радници из неколико православних земаља: са простора бивше Југославије, Грчке, Кипра, Русије и других. У Триполију постоје две мале православне цркве (Коптска и Грчка) и једна римокатоличка, у којима се обављају верски обреди. Остали римокатолички храмови и катедрале, саграђени у време италијанске окупације, углавном су унутрашњом адаптацијом претворени у џамије.

После револуције у Либији је израђен велики број верских објеката. Сваки квартал у граду и свако мање насељено место има своју џамију. У војним објектима нема џамија, већ војници одлазе у оне које су најближе касарни. Петак је дан када муслимански верници масовно обављају верске обреде. То време се обезбеђује већини војника као слободан дан за посету породици и обављање верских обреда.

Верске празнике војници прослављају као и остали грађани. За Мали Бајрам и Курбан Бајрам војници добијају слободне дане и не прослављају их у јединицама. Муслимански пост – Рамазан посте обављајући свакодневне послове у јединицама.

У Либијској војсци нема посебно задужених лица за верска питања. У неколико места у Либији постоје верске школе, то је наменско школовање овог кадра за потребе државе.

■ ТУРСКА

Турска је успостављањем републике 1923. године прокламована као секуларна држава у којој постоји 99 посто становништва исламске вероисповести.

Према члану 24. турског Устава, сваком грађанину загарантовани су право и слобода веровања, те провођење религиозних обреда у верским објектима, ако се не нарушава јавни ред и мир и ако се верске активности не користе у политичке сврхе. Све ове законске регулативе односе се и на припаднике турских оружаних снага.

За све држављане турске исламске вероисповести, обавезно је изучавање веронауке (кураана), која се проводи само на нивоу основног образовања, према споразуму из Лозане (1923. године). Од тога су ослобођене националне мањине других вероисповести (Грци, Јермени, Јевреји).

Законским одредбама, у Турској су забрањене све верске секте. У турским оружаним снагама, по формацији, не постоје верски службеници (хоџе). ■

ВЕРСКИ ЖИВОТ У ВОЈНОЈ СРЕДИНИ

ИЗВОР САВЕСТИ

Преко војничке службе и позива може се узети до светости или срозати до злочина, а војни свештеници у том смислу могу да буду или васпитачи за светост или умиривачи савести. Могу да подстичу и држе будним савест војника, тог најсигурнијег стражара да се не чини зло и најдубљи извор да се поступа добро и одговорно – савесно.

У безмало свим страним армијама стварање услова да њихови припадници остварују верска права и слободе се подразумева, а верска служба у војсци представља стандард. На хиљаде војних свештеника разних вероисповести постоји у свету. Устави демократских земаља по правилу имају одредбе којима се регулише одвојеност цркве од државе али и оне којима се гарантује слобода савести и вероисповести. Одвојеност цркве од државе не представља непремостиву препреку да се у војним јединицама организује и обезбеђује душебрижништво. Такође, ни мултиконфесионални ни мултинационални састав војске није непремостива препрека.

На основу неколицине представљених и много више сгледањих искустава, очигледно да је верски живот у војскама земаља широм света најтемељније регулисала и уредила Римокатоличка црква. Када је реч о православним земаљама, најдужу традицију и најбогатија искуства у том смислу имају грчке оружане снаге, које се с правом намећу као лидер, односно нуде своју помоћ и искуство осталим православним земаљама. С правом, јер је вишедеценијски атеистички систем у коме су ове земље егзистирале оставио велике последице. Занимљиво је искуство Румуније, која је у релативно кратком периоду (од 1990) направила велики искорак у регулисању верског живота у војсци.

Анализиране армије су приликом конципирања својих модела дефинисале следеће: циљ и задатке постојања свештеничке службе, организацијско-формацијску структуру, субординацију и сарадњу, критеријуме за пријем војних свештеника у службу, богослужбене објекте, веронауку, верске празнике, посебну исхрану и однос према другим вероисповестима. Циљ постојања свештеничке службе по правилу се одређује као допринос духовном и моралном васпитању припадника војске, уз задовољавање њихових верских потреба, ради јачања борбеног морала и психолошке стабилности личности.

Верске службе у војскама на нивоу генералштабова или у министарствима одбране имају руководеће органе, који су одговорни за њихово функционисање. Капелани, како се војни свештеници називају у римокатоличким срединама, најчешће су војна лица и имају војне чинове, који зависе од школске спреме, година службе и положаја. Војни свештеници се паралелно налазе у два система хије-

рархије, војничком и духовном, потчињени су команданту јединице и надлежном верском старешини.

За пријем у верску службу од свештеника се тражи високо образовање, теолошки факултет, јер то као потребу намеће образовни ниво припадника војске у савременим условима. Будући да дужност војног свештеника подразумева многе специфичности у односу на друге свештенике и проповеднике, организују се обука и оспособљавање на курсевима, како би се привикли на посебне захтеве војне средине. На Западу постоје центри и школе за ту намену, са веома дугом традицијом (САД, Канада), где се организује школовање или курс за војне свештенике из других армија. Тако је за нас отворена понуда за курсеве у Канади или у Грчкој.

Свештеничка служба обавља се у верским објектима у касарнама (црквама, капелама, за то одређеним и опремљеним просторијама), а када за то не постоје услови, у храмовима изван војних објеката. Присуство на верским обредима, у већини армија, није обавезно. Неке од армија имају организовану веронауку коју реализују у склопу редовне обуке војника, док се у другим изучава у факултативном облику. Прослављање верских празника у страним армијама је нормативно регулисано. Припадницима одређених вероисповести омогућава се посебна исхрана по правилима њихове вере и на њихов захтев.

У складу са општим принципима о заштити људских права, припадницима вероисповести за које није организована свештеничка служба у већини армија, дозвољава се да своје верске потребе задовољавају у храмовима изван војних објеката. Опште место и заједнички став свих је да се у војскама онемогући уплив и деловање деструктивних и тоталитарних секти. Хуманитарне и мировне мисије отварају нову страну свештеничке службе у војсци.

Преко војничке службе и позива може се узети до светости или срозати до злочина, а војни свештеници у том смислу могу да буду или васпитачи за светост или умиривачи савести. Могу да подстичу и држе будним савест војника, тог најсигурнијег стражара да се не чини зло и најдубљи извор да се поступа добро и одговорно – савесно. ■

Аутор прилога:
Пуковник доц. др Борислав Д. ПРОЗДИЋ

Пише
Бранко
КОПУНОВИЋ

ВИШАК ПОШТЕЊА

Тазе пензионисан пуковник, вазда исправан, педантан, коректан у сваком погледу, глава породице за узор, са звањем магистра испред презимена, покуцао на врата младог директора фирме у наглом успону. Додуше, разговор беше заказан, јер кроз дебело тапацирана врата украшена шљаштећом бравом не улази се тек тако: камере, детектори, скенери...

Елем, директор је био задовољан препорукама, донетим пројектом, образовањем и држањем дојучерашњег официра а несуђеног шефа обезбеђења скупог објекта али, ни речи о плати. Послодавац је чекао потез будућег потчињеног, а овај је наивно мислио да постоје некакви правилници па како је свима разрезано тако ће и њему. Учтиво су се растали уз убичајену фразу „бићете обавештени“, а директор је свом саветнику за кадровска питања потом саопштио: „Одличан је, али препроштен, бриши га...“

Некако у исто време, првог новембарског викенда, заставник прве класе у пензији потеглао је из околине Врања да посети брата, тек оперисаног од опаке бољке. Имао је времена да ушпара и неки динар, па се запутио пешке од станице до болнице. У краткој и багерима разрованој улици под ногама му се нашла необична платнена торба. Тражио је погледом неког пролазника, могућег власника „изгубљеног предмета“, али нигде никога. Следећи траг беше некакав документ па је тешка срца завукао руку међу преграде. А онда се најезио спазивши свежњеве новчаница. Није их бројао већ је то препустио дежурном у оближњој полицијској станици: тачно 38.645 евра. Међу згужваним папирима беше и одсечак рачуна за струју, те је власница новца убрзо позвана по изгубљено благо. Када је преузела торбу од полицајца, на његову молбу да потпише записник, зајапурена пензионерка закрештала је на младића у плавој униформи: „Овде фали сто евра, срам вас било!“

Са осећањем тешке горчине заставник у пензији изашао је на пусти тротоар кога је засипала досадна јесења киша...

Мора да се нешто чудно догађа када кошаркашка легенда Драган Кићановић каже да га десет година није било не само на позицији функционера већ ни у дворани где се игра под обручима. Да се подсетимо, Кића је са Репрезентацијом Југославије освојио титуле првака света, олимпијског победника и троструког првака Европе, а у дресу Партизана три државна првенства и два купа Радивоја Карађа. Друга су времена и ја више не разумем

тај спорт, каже ненадмашни креатор игре, виртуоз с лоптом и стрелаца.

Дође човеку да понекад побегне не само од људи већ и од самога себе. Тај осећај може да потраје до стања свести. Песник и књижевник Милија Стојановић из топличког села Гргура живо сведочи о томе. Вели, вишак поштења га је одвео у планину. Хајде у планину него на дрво. Мала дашчара склепана на „првом спрату“ столетног храсту његов је бивак међу стаблима живописног Јаворца. Тамо машта, пише, размишља, живи с природом и од ње узима шта му подари. Тако годинама. С времена на време, посете га ловци, планинари, људи чиста срца и неокаљаног образа.

Има се од Милије шта чути и научити, а топла реч је сваком драга. Није он гневан човек, ни отрован мржњом према тековинама цивилизације, далеко било, већ не види себе, таквог какав је, међу ужурбаним светом, у селу који поприме менталитет града. Пензијцу је стекао, а скроман каков га је Бог дао и не тражи више. Само мир, боју и мирис природе.

Зима је, а студен зна да окује планину и зароби потоке па није се јуначити по сваку цену. Зато се Милија ових дана пакује па ће лагано пут села и свог пустиг кућерка. Зна да су му добри људи спремили нешто дрва за бубњару а он ће им, у дугим зимским вечерима, уз петролејку и кувану ракију казивати новонаписане песме из збирке настале на храсту.

У међувремену, сви се питамо каква нас зима чека? Лето је било паклено до размера елементарне непогоде, јесен као јесен, тужно небо и све краћи дани. Нема тог метеоролога који би руку у ватру да ће бити баш тако или онако. Мало их се опекло о сопствену прогнозу. Лакше је наћи срећку на лутрији или седмицу на лотоу. Можда ће нам истину пре открити неки „алтернативни показатељи“ него силни сателити, карте и статистика. Јесенас, у дворишту Радише Војчића из Аранђеловца процветао бели јоргован. Процветао кад му време није. Гране се окитиле раскошним цветом као усред пролећа. Времешни житељи тамошњи кажу како се дешавало да процвета љубичасти или плави јоргован, али бели – никада. За тумачење чудне појаве постарала се учитељица у пензији Станка Павловић. Тетка Цана вели да је то поуздани знак пахуљама богатом зимом са доста снега и љутих мразева.

И Нова година је, па ћемо видети коме ћемо даље веровати, онима што читају временску прогнозу или белом јорговану. ■

ДРУШТВО

ПУКОВНИК
ДР СТОЈАН КЉАЈИЋ

СЕНКА

Оно што видиш и чујеш не говори ником, написано је на столу пуковника Стојана Кљајића, начелника Центра за спорт и рекреацију у Војној академији, дугогодишњег команданта Кобри и личног пратиоца најодговорнијих људи из Војске. У периоду распада Југославије, тих неколико веома тешких година за српски народ на крају двадесетог века, Кљајић је био тик уз људе који су одлучивали о нашој судбини. Тачније, на корак иза њих. Попут сенке.

Кад би се опредељивао за реч без које живот нема правог смисла, кад би из мноштва цветова у језичкој башти морао да изабере само један, пуковник Стојан Кљајић би изабрао лојалност. Живот посвећен другом за специјалца попут њега није само фраза, на коју смо навикли кад слушамо приче о племенитим људима. Врсни припадник елитне војне противтерористичке јединице, њен вишегодишњи командант и наш најiskusнији војни специјалац воли да каже како је добар део живота провео „на дугме“. Као лични пратилац најодговорнијих људи из Војске, данас бисмо рекли ВИП, није имао право на свој живот, ни времена за своје планове. То је проклетство професионалних телохранитеља и зла коб специјалца одговорних за безбедност других. Никада довољно опрезни, никада сасвим опуштени, никада потпуно отворени.

■ СПОРТ МУ ЈЕ ОТВАРАО ВРАТА

Истините или не, с мање или више мистерије, приче о специјалцима често нас заинтересују толико да поверујемо како су, бар најбољи међу њима, још од малих ногу изузетни. Рођен у Дивовшту крај Сремске Митровице, у колонизованој радничкој породици, Стојан Кљајић се, у почетку, ни по чему није издвајао од својих вршњака. Љубав према спорту, посебно према борилачким вештинама, учинила га је, додуше, још у основној школи чвршћим, самоуверенијим и одлучнијим од другара, али се то, у оно време, још није превише примећивало. Све до матуре, када је пожелео да се бави финансијама и да упише економску школу. На путу до испуњења једне од за њега важних жеља, пред одличним основцем се испречило усмерено образовање и пропис да се такозвани девети и десети разред, пре опредељења за струку, заврше у најближој, а не у жељеној школи. Кљајићу се то није допало. Био је толико љут да је мајци и оцу, на питање шта ће да упише, одговорио да не треба држава да одлучује о његовој будућности и позиву којим ће се ба-

вити. Ако другачије не може, ако нема начина да одмах после завршетка основне школе крене жељеним путем, онда ће ићи у војну школу.

У породици у којој су и стриц и деда били официри, таква одлука није била јерес. Али исто тако није била за јединца, а Стојан није имао ни браће ни сестара. Ипак, родитељи су му дозволили да покуша, надајући се, потајно, да можда неће успети. Стојан је изабрао средњу школу Копнене војске у Сарајеву. После детаљних здравствених прегледа обављених у Загребу, психофизичке провере и положеног пријемног испита из математике, српског, физике и хемије, Кљајић се вратио у Митровицу, свестан да је учинио све што је било до њега. Одлуку су, опет, доносили други. За упис у војну школу у то време владала је велика конкуренција. На једно место пријављивало се и по десетак кандидата, углавном одличних основаца. Војни позив је још био примамљив, још је привлачио младе људе, па је неизвесност приликом уписа била велика. И док су се његови вршњаци тих летњих месеци безбрижно одмарали, ишчекујући септембар и почетак прве школске године у новој школи, Кљајић је стрепио од могућег одбијања. За упис у неку другу школу било је касно и једногодишња пауза му се већ претећи смешила, кад је стигао плави коверат. Био је примљен, а готово да више није имао снаге ни да се радује.

– Код сам, после свега, стигао у Сарајево, у интернат и школу, све је за мене било ново. Нисам се плашио дана који су ми предстојали, нисам стрепио због напора који су ме очекивали, знао сам да имам и снаге и мотива да све издржим. Нисам био малодушан. Било је у мени и неког ината, жеље за доказивањем. Али неколико месеци касније, све ми се скупило. Све оно што сам одбијао да признам себи првих дана и недеља по доласку, тада је грунуло из мене. Ја сам био навикао на другачији живот, на честе изласке, на слободу. Бавио сам се спортом, имао много другова, све док сам имао добре оцене родитељи ми нису ограничавали слободно време. Био сам свој. А у војној школи се живело сасвим другачије. Ту је сваки тренутак био испланиран, све је било обавезно, и учили смо по наређењу, у одређено време, од тог до тог, а не онда кад желиш. Изласци у град су нам били ограничени, чак је и слободно време било до детаља испланирано. Све то тешко пада петнаестогодишњаку. Висок ниво дисциплине, ни једног тренутка ниси сам, ни кад учиш, ни за време obroка, чак смо и на купање ишли у групи. И кад су ми мајка и сестра од тетке први пут дошле у посету, добио сам раме за плакање. Отворио сам душу и признао и себи и њима колико ми је тешко. Не толико физички, колико психички – каже пуковник Кљајић.

Кад је и та криза прошла, све се наставило својим током. Стојан Кљајић у Сарајеву није био најбољи, није био одликаш. Али оно по чему се све више издвајао, оно што му је ускоро поотварало многа врата био је спорт. Најпре борилачке вештине, џудо и шиуицу, а онда и екипни спортови, попут фудбала, рукомета, одбојке одузимали су му све више времена, али и давали пуно. Такмичећи се и постижући неретко завидне успехе, јачао је ум и тело и био све омиљенији у друштву. Тренирао је и у Сарајеву и у Београду, где је завршио средњошколско образовање. Успеси на спортском полигону и победе на армијским првенствима засењивали су недовољан број одличних оцена, па су га наставници изузетно ценили. Зато није било изненађење кад су представницима Гардијске бригаде, тро-

јици пуковника који су обилазили средње војне школе у потражи за најспремнијим матурантима, све најбоље испричали управо о Кљајићу. Када му је, на крају школовања, саопштено да одлази у Гардијску бригаду, његовој срећи није било краја. Поново је успео да се избори с конкуренцијом, са свим оним одличним питомцима који су жудели за Гардом и Београдом.

■ МЕЂУ ОДАБРАНИМА

Од 1980. године водник Стојан Кљајић је командир у чети везе првог батаљона Гардијске бригаде. Али то га није испуњавало. Веза није спадала у његов круг занимања. Да остане у Београду, у Гарди, помогао му је опет спорт, коме се, ишчекујући праву шансу, све више посвећивао. И она је убрзо уследила. Противтерористичко одељење Гардијске бригаде, формирано три године раније, тражило је дванаест нових подофицира. Најспособнијих подофицира из целе ЈНА. На захтев командира те, и тада елитне јединице, међу њима је био и Стојан Кљајић.

– Предуслови за пријем у ту елитну јединицу били су импресивни. Подразумевале су се изузетне психофизичке способности кандидата. Морали смо, сви до једног, да познајемо различите борилачке вештине, да задивљујуће братамо хладним и ватреним оружјем, да се истичемо лидерским особинама и амбицијама – сећа се пуковник Кљајић.

Тек после испуњавања тих предуслова, кандидатима је предочавано да су услови и критеријуми за пријем у противтерористичко одељење елиминаторног карактера и да је селекција више него оштра. За мајстора џудоа, одличног стрелца из пушке и пиштоља, вишестраног спортисту и такмичара, дани који су наступили нису били претерано тешки, али далеко од тога да су били лаки. Маршеви од више десетина километара, често и с опремом тешком по десетак, или двадесетак

килограма, терени, боравак у природи, на непознатом подручју, без хране и воде, честе узбуне, много непреспаваних ноћи. Био је то својеврстан дрил који јача и тело и психу.

– Кад сам, најзад, примљен у јединицу, схватио сам да сам, заправо, тек на почетку. Преда мном су, додуже, била отворена многа врата, али требало је проћи кроз њих. Тренирао се доказивати сваког дана. И не правити грешке. Сада, после скоро три деценије професионалног бављења овим послом, знам да је селекција коју сам тада прошао један од најтежих мојих испита. Сличну проверу прошао сам још два пута, као командант *Кобри*. Последњи пут, пред бомбардовање 1999. године, када сам, по својој жељи, прошао вишедневну селекцију кандидата за припаднике *Кобри*, изгубио сам 18 килограма.

После пријема у јединицу, обука се, наравно, не завршава. У ствари, постаје још жешћа. Провере су свакодневне, стицање нових знања и вештина непрекидно.

– Изузетни физички напори су се подразумевали. Трчали бисмо око десетак километара сваког јутра, око девет сати одлазили смо на стручно-специјалистичку наставу, затим је следило време за практичну обуку и уигравање специјализованих тимова, увежбавање одређених тактичких радњи, прилагођених противтерористичкој јединици, рад с експлозивом, два пута недељно гађање, савладавање прописа и правила којих морамо да се држимо у раду... После кондиционирања одлазили смо на различите задатке, у зависности од уже специјализације и надлежности. Циљ свих тих напора био је

ЕКСПЕРТ

Пуковник др Стојан Кљајић магистрирао је с темом „Знање и вештине припадника антитерористичког одреда – теорија и пракса“ и одбранио докторску дисертацију „Командовање антитерористичким јединицама“. То га сврстава међу наше најбоље познаваоце војних специјалца. Своје огромно теоријско и практично знање данас преноси студентима Војне академије.

достизање што већег нивоа оспособљености и професионализма у обављању посла којим се бавимо. Да бисмо то и остварили, било је нужно да продишемо као један, да се познајемо у душу, да стекнемо поверење не само у себе и у своје оружје већ и у друга до себе, у своје друго ја. Ми смо погледима говорили један другом, наше вежбе биле су толико реалне, толико налик на стварне ситуације да ни повреде нису биле искључене – прича пуковник Кљајић.

Изузетно висок ниво обучености омогућио је *Кобрама* да први почну с бацањем ножева не само на мете већ и једни на друге, да на вежбама пуцају стварном муницијом.

– Схватили смо да нам такве, реалне вежбе помажу у стицању такозваног аутоматизма у раду, да савладамо и разбијемо страх, да стекнемо завидан ниво самоуверености, одлучности, сигурности, неопходне у обављању акција. И за нијансу виши од неопходно, јер у послу који обављамо секунди су вечност. Пре свега кад је реч о обезбеђењу државника, што спада у једну од надлежности наше јединице, посебно од 1985. године, када противтерористичко одељење чете за специјалне намене Гардијске бригаде прераста у Противтерористички вод, опет састављен искључиво од најбољих, изабраних подофицира. Наравно, уз борбу против диверзантско-терористичких група, обезбеђење објеката од виталног значаја за земљу, разне потраге... Све су то биле обавезе најобученије специјалне, данас би рекли, елитне јединице. Поред поморских диверзаната, који су, по нивоу обучености и спремности за дејство били без премца у Војсци, још је наша јединица могла да се подичи искључиво професионалним саставом.

ВРСНИ СТРЕЛАЦ

Дугогодишњи командант *Кобри* одликује се веома прецизним оком и сигурном руком. На честим проверама у гађању из пиштоља и аутомата и данас готово да не зна за промашај. Зрна из његовог оружја увек заврше у централном, црном пољу, ма колико да је мета далеко.

Иако данас нешто више времена проводи у лову, или играјући фудбал, пуковник Кљајић је ватрени људиста. Носилац је црног појаса и поседује звање (и знање) мајстора чудноа други дан.

ПОКЛОЊЕН ЖИВОТ

– Професија личног пратиоца није обичан посао. Он не може да се обавља онако како треба ако од почетка ниси спреман на једно, ако ниси спреман да свој живот поклониш особи коју чуваш. Ако, и када, то преломиш, ти си спреман за посао телохранитеља – каже пуковник Стојан Кљајић, дугогодишњи лични пратилац најодговорнијих људи из војске.

ТЕЛОХРАНИТЕЉ

Целодневни исцрпљујући рад и свакодневно упорно вежбање и пре и после подне, убрзо су дали резултате. Захваљујући успесима постигнутим на многобројним специјалистичким курсевима усавшавања, огромној љубави према спорту и жељи за доказивањем, Кљајић је успешно савладао све професионалне испите и препреке, избијајући нагло у први план. Кад су га претпостављени уочили, био је спреман и за најодговорније задатке. Постао је лични пратилац првих људи у Војсци.

Успомене из тог доба, посебно из времена у коме се одлучивало о судбини земље, још су свежје, и о њима се не прича пуно. Као припадник тимова за пратњу и обезбеђење најодговорнијих људи некадашње ЈНА и Војске Југославије није знао за слободно време, за лични и породични живот. И данас, иако већ неколико година не ради тај посао, у канцеларији и у стану има спреман ранац с чистим вешом, сувим дневним оброком, таблетама за пречишћавање воде, комплетом прве помоћи...

– Посао личног пратиоца јесте веома тежак. С друге стране, има и својих дражи. Био сам у иностранству толико пута, возио сам се у изузетно луксузним аутомобилима, видео много тога што други припадници Војске нису. Посао који сам обављао налагао је да,

обично дан или два пре доласка особе коју чувамо, с другим људима из обезбеђења проверим терен, зграду у којој ће ВИП да борави, подручје око места боравка, храну коју ће користити, путеве и начине евентуалне евакуације... То се ради и приликом боравка у иностранству. Иако земља домаћин гарантује сигурност, уз високог госта увек иде и његова пратња. Она ништа не препушта случају. Њена је обавеза да закрпи све оочене „групе у обезбеђењу“, да обезбеди додатни ниво сигурности човеку кога чува, да својим телом спречи угрожавање његовог живота. Ништа непредвиђено не сме да се деси – истиче пуковник Стојан Кљајић.

Одговоран и ризичан посао изискивао је висок ниво увешбаности. Времена за тренинг и кондиционирање увек је било мање него што се желео, па су вежбе биле интензивне и напорне, а курсеви бројни. Зимски и летњи алпинизам, верање на високе, недовршене зграде, терени, вежбе спасавања таласа на свим југословенским аеродромима, гађања на свим војним полигонима, из сваког оружја. Припадници *Кобри*

познају сваку стопу некадашње Југославије као свој цеп. И данас, кад желе да истакну тежину обуке, припадници Војске се сете Школе резервних подофицира из Билећа. Кљајић каже да је обука *Кобри* неколико пута тежа. Дуги маршеви, честа гађања, увежбавање различитих тактичких радњи и дејстава антитерористичке и специјалне јединице... Исцрпљивања су била и физичка и психичка. И нису се завршавала с крајем радног времена. Специјалци су увек на задатку. Лични пратиоци су то и буквално.

Зато Стојан Кљајић готово деценију није имао свој живот. Његова супруга је њиховим синовима била и отац и мајка. Бринула кад су били тужни, радовала се, кад су и сами били родосни. Није то, разуме се, ништа посебно за супругу официра. Она је, често, баш као и госпођа Кљајић, приморана да буде најстабилнији стуб породице, најзаслужнија за складан породични живот. Да одмени оца деци, да сама брине о њиховом одрастању, о оценама, о животу. Да их одводи лекару, кад затреба, да им организује рођендане, да прима и одлази у госте. Да води породични и социјални живот, за који њен супруг пређуго није имао времена.

Готово пола живота пуковник Стојан Кљајић је провео ван куће, ван породице. Кад није био на терену, уз човека чији му је живот био поверен, кад није био у касарни, на обуци, или на некој вежби, био је уз књигу. За протекле три деценије ванредно је завршио Војну академију, магистрирао и докторирао. Од 2005. године је начелник Спортског центра у Војној академији. У почетку је то била нешто мирнија дужност, да би, убрзо, реорганизација и јачање војног школства довели до интензивирања рада и тог дела Војне академије. Пуковник Кљајић опет нема времена за одмор. Ако није у настави, или у окршају с неком од многобројних организационих или сличних тешкоћа, ради на својој књизи о обуци и командовању противтерористичким јединицама. Посвећеник свом позиву специјалца накратко се окренуо теорији. Опет у корист и зарод богатих и ефикаснијих праксе. ■

Душан ГЛИШИЋ

ЦЕНТАР ЗА КОНТРОЛУ ТРОВАЊА

ДРУШТВЕНО ДОБРО

Установа од националног интереса, јединствена у земљи, чији пацијенти су у 95 одсто случајева цивили јесте једина организациона целина ВМА у којој се грађанима не тражи упут при пријему. За њих врата отварају само медицинске индикације.

У Центру за контролу тровања ВМА је током 10 година, колико постоји, прегледано око 60.000 пацијената, урађено око 250.000 лабораторијских анализа, а четвороцифрене су бројке извештаја, стручних испитивања... Установа ради 24 часа сваког дана у години, а пацијенти који ту долазе су у 95 одсто случајева цивили. Да би били примљени упут им није потребан.

Већина сличних установа у свету грађанима даје само информације али их не лечи, а овај центар има јединствену предност – под истом капом налазе се – клиника, аналитика, истраживачки сегмент и информатика. То им омогућава комплетнији и комплекснији род при појави тровања.

Центар за контролу тровања ВМА основан је као државна установа 1996. са овлашћењем Савезне Владе да обавља поменуте послове, и то с разлогом – јер је 99 одсто токсикологије у свету поникло у војсци. И токсиколошка служба ВМА постоји од 1964. године, а експериментална и лабораторијска датира још од раније.

Центар представља спој традиције, континуитета и квалитета.

– Иако смо формирани као национални центар, никада нисмо били прихваћени као такви, нити је подршка државе у том периоду била примерена ономе што смо радили за потребе здравства. Једина помоћ коју је наша институција добила била је 1998. године када смо од тадашњег председника савезне владе добили око 300.000 марака које смо уложили у куповину опреме за Центар. Упркос свему постојимо. Чак смо у организационом и стручном погледу напредовали и постали познати и ван граница земље – каже начелник пуковник проф. др Душан Јовановић.

Установа има 28 кревета – 24 на клиници, а четири у пријемно-тријажној амбуланти, која се налази у склопу Центра хитне помоћи. У њиховој интензивној нези годишње се збрине 75 одсто свих пацијената. Начелник каже да за сада имају довољно кадра – око 80 људи, од чега је 12 клиничких лекара, а остало су медицински и лабораторијски техничари са вишом и нижом медицинском спремом и послужоци. Када ВМА буде укључена у здравствени систем Србије, број медицинског особља мораће се детаљније дефинисати.

Телефони звоне 24 сата. Стално им се јављају за савет најчешће лекари, а и обичан свет. У шали кажу да раде као породилиште јер се сва тровања, посебно самоизазвана, по правилу догађају ноћу. Пуковник др Јовановић истиче да се некад током једне ноћи прегледа од 70 до 100 пацијента, а један његов колега држи рекорд – током новогодишњег дежурства прегледао је 73 људи.

Њихови пацијенти су и мушкарци и жене од 14 до 80 година, док лечење деце није у њиховом домену. Забележено је да су их походили и они старији од 82 године. Код самотровања најчешћи узрочници су лекови, у првом реду бензодиазепини. Много је алкохоличара и наркомана. Нешто је мање случајних тровања и оних изазваних хемијским акцидентима. Срећом, стопа смртности за укупно прегледану популацију је мала – од два до два и по одсто.

Несметан рад лекара тог центра спречавају бројни административни проблеми. Тако би им, на пример, било лакше када би пацијенте којима је неопходно даље лечење могли да задрже у ВМА, али Фонд за здравствено осигурање даје сагласност за одређени период, па морају да их транспортују у друге болнице.

– Често нам лекари из унутрашњости шаљу пацијенте на ВМА под сумњом тровања, а да се у тим местима не уради претходна дијагностика. Ми инсистирамо на томе да токсиколошку службу у Србији треба боље организовати и онда ће бити лакше и јевтиније свима – и нама и Фонду. Ми јесмо, за сегмент клиничке и аналитичке токсикологије биолошког материјала, референтна кућа у земљи, али сматрамо да овде не треба да се анализирају узорци свих отровања. Уосталом, у свету се овакве установе оснивају за популацију од око 12 милиона људи и све добро функционише – истиче Јовановић.

Центар има мобилну токсиколошко-хемијску екипу, спремну да на позив интервенише када се догоде хемијски акциденти, а од оснивања сређују и базу података о хемијском материјалу које се налазе у оквиру ове државе у промету, транспорту и складиштима. Податке могу да ажурирају само ако им предузећа шаљу потребне информације, што сада није пракса. Вероватно ће се ситуација поправити када се донесе Закон о хемикалијама, биоцидима.

Како су запослени те установе део војног здравства они имају и посао више – ангажовани су на пројектима, у разним контролама, школовању. А све више је и позива за судско-медицинска токсиколошка вештачења, јер се свако тровање потенцијално третира као судско-медицински случај. Од посла, кажу, не беже, али би им било лакше да је здравствени систем у том домену мало боље организован. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Тома РАДОСАВЉЕВИЋ

Ч О В Е Ч А Н С Т В О П Р Е Д П Р О Б Л Е М О М Г Л О Б А Л Н И Р Е А Н И М А Ц И Ј А

Учесници Шесте министарске конференције о заштити животне средине, одржане недавно у Београду, озбиљно су забринути због неконтролисаног испуштања угљеника у атмосферу и пораста температуре. У догледној будућности може бити угрожено снабдевање водом сваког шестог становника Земље, а готово половине животињских и биљних врста прети изумирање.

Према истраживањима стручњака америчког научног друштва које је, у безмало 120 година постојања, подржало више од 8.000 истраживачких пројеката и тиме допринело бољем познавању планете на којој живимо, клима се мења брже него икад, а главни узрок су човек и његов немар. Угљен-диоксид који се ослобађа приликом сагоревања фосилних горива – нафте, гаса или угља – изазвао је у прошлом веку нагли пораст просечне глобалне температуре за 0,6 степени, што је довело до промене режима падавина, топљења глечера, јачања олујних ветрова и подизања нивоа мора. Научници су закључили да ће се Земља загревати још брже, а свет из темеља променити, ако се емисија угљен-диоксида знатно не смањи.

■ ТОПЛИЈЕ ГОДИНЕ

На шта још указују истраживања везана за глобалне климатске промене?

Услед пораста температуре, све више делова Земљине кугле захваћено је сушама, што је у протекле три деценије било посебно запажено у тропским подручјима Африке и Јужне Америке, те у иначе сушним пределима јужне Европе и западне Америке. У регионима који обилују влагом падавине се све чешће јављају у виду обилних пљускова, тако да поплаве угрожавају опстанак житеља тих крајева. Уместо снега падају зимске кише, што угрожава стотине милиона људи чије снабдевање водом зависи управо од постепеног отапања снега у пролеће.

X КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА ПЛАНЕТЕ

БЕОГРАДСКА ДЕКЛАРАЦИЈА

Декларацију за очување животне средине усвојили су представници 51 земље чланице Економске комисије Уједињених нација за екологију, које су учествовале на Шестој министарској конференцији одржаној у главном граду Србије, под називом „Животна средина за Европу“, а чијим се смерницама формулише политика заштите животне средине у наредних пет година.

Декларацијом је упућена порука да све земље, остваривањем заједничких пројеката и програма, треба да унапреде рад на остваривању напретка у области заштите животне средине и испуњавања свих уговора донетих зарад очувања природе на глобалном нивоу. Другачије речено, потребно је изградити довољно снажне институције, које све еколошке мере могу и да спроведу у живот.

Према истраживањима европских стручњака, глобално загревање приземне атмосфере Старог континента ће, на крају 21. века, у поређењу са 2000. годином износити између 1,8 и 4 степена. У југоисточној Европи, којој припада и наша земља, очекује се да се, поред пораста температуре ваздуха и испаравања, смањи број дана са снегом и снежним покривачем, затим влажност земљишта, па и вода у неким речним токовима, а да се истовремено повећа разорно дејство ветра, топлотних таласа, суша и пожара.

МОНТРЕАЛСКИ ПРОТОКОЛ

Према подацима добијеним у Министарству за заштиту животне средине, Србија је из употребе већ избацила око 650 тона супстанци које оштећују озонски омотач. То је постигнуто захваљујући бесповратним средствима од близу седам милиона долара, добијеним из међународног Мултилатералног фонда и намењеним осавремењавању технологија у предузећима која се у својим производним програмима сусрећу са еколошким проблемима.

Мултилатерални фонд, са почетним средствима у износу од две милијарде долара, усклађен је са Монреалским протоколом, потписаним пре две деценије у Канади. Будући да супстанце које оштећују озонски омотач умногоме доприносе глобалним климатским променама, њихово избацивање из употребе само увећава значај Монреалског протокола када је реч о заштити човекове животне и радне средине и његовог опстанка на планети.

ЕКОНОМИЈА У ЕКОЛОГИЈИ

На Шестој министарској конференцији „Животна средина за Европу“ учествовали су ресорни министри европских земаља, Канаде и Сједињених Америчких Држава, високи представници Економске комисије УН за Европу, Савета Европе, специјализованих организација УН, Светске банке, Европске банке за обнову и развој, те представници бројних невладиних организација.

– Сама чињеница да је управо Србија изабрана за земљу домаћина – каже др Саша Драгин, министар за заштиту животне средине у Влади Србије – говори да смо направили још један значајан помак у интегрисању наше државе у међународне и европске токове. Одлуке се доносе на министарском нивоу. У Србији има доста пројеката с подручја заштите животне средине које су последњих неколико година финансирани међународни донатори, а на основу препорука и одлука које су донесене на претходној, Кијевској конференцији 2003. године. Излишно је наглашавати да здрава животна средина представља основу будућег привредног развоја, јер произвођачи који своју производњу не буду ускладили са европским стандардима, неће моћи ни да извезу оно што су произвели.

Најбрже се, по свему судећи, загрева Арктик, јер се количине снега и леда од којих се одбија сунчева светлост смањују, док су Индијски океан и део Тихог океана најтоплији у последњих 12.000 година. Оптимизам не улива ни то што ће људи, суочени са озбиљним климатским променама, вероватно драстично смањити емисију угљен-диоксида, јер ће, и поред тога, у наредних 100 година температура на Земљи порастати за два степена. Топлије године погодуваће неким регионима – на пример, Русији и земљама северне Европе, али ће највећи део света трпети, посебно сиромашно становништво у тропским подручјима које нема довољно средстава за прилагођавање измењеним животним условима.

На озбиљност глобалног загревања наше планете указује и амерички писац Бил Макибен, творац десет књига о заштити животне средине, док ће једанаеста, под насловом „Одломци из практичног живота“, бити ускоро објављена. Макибен каже да је пре индустријске револуције у Земљиној атмосфери било око 280 честица

угљен-диоксида на сваких милион честица, што значи да се цивилизација развијала у условима када је „светски термостат“ био „подешен“ на ту бројку. Просечна глобална температура одржавала се на око 14 степени Целзијусових, што је „одговарало свим местима на којима смо подigli градове, свим усевима које смо научили да узгајамо и једемо, свим залихама воде од којих смо постали зависни, па чак и изменама годишњих доба која су, на вишим географским ширинама, управљала нашим психолошким календарима“, пише Бил Макибен у чланку специјално написаном за часопис „National Geographic“.

■ ГРАНИЦА ЗАГАЂЕЊА

Поменута бројка честица угљен-диоксида постепено је расла, како објашњава Макибен, због тога што су људи почели да користе нафту, угља и гас ради добијања електричне енергије, покретања мноштва разноврсних саобраћајних средстава на копну, мору и у ваздуху, већих и мањих индустријских погона и мноштва других постројења. Мерења обављена крајем педесетих година прошлога века показала су да се у милион честица ваздуха налази 315 честица угљен-диоксида и да се тај број повећава за отприлике две честице годишње.

Климатска мерења и праћење промена природне средине током последњих неколико деценија указују да су, услед загревања

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Скупштина Србије недавно је ратификовала Протокол из Кјота и усвојила шест међународних закона из области заштите животне средине. У скупштинску процедуру ускоро ће ући још осам закона, којима ће бити регулисане важне активности везане за екологију. Међу њима ће се наћи и закон о управљању отпадом и заштити ваздуха, усклађен са позитивним европским прописима. Ти акти треба да чине основу за изградњу модерног и ефикасног система заштите животне средине у Србији.

Планирана је и кампања под слоганом „Воли Србију, не загађуј је“ у којој ће учествовати познате личности из културног, политичког и спортског живота.

планете, почели да се отапају глечери у пределима вечитог леда и снега, ниво мора и океана постепено расте, а нема ни уобичајене промене годишњих доба.

Забрињавајућа је чињеница, како каже Макибен, да се загревање Земље наставља, јер нема довољно времена да се топлота која је продрла у атмосферу истроши, тако да ће се настојање житеља наше планете у будућности свести на то да се спречи додатно загревање атмосфере, како би климатске промене биле под контролом, иако је тешко одредити где се налази граница после које, извесно, следи катастрофа.

Експерти који се баве проблематиком животне средине, на основу све бројнијих извештаја из научноистраживачких институција, кажу да горња граница честица угљен-диоксида на милион осталих честица износи 450. Ако се тај број премаше човечанство ће се суочити са веома нежељеним појавама – топљењем огромних ледених површина Гренланда и западног Антарктика, што би у неколико наредних столећа довело до знатног подизања нивоа мора.

Суочене са врло озбиљним претњама цивилизацији, Уједињене нације су пре двадесетак година окупиле око 2.500 истраживача из више од 130 држава, који су своје извештаје учинили доступним широком кругу људи. У њима се каже да би несташица воде у догледно време могла да угрози више од 500 милиона житеља планете, а да ће, уколико температура порасте за два степена више од

ГОРИВО СА ОЛОВОМ

Србија је једина европска земља у којој се на пумпма још точи бензин са оловом, па се може рећи да су наше саобраћајнице праве „фабрике чађи и токсина“. А ако неко жели да истражује колико наша моторна возила загађују животну средину, онда не сме заборавити да је у нашој земљи регистровано више од 1,38 милиона четвороточкаша чија је просечна старост изнад 15 година, а да су најбројнија возила произведена у крагујевачкој *Застави* (225.562) старости између 16 и 20 година.

Према подацима Републичког МУП-а, нових возила, купљених у последњих пет година, за које се поуздано може рећи да задовољавају строге еколошке норме у погледу садржаја издувних гасова, има нешто мање од 45.000. У нас је и око десетак хиљада возила које, уместо класичног, фосилног, горива, покреће течни гас, који спада у еколошко чистије погонско гориво.

просека из осамдесетих и деведесетих година прошлога века, трећина животињских и биљних врста нестати.

Припадници „Гринписа“ запазили су да је са северне стране Монт Евереста (највише планине у свету) нестао велики део леда. Уколико свет не реагује брзо, кажу у тој еколошкој организацији, наредних година неће остати највећи део хималајског глечера. Преполовљено је и Велико ледено острво, док се вечити лед који се простире уз обале северне Канаде и даље помера ка југу.

Стручњаци посебно наглашавају да је прилично неубичајено да ледено острво плови ван Арктичког мора, а оно што додатно забрињава свакако је сазнање да је дебљина леда на Великом леденом острву у просеку смањена за приближно 40 метара, а површина му је са 4,15 спала на само 3,32 квадратна километра. И са хималајског венца би, у наредне три деценије, могло да нестане више од 80 посто леда, што би, нема сумње,

знатно угрозило, а ако не и исушило највеће азијске реке – Меконг, Јангце и Ганг.

То је само један од разлога што последњих година са разних места, посебно из Уједињених нација, стижу апели да се ниједног тренутка не угрози опстанак драгуља природе, као што су, рецимо, Викторијини водопади, који су већ „рањени“ услед климатских промена, неконтролисаним сечом шума и ширењем обрадивог земљишта. Сателитски снимци показују да велике афричке реке постепено, али сигурно, пресушују. Суша увелико прети реци Замбези, тако да никога не би изненадило да једнога дана нестану преко 100 метара високи водопади, који се сматрају „чудима афричког континента“.

Због сече шума и честих пожара, који делом настају и због глобалног отопљавања, угрожене су зелене оазе Кеније, Танзаније и Мозамбика, док се све чешће у озбиљну опасност доводи опстанак животињског царства – слона, буфала, жирафа, лавова и других врста у шумама источне Африке.

Ни подводни свет није спокојан. Напротив. Услед отапања леда Берингово море постаје све сиромашније, тако да је недостатак хране довео до тога да се број риба, китова, фока, делфина и поларних медведа смањи готово за половину.

И велики корални гребен у Аустралији ће бити веома озбиљно угрожен ако се температура воде повећа само за степен. Венеција такође стрепи од последица глобалних климатских промена и отапања глечера. Показало се да су поплаве у том граду последњих 50 година чешће него што је то био случај на почетку minulог века. Научници, свесни те чињенице, кажу да ће Венеција, уколико ниво мора у наредних 50 до 100 година порасте за пет метара, доживети судбину Атлантиде.

■ КЛИМАТСКЕ ИЗБЕГЛИЦЕ

Истраживачи једне од водећих светских агенција за помоћ становништву – „Кришчан ејд“, закључили су недавно да ће због глобалног загревања до 2050. године настати нова врста избеглица –

ДУНАВ У ОПАСНОСТИ

Први прелиминарни резултати Међународне научне експедиције за заштиту Дунава и његових притока од Немачке до Црног мора показују да је квалитет воде те велике реке знатно погоршан, посебно у њеном средњем и доњем току.

Потпуни резултати истраживања биће готови за годину дана. На основу њих, министри за заштиту животне средине Дунавских земаља донеће закључке о мерама које треба предузети како би били испуњени захтеви европских закона до 2015. године. Ти резултати ће помоћи земљама Дунавског слива да што боље спроведу у живот Конвенцију о очувању здраве воде Дунава.

Међународна заједница захтева да се обједини управљање природним ресурсима, што је у обавези Министарства за животну средину и Републичке дирекције за воде.

ЗАГАЂИВАЊЕ ПИТКЕ ВОДЕ

Воду лошијег квалитета пију становници Војводине (Зрењанин, Кикинда, Оџаци), јер се у изворима налази доста арсена и других материја које у већим количинама утичу на квалитет питке воде. И становници у сливу Велике Мораве, где су изворишта подземних вода незаштићена и непосредно угрожена због хемијског загађења, суочавају се са сличним проблемом.

Главни загађивачи површинских и подземних вода органским материјама и микроорганизмима у Србији су око 130 фарми свиња, и 100 фарми говеда на којима се у просеку гаји око 1.000 грла. Процењује се да поменуте фарме загађују органским отпадом колико и девет милиона људи. Највише фарми налази се у Војводини – покрај Тисе, Тамиша и Саве.

„климатске избеглице“. Најмање милијарду људи могло би доћи у ситуацију да потражи ново пребивалиште, јер у регионима у којима данас живе неће бити довољно питке воде ни приноса усева. Предвиђања експерата УН су још гора. Они кажу да ће до 2080. године 3,2 милијарде људи бити погођено недостатком воде, 600 милиона ће се суочити са мањком хране, док ће око седам милиона становника бити угрожено потапањем ниских приобалних области. Отуда и њихов страх да ће принудне миграције не само усложити већ постојеће конфликте, већ и изазвати нове, посебно у најсиромашнијим деловима света, који су најмање приправни да се изборе са тим проблемима. Такво стање ће несумњиво довести до избијања локалних ратова зарад освајања нових или задржавања постојећих водних ресурса и извора хране.

Да би спречио појаву „климатских избеглица“ свет ће, а нарочито његов богатији и развијенији део, предузети кораке како би што више ублажио последице глобалних климатских промена.

Човечанству није остало много времена да увођењем нових технологија спречи климатску катастрофу. Уколико се до 2020. године, наглашавају светски експерти, не предузму ефикасније мере против глобалног загревања – касније „лечење планете“ неће бити могуће.

Отуда и настојање учесника Шесте министарске конференције о заштити животне средине да, потписивањем Декларације за очување природе, укажу да загађивање ваздуха, углавном прашкастим честицама, штетним гасовима и оксидима азота скраћује просечан људски век за скоро годину дана и утиче на здрав развој европског региона. Том декларацијом упућена је и порука да све земље, преко заједничких пројеката и програма, треба да раде на постизању напретка у области заштите животне средине и испуњавању свих уговора који су донети ради очувања природе на глобалном нивоу.

За Србију је од посебне важности отварање Регионалног центра у Београду, чији је задатак праћење климатских промена у југоисточној Европи, а који ће ових дана почети да ради у склопу Републичког хидрометеоролошког завода. ■

Влада РИСТИЋ

ВОЈНИЧКИ ТАКСИ

До сада је произведено око 1.800 возила, а требало би још 518 до краја 2008. године.

Ако се посматрају те бројке онда се *страјкер* свакако може сматрати успехом, али је питање да ли је по својим одликама и искуствима на терену заслужио такве похвале?

Страјкер је назив за породицу оклопних возила, точкаша 8x8, које производи корпорација „General Dynamics“. Названи су по двојци америчких војника који су посмртно одликовани Конгресном медаљом части. То су били Стјуарт Страјкер, одликован за испољену храброст на бојном пољу за време Другог светског рата, и Роберт Страјкер, одликован за храброст током рата у Вијетнаму.

Иначе, идеју за то возило дао је генерал Ерик Шинсеки, бивши начелник Генералштаба копнене војске САД (први на тој дужности азијског порекла), који је 1999. године изјавио: „Војска ће се оспособити за развој снага у облику бригадних борбених тимова, било где у свету, деведесет шест сати након узлетања (транспортних авиона који превозе *страјкере*), ради извођења ратних операција, давања подршке и одржавања стабилности“. Према непотврђеним подацима, на његову замисао снажно је утицало брзо премештање руских јединица на точкашима БТР из БиХ на приштински аеродром Слатина јуна 1999, када су Руси фактички „добили трку“ и преузели контролу над аеродромом пре трупа НАТОа.

Војска САД дефинише задатак *страјкера* на следећи начин: „Ова возила испуњавају тренутни захтев у текућем процесу трансформације копнене војске ради омогућавања стратешког (путем теретних авиона С-17 и С-5) и оперативног (авионима С-130) развоја бригаде способне за брз покрет било где у свету у формацији спремној за борбена дејства. Оклопно возило на точковима пројектовано је да омогући бригадним борбеним тимовима *страјкера* лакши маневар у урбаној средини, док на отвореном терену пружају заштиту пешадији. Ова возила имају јединствену улогу у армији САД, јер не спадају ни у тешка нити лака оклопна возила, већ су покушај да се створе јединице опремљене возилима која ће пешадију брзо довести до бојног поља и у релативној сигурности“.

Генерал Соријано, највиши официр копнене војске САД, који је пореклом са Филипина изјавио је да *страјкер* није пројектован за борбу против других возила, већ само да војнике превезе до бојног поља, одакле би на прву линију фронта стигли пешке. Према томе, по америчким аналитичарима, права дефиниција *страјкера* би била „лако оклопљени аутобус или такси који превози војнике“.

■ ЛАКО ОКЛОПЉЕНИ АУТОБУС

Страјкер има дужину 6,95 м, ширину 2,72 м, висину 2,64 м, масу од 18,12 тона, погонску групу од 350 КС и достиже максималну брзину од 100 км на сат и радијус дејства од 502 км. Израђује се у две главне варијанте: возило за превоз пешадије (*Infantry Carrier Vehicle – ICV*), и покретни артиљеријски систем (*Mobile Gun System*), са топом М68А1Е4, калибра 105 милиметара. Прва варијанта има двочлану посаду, а превози одељење од девет војника. Варијанта са топом је нешто тежа и њена маса је 20,65 тона, а топ којим је опремљена је исти као на првој варијанти тенка М1 абрамс. У блиској будућности планира се још неколико варијанти тог возила – извиђачка, командна, минобацачка са бацачем 120 мм, инжењеријска, санитарска, ПТ са вођеним ПТ ракетама ТОВ, а и АБХ. Захваљујући модуларном дизајну све варијанте имају мноштво заједничких компоненти као што су мотор, трансмисиони механизам, хидраулика, точкови, гуме и диференцијал. Командна верзија М1130 и санитарска М1133 разликују се од осталих по томе што имају клима уређај.

То возило је опремљено аутоматским противпожарним уређајем, који има сензоре у одељењу за мотор и посаду. У случају пожара, активира се боца са противпожарном смешом, најближа ватри, а ако се не активира аутоматски, то може учинити возач. Централни систем за контролу притиска у гумама омогућава да возач подеси притисак у гумама на једну од четири опције, у зависности од одлика терена по ком се возило креће. То су: асфалтна подлога, снег и блато, вођња ван путева и вођња за случај хитности. Потоња се користи само када су сва четири предња точка уништена. Тада *страјкер* може прећи само још неколико километара, јер ће се преостале гуме упалити. Свака опција има ограничење брзине, и ако се она прекорачи, компјутер сигнализира упорењем.

ПРОБЛЕМИ

У чланку Асошијетед преса (*Associated Press*), објављеном половином маја ове године, новинари Рид и Флехерти описују проблеме са којима су се суочили припадници 2. пешадијске дивизије који су у оквиру батаљона од 700 војника и 100 возила *страјкер* упућени марта 2007. у немирну провинцију Дијала, као појачање тамошњој пешадијској бригади, са задатком да успоставе ред. По доласку у град Бакуба, наређено им је да се, ради демонстрације силе, провозају улицама како би застрашили устанике и охрабрили мирне грађане. Међутим, колона возила се врло брзо нашла под ударом ватре из РПГ-а и аутоматског оружја. Неколико војника је рањено, а један *страјкер* је изгорео.

Шестог маја 2007, експлозија импровизоване мине потпуно је уништила једно возило и у њему је погинуло шест војника и један новинар. Неколико дана после тог напада, нова експлозија је оштетила два *страјкера*, убила једног војника, а другог тешко ранила. Мада се истиче да су сада ИЕД толико моћне да су у стању да тешко оштете и тенк абрамс, критичари концепта *страјкер* понављају свој став да је то возило погодно само за мировне операције, а не за тзв. асиметрични рат, у коме слабији противник једноставним и јефтиним убојним средствима искоришћава слабости надмоћнијег непријатеља.

Војска и Марински корпус већ траже усвајање новог типа возила названог MRAPS (*Mine Resistant Ambush Protected vehicles*), односно возила отпорног на заседу минско-експлозивним средствима. Доњи део каросерије тог возила је у облику латиничног слова V, чиме се талас експлозије усмерава бочно, а не управно на доњу страну возила.

Захваљујући компјутеру, свако возило може пратити друге *страјкере*, а и откривеног непријатеља. Са спољне стране возила монтирана је ИЦ камера, па командир види оно што и возач. Резервоари за гориво смештени су са спољашње стране возила како би при пожару или експлозији била умањена опасност за посаду и војнике. У случају потребе они се могу одбацили. Посебно је занимљиво да *страјкер* није амфибијско возило, и то свакако представља минус. Међутим, погонска група је херметички затворена, што омогућаје дубок газ до нивоа горње ивице точкова.

АВИО-ТРАНСПОРТ

Димензије возила намећу посебне проблеме при укрцавању у транспортне авионе – С-17 Globemaster (којих има 64 у саставу ваздухопловства САД) и С-130 Hercules (којих има 510). Наиме, да би *страјкер* могао да се увезе у њих најпре морају да уклоне решеткасти оклоп, а потом и кутије за муницију које су на каросерији. Такође, мора се расклопити купола са даљинским управљањем. Варијанта возила са топом од 105 мм превазилази у маси дозвољено оптерећење *херкулеса* за неких 500 килограма. Према америчким изворима, једино је варијанта С-130Ј, са појачаним моторима, успела да узлети носећи *страјкер* у трупу (постоји само педесетак *херкулеса* те варијанте у арсеналу Транспортне команде ваздухопловства САД). Посебно питање је може ли се уопште узлетати са аеродрома који је, на пример, смештен у разређеном ваздуху Авганистана.

Како једна *страјкер* бригада има 308 возила, била би потребна безмало цела флота С-130 да превезе потребан број возила „било где у свету за 96 часова“. Стога критичари постављају питање: зашто је планирано стварање шест бригада *страјкера*, ако ваздухопловство може у кризној ситуацији да превезе само једну?

Наоружање пешадијског возила обично чине тешки митраљез М2 калибра 12,7 мм и аутоматски бацач граната Мк19 у куполи са даљинским управљањем.

■ ВИСОКА ЦЕНА

Концепт *страјкера* није наишао на универзално одобравање у америчким војним круговима из неколико разлога. Најпре, због високе цене која, по критичарима, за *ICV* варијанту износи четири милиона долара по возилу, а за топовску пет милиона. Такође, оспоравана је потреба за развојем новог возила јер је војска већ имала на располагању проверени оклопни транспортер М113 *гевин* који у варијанти А3 има побољшану погонску групу са турбодизел мотором од 275 КС, хидрауличне кочнице и неутрални ход (при коме се једна гусеница окреће унапред, а друга уназад, што му омогућава окретање у месту). Резервоари за гориво премештени су на спољну страну задњег дела возила, чиме је увећан унутрашњи простор, а смањена опасност од пожара.

Транспортер М113 има каросерију од алуминијума, али му додатне оклопне плоче побољшавају заштиту од зрна калибра 14,5 милиметара. За разлику од *страјкера*, *гевин* има амфибијске способности, може се избацити падабраном из авиона. Осим тога, војска је у свом арсеналу већ имала 13.000 *гевина*, од којих је 4.000 било у варијанти А3. Сваки од њих је за 400.000 долара по возилу могао да буде опремљен дигиталним средствима везе, чиме би била анулирана још једна од предности *страјкера*. Сем тога, гусеничари су увек у предности над точкашима због боље проходности ван путева и лакшег савлађивања препрека и барикада на путу.

Заговорници *страјкера* су, ипак, однели победу, те је након врло кратког развојног периода од неке две године (уместо уобичајеног који износи осам до десет година), прва моторизована бригада опремљена тим возилима упућена у Ирак, октобра 2003. године.

Недуго након тога, са терена су почели да пристижу извештаји који су истицали мане *страјкера*. Прва и најважнија односила се на оклоп, који не може да издржи погодак ракете из бацача РПГ. Додуше, он и јесте пројектован да заштити само од зрна до калибра 14,5 мм. Међутим, РПГ је главна претња у Ираку, па је ради заштите од њега усвојен тзв. решеткасти оклоп (*slat armor*), који обавија возило спреда, позади и са стране, штитећи га од ракета из РПГ, које се активирају на шипкама оклопа, тако да кумулативни млаз не досеже до тела возила. Међутим, оклоп, који популарно зову *птичи кавез*, променио је центар тежишта ионако високог возила, а то је условило често превртање *страјкера* (у пет случајева са смртним исходом), поготово што возачи пре одласка у Ирак нису били увежбани за вожњу возила са додатним оклопом.

■ МАНЕ

Повећана маса утицала је на настанак проблема са системом аутоматског подешавања притиска у гумама (што захтева редовну проверу притиска три пута дневно). Осим тога, у јединици величине бригаде, дневно се промени у просеку девет до једна-

МИМОИЛАЗЕЊЕ НА ПУТУ

На путу се не могу мимоићи два *страјкера*, већ једно возило мора да скрене са коловоза, при чему се дешавало да се заглави у песку или блату. У том случају не може га извући други *страјкер*, јер је тежина возила превелика за моторну сојлу на њему, већ се мора изнаћи неки други начин. Ово намеће посебне проблеме штапском особљу, пошто се при планирању извођења борбених задатака морају одредити правци наступања на којима ће та могућност бити сведена на минимум.

Возила после експлозије мина од 500 фунти, која су експлодирала поред пута

наест гума и других компоненти точкава. Током кишне сезоне, блато уз тешки оклоп додатно оптерећује мотор, диференцијал и трансмисиону осовину, који нису пројектовани да носе толику тежину, те долази до кварова. Ширина возила повећана је за 90 цм и то знатно отежава маневрисање у уским градским улицама.

Утврђено је да се у водени ток мора ући малом брзином, јер се у противном талас који заплусне возило прелије преко предњег дела *страјкера* и угаси мотор. У условима екстремно високих температура у Ираку, компјутерске компоненте се прегревају и отказују, јер возила немају клима уређаје. До децембра 2004. године, средства за уградњу клима уређаја још нису била обезбеђена.

Главно оружје, аутоматски бацач граната Мк19, који кошта 157.000 долара, исказао се непрецизним при ватреном дејству у

Јуна 2005. године поднета је прва тужба против General Motors и General Dynamics, произвођача *страјкера*. Војник Генаро Хезус Дијаз је пред судом у Сијетлу тужио наведене корпорације због повреда задобијених 27. јула 2002. током вожње једног *страјкера* на полигону Јакима. Опитним вожњама су руководили представници корпорација, али су им били потребни војни возачи. Дијаз тврди да је упозорио представнике да се сигурносни појас не закључава како је предвиђено, али му је, и поред тога, наређено да вози уз оштар нагиб са затвореним поклопцем. *Страјкер* је пао низ стрмину са висине од три до четири метра и ударио у земљу предњим делом. Сигурносни појас се покидао и војник Дијаз је главом и грудним кошом ударио у инструменталну таблу, услед чега је задобио хернију (пролапс) вратних пршљенова кичменог стуба, тако да и дан-данас тешко хода, а због инвалидитета је отпуштен из војске.

на до калибра 14,5 мм, много је тањи у пределу лежишта точкова па издржава само поготке зрна калибра 7,62 мм. Унутрашњост возила је скучена и војници не могу да досегну чутурицу или резервне оквире за оружје.

Поред РПГ, највећа претња возилима коалиционих снага у Ираку су импровизирана експлозивна средства (мине) смештена поред пута, која се активирају даљинским управљањем. Уздигнута каросерија *страјкера* требало би да умањи ефекат експлозије како ових, тако и нагазних мина, у односу на гусеничаре. И заиста, руске анализе рата у Ираку указују на супериорност *страјкера* у том аспекту у односу на гусеничар BOV M2 Bredli.

Посебне проблеме, због димензија тих возила, представља њихов транспорт авионом.

■ ПРЕДНОСТИ

Заговорници *страјкера* негирају наводе критичара следећим аргументима: возило је врло брзо, чак до 100 км на сат, и врло тихо, много тише од M2 бредлија и M113 гевина. Војнике, током борбе у урбаној средини, доведе до пред саму зграду у којој је непријатељ, пре него што он схвати да је акција у току. Ефикасност решеткастог оклопа није у томе да омогући 100 одсто заштиту од РПГ, већ да минимизује ефекат ракета на оклоп самог возила. Купола са даљинским управљањем нема жироскопски стабилизатор па се и не може очекивати да ватра у покрету буде прецизна. Њена основна намена је дејство по циљевима из стационарног положаја без директног излагања нишаније непријатељској ватри. Ако се укаже потреба, може се уградити и стабилизатор. Уређај за зумирање јесте спојен само са дневним, оптичким, а не и са ноћним нишаном, али ће се и то исправити код следећих возила.

Транспорт авионима уопште није потребан у Ираку, јер се покрет јединице много брже оствари самим возилима по dobrим ирачким друмовима. Припрема за укрцавање у авионе, демонтажа оклопа и куполе, прање возила (прљава возила се не смеју укрцати), те провера заптивености мотора (забрањен је транспорт возила којима цури уље) и нивоа горива у резервоарима *страјкера*, све заједно захтевало би превише времена. А како аеродроми у Ираку и Авганистану могу да приме С-17, то се додатни оклоп не мора уклонити пре укрцавања.

Цена возила не износи четири милиона долара, већ око милион и по (прва цифра не укључује само производну цену, већ и све трошкове, дакле и развојни пројекат). Руски извори наводе да је цена основног модела *страјкера* нешто виша од два милиона долара.

До сада је произведено око 1.800 *страјкера*, а „General Dynamics“ је објавио да је војска САД, планом за фискалну 2006. годину, наручила још 518 возила, с тим да је планирано да испорука буде завршена до октобра 2008. Са аспекта броја произведених возила, *страјкер* се свакако може сматрати успехом. ■

Др Александар МУТАВИЋИЋ

којим су пролазили „страјкери“ брзином од 60 км на час

покрету, а требало је променити и ласерски обележивач, сензор и механизам за зумирање циља. Екран дисплеја је монохроматски, што отежава нпр. потрагу за возилом одређене боје. Камера система за даљинско управљање има уско видно поље и споро бочно померање. Потребно јој је 60 секунди за 360 степени, па противник може да испали неколико ракета из РПГ пре него што камера уочи првог устаника.

Страјкер нема пушкарнице на боковима, те пешадија не може дејствовати из возила. Постоје само две пушкарнице и то на задњим, улазним вратима. Од четири осовине на возилу, само две су опремљене точковима који функционишу и када су гуме празне (услед погодака из ватреног оружја). Командир возила мора да се изложи непријатељској ватри како би напунио основно оружје или уклонио застој. Иако начелно оклоп задржава зр-

ПРИВАТНА ВОЈНА
ПРЕДУЗЕЋА

НОВО ИМЕ ПЛАЋЕНИКА

Капацитети војне и безбедносне индустрије у приватној својини расту, при чему се вредност њихових годишњих уговора процењује између 10 и 20 милијарди америчких долара, а наводе се и бројке од готово сто милијарди. Број и величина приватних предузећа у војном сектору нагло су порасли након завршетка хладног рата. Иако је јавна сфера увек сарађивала са приватним предузећима за обезбеђење, појава приватних војних предузећа као важног фактора у оружаним сукобима и као пружалаца безбедносних услуга у нестабилним подручјима покреће питања о улози националних држава као примарних војних актера.

Велика приватна војна предузећа сада обављају послове који су донедавно били резервисани за оружане снаге. Наоружани радници у сектору безбедности штите лица, зграде и постројења, испоруку хуманитарне помоћи и активности грађевинске реконструкције... Оклевање да се одржавају или ангажују гомазне стајаће војске јача такву тенденцију и оружане снаге чини више зависним од приватних војних субјеката.

Приватна војна предузећа специјализована су за обуку оружаних снага борбене намене и функцију подршке. Компанија Executive Outcome, на пример, преокренула је занемарени сукоб у Сијера Леонеу, а Military Professional Resources Inc. значајно је променила равнотежу снага на Балкану. Приватна војна предузећа пружају обуку за мировне операције и друге услуге у вези са војском за мировне и стабилизационе операције од Конга до Хаитија.

■ ИРАЧКО ТРЖИШТЕ

Захваљујући екстензивним активностима у Ираку, и у мањој мери Авганистану, приватни војни сектор цвета. Ирак је највеће приватно војно тржиште у модерној историји и полигон за тестирање правца у коме ће се развити приватни комерцијални војни сектор. Процењује се да више од 20.000 „приватних ратника“ комерцијалних војних предузећа ради по уговору за владе Ирака и Сједињених Држава. Таква предузећа пружају услуге безбедности у опасним зонама, док се конвенционалне оружане снаге концентришу на чисто војне операције. У том бизнису вредном милијарде долара, компаније као Kellogg, Brown and Root (KBR) имају десетине хиљада запослених у Ираку и Кувајту који држе линије снабдевања и управљају војним базама.

Дебате о приватним војним предузећима део су ширих расправа о приватизацији владиних функција. Спољно ангажовање приватних лица за обављање кључних активности оружаних снага могло би дугорочно да утиче на војне институције. Чак и ако су нека од њих више паравојни и парадржавни субјекти, приватна војна предузећа нису интегрални део операција. Она су независни субјекти, одговорни, пре свега, за сопствену фирму.

Људи који по уговору раде за цивилне институције или предузећа, само лабаво координирају са оружаним снагама у зонама сукоба и понекад могу, иако то не желе, бити укључени у непријатељства. Дефанзивна природа њиховог мандата може се променити тако да укључи офанзивну акцију

ради одбијања напада. Понекад цивилна намена неког објекта, који је под заштитом приватног војног персонала, није непроменљива и тај објекат може да постане војни циљ, који се легитимно може напасти.

Експанзију приватног војног сектора прати растућа забринутост због улоге приватних комерцијалних интереса у војним питањима и, нарочито, нерегулисана употреба силе запослених у приватним војним предузећима. Неки сматрају да је ангажовање таквих фирми природна еволуција безбедносних захтева држава које нису у стању да задовоље све безбедносне потребе сопственим снагама. Други то сматрају еквивалентом повратку плаћеника или, у коначном исходу, слабљењем способности државе да задржи свој монопол на употребу силе.

Иако је јавна сфера увек сарађивала са приватним предузећима за обезбеђење, појава приватних војних предузећа као важног фактора у оружаним сукобима и као пружаоца безбедносних услуга у нестабилним подручјима покреће питања о улози националних држава као примарних војних актера.

■ ПИТАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Насупрот плаћеницима који дејствују скривајући се, приватна војна предузећа отворила су канцеларије са дефинисаним управљачким структурама, развијају свој корпоративни имиџ и публицитетом привлаче нове клијенте. Бивши војници разних армија бивају често укључени у плаћеништво ради свргавања неке владе у постколонијалним и конфликтима сличног типа. Често слична конвенционалним снагама, приватна војна предузећа раде отворено, под одговорном командом, уз стриктну хијерархију, дисциплински систем и униформе попут војних, а тврде да делују у складу са законима и обичајима рата и земље домаћина. У коначној анализи, међутим, она раде према инструкцијама клијента. У заједничком је интересу и клијента и уговарача да се обавезу инструкцијама и правним одредбама.

Активности изван законског оквира могле би озбиљно да утичу на изворне принципе војних фирми и њихов корпоративни развој, пошто може доћи до поштравања регулативе или чак забране њиховог рада. Захтеви уговора, а нарочито добра правила о ангажовању, од кључне су важности за праћење експанзије војног предузетништва у оружаном сукобу.

Када је приватним војним предузећима дозвољено да користе елементе владиних овлашћења, њихово понашање ће, према правилима државне одговорности, моћи да се припише државама. Коначно, држава може, чак и када не контролише приватно војно предузеће, да сноси одговорност за свој пропуст.

■ СПОРНА УЛОГА

Члан три Женевске конвенције прави разлику између лица која узимају активно учешће у оружаним сукобима и оних која то не чине. Његова оригиналност лежи у чињеници да регулише права и обавезе и за лица која нису једна од страна у споразуму који су закључиле државе. Тај члан строго поставља обавезе недржавним покретима или групама, који често имају главну улогу у данашњим ратовима.

Људска права се у ширем смислу посматрају као обавеза и за недржавне субјекте. Обично се мисли на побуњеничке или устаничке покрете који се боре против владе или између себе. У непријатељствима одређеног трајања и интензитета, такве организације, као и државе, морају поштовати права и обавезе које проистичу из међународног хуманитарног права.

У неочекиваној одлуци Врховног суда САД, чак и поједини борци у позваном „глобалном рату против терора“ могли би да се нађу под ударом члана три, иако не постоји територијална надлежност државе и њихова припадност било којој страни у оружаном сукобу није доказана.

Међународно хуманитарно право такође одређује основни законски оквир за активности запослених у приватним војним предузећима у време оружаног сукоба. Пошто је разлика изме-

ђу ратног права и права ратовања основни аксиом хуманитарног права, разлог за учешће у непријатељствима је за њега ирелевантан.

Таква предузећа могу се понекад сматрати страном у сукобу и подлежу основним захтевима хуманитарног права. Веза са државним субјектима, међутим, компликује правна разматрања, нарочито у међународним оружаним сукобима, пошто приватна војна предузећа све више ангажују на начин, до скоро резервисан за оружане снаге државе.

■ ТРАГАЊЕ ЗА МЕРОМ

Убијање, киднаповање и притварање приватних војника, те постављање заседе и варварско сакаћење четворице америчких „приватних лица по уговору“ 2004. године и приказивање видео-снимка неколицине њих како убијају ирачке цивиле годину дана касније, указује на потребу да се права и обавезе запослених у приватним војним предузећима јасно дефинишу. Веома је ограничена основа за класификацију лица као бораца по међународном хуманитарном праву и, сходно томе, права на заштићени статус ратног заробљеника. Лица задужена за на-

бавке, која прате оружане снаге и којима су издате идентификационе карте, губе то право уколико учествују у непријатељствима. Већина приватног војног персонала би се, по међународном хуманитарном праву, сматрала цивилима и, осим ако не узму активну улогу у непријатељствима, као цивили су заштићени од напада. Ипак, све веће ослањање на такав персонал у поменутим улогама утиче на међународно хуманитарно право, ако се они позивају да делују на начин који би могао бити тумачен као директно учешће у непријатељствима.

Главни принцип разликовања особа које учествују у непријатељствима или не у пракси је растегнут приликом тумачења разноликости акција које приватни војни персонал предузима у оружаном сукобу.

Нелагођност и сумња у приватна предузећа која потенцијално користе смртоносну силу и тежња која узима маха да се оружане снаге ослањају на приватне војне субјекте, показују потребу спречавања могућих последица. Постоји намера да државе и приватна војно-безбедносна предузећа обезбеде и промовишу поштовање међународног хуманитарног права у подручјима сукоба, те да проуче и развију опције и регулаторне моделе, али и друге одговарајуће мере на националном, регионалном и међународном нивоу. ■

Том ПФАНЕР (Главни уредник Међународне ревије Црвеног крста)

ЦРНОГОРСКО-АМЕРИЧКИ ВОЈНИ ОДНОСИ

Посету војне делегације Црне Горе САД министар одбране Боро Вучинић означио је као прекретницу у америчко-црногорским односима у области одбране и подршки Црној Гори на путу приближавања НАТОу, даљој реформи Војске Црне Горе и унапређења капацитета Министарства одбране. Амерички војни званичници, представници Пентагона, Генералштаба, Одељења за стратегију одбране, потврдили су, према изјави црногорског министра одбране, висок степен сагласности о плановима за интензивирање сарадње и подршку у следећем средњорочном периоду.

Посебно важан договор постигнут је са Националном гардом државе Мејн, која ће преузети одговорност за сарадњу не само у војној, већ и економској и привредној сарадњи. Разговори са представницима Стејт департамента потврдили су политичку и дипломатску подршку црногорским напорима за евроатлантске интеграције. ■

БУГАРИ У МИРОВНИМ МИСИЈАМА

Према наводима бугарског Министарства одбране, до сада је на различитим задацима у мировним операцијама у Ираку, Авганистану, Босни и Херцеговини и Косову и Метохији било ангажовано преко 7.500 припадника Бугарске армије. Добар део овог кадра има искуство у две-три мировне мисије и они се користе као инструктори за припрему наредних контингената.

И у овом тренутку више од 600 припадника Бугарске армије активно учествује у операцијама НАТОа, ЕУ и коалиционих снага. У операцији ISAF у Авганистану ангажоване су механизована чета ојачана водом на обезбеђењу аеродрома у Кабулу и пешадијска чета са истим задатком на аеродрому у Кандахару.

У операцији коалиционих снага у Ираку Бугарска учествује са пешадијском четом на обезбеђењу логора „Ашраф“, у операцији EU-ALTEA у БиХ, такође, са пешадијском четом на обезбеђењу аеродрома Бутмир, док је на Косову и Метохији у саставу Кфора ангажован инжењеријски вод. У оквиру Мултинационалне борбене групе ЕУ Бугарска има пешадијску чету у сталној борбеној готовости, а вод специјалних снага спреман је за ангажовање у операцијама Специјалних снага НАТОа (NRF). ■

АМЕРИКА ОДЛОЖИЛА СМАЊЕЊЕ СНАГА У ЕВРОПИ

Сједињене Америчке Државе су одлучиле да успоре акцију смањења броја америчких војника стационираних у Немачкој. Амерички министар одбране Роберт Гејтс одлучио је да две бригаде, које броје по 3.500 војника, остану у Немачкој две године дуже у односу на првобитни план (рок је био 2010, односно 2011. година) и да се у САД врате 2012, односно 2013. године.

Роберт Гејтс је на овај начин уважио захтев команданта америчких снага у Европи, Банка Кредока да у Немачкој остану две бригаде за потребе подршке операцијама, укључујући мисију НАТОа у Авганистану. ■

СЛОВЕНАЧКИ БЕЗБЕДНОСНИ ПРИОРИТЕТИ

Приликом сусрета са Хавијером Соланом, министар одбране Словеније Карл Ерјавец представио је безбедносне приоритете Словеније у току њеног председавања Европском унијом (ЕУ), од јануара до јуна 2008. године.

Основне теме којим ће се бавити словеначко Министарство одбране у области одбрамбене и безбедносне политике су: подршка мировним и другим операцијама НАТОа и УН, западни Балкан и његово приближавање европским интеграцијама, јачање војних капацитета ЕУ и развој Европске одбрамбене агенције. Словеначка војска ће у овом периоду, пре свега, бити ангажована на пружању безбедносне и логистичке подршке и организовања превоза гостујућих делегација. За те потребе у касарни у Крању биће организован Оперативни центар са потребним возним парком, стамбеним и складишним простором и сталном везом са Секретаријатом ЕУ. ■

САРАДЊА У ОБЛАСТИ ВОЈНОГ ОБРАЗОВАЊА

У Тирани је почетком децембра одржан први састанак радне групе SEMEC (Southeast Europe Military Education Cooperation), чији је основни циљ јачање веза и спровођење активности из подручја војног образовања. Представници Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Хрватске, Грчке, Италије, Македоније, Румуније, Турске, Украјине, Сједињених Америчких Држава и Црне Горе, уз учешће представника SEDM (Southeast European Defence Ministerial) и Команде SEEBRIG, израдили су временски оквир реализације „Пројекта сарадње држава југоисточне Европе у подручју војног образовања“, којег би након разматрања требало да прихвате државе учеснице састанка. Радна група је у Тирани дефинисала војно образовање као основу у обликовању и интегрисању војне културе. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ТУРСКА ИНТЕРВЕНЦИЈА НА СЕВЕРУ ИРАКА

Турска се изборила за дозволу Вашингтона да предузима војне акције против Радничке партије Курдистана (РКК) на простору Ирака. Тиме се потврдио значај те државе у проценама америчких политичара, који су извагали однос цене и ефикасности дозволивши Турцима да интервенишу против Курда, иако су се они показали као верни савезници коалиционих снага у Ираку.

Турска, од пада Садамовог режима 2003. године, са забринутошћу прати прилике на северу Ирака, у Курдистану. Расуло централне власти одразило се на јачање региона. Полуаутономност политичког живота Курдистана, према проценама Анкаре, одразиће се на прилике међу Курдима у Турској, који ће са ослонцем на сабраћу из Ирака ући у нови круг борби за самосталност и стварање јединствене курдске државе.

Турци су превентивно, током припрема за рат у Ираку, ставили до знања Вашингтону да неће подржати улазак америчких снага у Курдистан. Зато су забранили планирани пролазак америчке 4. дивизије, којој су, у почетним плановима за уништење Садамовог режима, поверени задаци на северу Ирака. Американци су имали добре везе са Курдима и зато су меко, са минималним ангажманом силе, заузеле север, за разлику од јединица које су са југа морале да савладају ирачке оружане снаге.

Турци су били врло незадовољни каснијим развојем прилика, јер су у Курдистану препознали извор нових безбедносних проблема. То се у пракси потврдило када су припадници паравојних снага РКК обновили герилске активности на југоистоку Турске, у којој су од 1984. године стално били присутни и водили герилски рат против владиних снага безбедности. Тако се Турска после неколико година паузе суочила са снажним изазовом РКК -а.

Низали су се инциденти у којима су две стране размењивале ударце. После првих погибија турских војника у великим градовима током масовних демонстрација, Турци су демонстрирали намеру да подрже борбу владиних снага против РКК -а. У узвредној атмосфери, на мети емоција Турака нашли су се Американци, јер се сматрало да су они одговорни за јачање Курда и што не пружају прилику турским оружаним снагама да уђу у северни Ирак и униште базе РКК .

У стварности, Турци су морали да се задовоље концентрацијом снага на граници, које су добиле задатак да чврсто затворе све пролазе за герилце. У планинским подручјима размештено је око 100.000 људи. РКК -а се потрудио да савлада препреке и да одржи стални притисак на Анкару. Само током 2007. године у разним инцидентима бележи се више од 200 погинулих припадника турских оружаных снага и РКК . Званични извори нису потврдили губитке, тако да се цени да су они и знатно већи.

Американци су дуго били глуви на тврдоглаво инсистирање Анкаре за дозволу да се сама позабави изворима побуне. Разлози за такав став били су очигледни – савезници у Ираку нису изложени свакодневним борбама само у Курдистану. У том региону инциденти су врло ретки, а Курди су се показали оданим

савезницима. На другој страни Турска се као чланица Натоа и врло вредан савезник морала заштитити од РКК . Током лета 2007. године из Генералштаба оружаных снага Турске су, после неколико заседа РКК -а, светској заједници ставили до знања да имају право да одговоре на побуну онако како сматрају за најбоље. Из Генералштаба су отворено затражили од турске владе да дозволи интервенцију на северу Ирака како би се уништила РКК -а. Американци су на то реаговали захтевом ирачким властима и, посебно, курдским лидерима да предузму све потребне мере како би се обуставиле насилне активности РКК -а на територији Турске. Истовремено су од Анкаре затражили да буде суздржана и да не предузима самосталне акције. Турци су на то 17. октобра у Парламенту донели одлуку да се одобре заграничне активности оружаных снага.

Већ крајем новембра званични извори потврдили су прве уласке турских елитних јединица у дубину Курдистана. Они су прогонили герилце РКК који су покушали да умакну са турске територије у безбедност курдистанских планина.

Досадашњи развој догађаја кулминирао је 16. децембра, када су турски борбени авиони ушли у ирачки ваздушни простор и бомбардовали базе РКК . Из Вашингтона су одобрили да се примени сила и зато су отворили ваздушни простор изнад планине Кандил за 50 турских авиона. После првог удара турски артиљерци су наставили са гађањем циљева у Ираку. Званично, резултати су били мршави – у неколико села изложених бомбардовању погинула је једна жена и два цивила су повређена. Политичке последице су знатно теже – Американци су показали да се може применити двоструки систем вредности када се ради о важним савезницима. Турски генерали су, осим примарног задатка – заштите државе, имали политичке користи јер су показали све снажнијим исламистима да су у стању да бране Турску. Тиме ће ојачати ауторитет у односу на цивилне власти исламистичке оријентације.

У врло осетљивој игри моћи, генерали покушавају да одрже традиционалне вредности секуларне државе утемељене између два светска рата, у време када се на челу државе налазио Мустафа Кемал Ататурк. На сваку назнаку залагања за повратак на верску државу генерали су до сада без устручавања реаговали силом, али корак за кораком исламисти су утврдили доминантну позицију у гласачком телу. Ове године оружане снаге више нису могле да зауставе долазак исламиста на водеће положаје у држави. Додуше, обзнанили су да ће се секуларна држава бранити свим средствима. Једина тачка на којој су интереси генерала, исламиста и огромне већине у популацији идентични јесте – турски национализам. ■

ВЛАДИМИР ИЛИЋ,
НОВИНАР И ПУБЛИЦИСТАСА КОЛИКО
ПИШЕ РЕЧ С

Припадници глобалне елите, генерацијски надовезани припадношћу посебним клубовима, настоје да створе уређено светско друштво, да остваре неку врсту Кантовог сна о „универзалном миру“ који је оличен у делу са црнотуморном конотацијом – „вечни мир“. Сам по себи, тај би циљ могао бити и племенит, али начин на који се он остварује буди опрез, јер вековно искуство говори шта се вазда крило иза „усређитељских“ доктрина. У модерној империји суверенитет држава је застарео појам, а само просвећена елита може обезбедити одрживи развој. Ако је језик „звучна домовина“, онда је из угла оних који се упињу да створе ту империју, новац – глобална домовина!

Исац „Глосара 21. века за владаре, војнике, новинаре и разбојнике“, како стоји у поднаслову књиге „Империја“, у издању Конраса – Владимир Илић, новинар, публициста, човек који је присуствовао историјском настанку Европске уније у Мадриду, интервјуисао Френсиса Фукујаму, Елија Визела, Џонатана Ејала, од 1993. до 1996. године радио је као експерт за медије у Савезном министарству за информисање, најпре као начелник Одељења за ин-острану јавност, а од 1996. до 2000. године био је помоћник савезног министра. Предавао је на Факултету политичких наука у Београду, а сада у Тренинг-радионици за односе с медијима Агенције за односе са јавношћу и маркетинг „Прагма“. Својим књигама дотиче ону исконску потребу у сваком од нас – појмити свет у коме живимо. Оне га, нажалост, неће променити, али ће свакако променити наше представе о њему. Свака књига је лек за душу, а „Империја“ Владимира Илића је универзални лек и превентива – против сваке идеологије. Можда и „златни кључ“ за разумевање зашто су и Срби „лоши момци“.

„Империја“ представљена на овогодишњем Сајму књига логичан је и тематски наставак Ваше књиге „Фамилија“ из 2002. године. Чувена Енциклопедија листа „Тајмс“, коју помињете „црта историју цивилизације као природну смену империја“. Каква је то империја данас „на снази“?

– Империје се различите хиљадама година смењују, али „ничег новог под капом небеском“. Суштина увек остаје иста: мачем се шири сопствено схватање цивилизације над „остатком света“, који се, наравно, поима као „варварски“. Данас нема сумње да је цео XX век био припрема за стварање нове империје, која се од пређашњих разликује по томе што „цареви“ и „свештенство“ не држе у руци скиптар и свете књиге, већ лап-топ и холивудске филмове „спаковане на ДВД... „Империја“ не корача гвозденим кораком СС и СА одреда, већ долази разиграна као слет за Дан младости, у част Јосипа Броза Тита. Мозак јој је у Европи, у којој скоро да нема више ничег европског, а песница у Сједињеним Америчким Државама, којима не владају Американци. Да би се појмила модерна

СЕ НУЛА ТРАСТ

империја, заборавимо на тренутак територије, оно што су нас учили о ратовима, „победницима“, „пораженима“, о „пријатељима“ и „непријатељима“. Покушајмо да појмимо време у континуитету, без идеолошких „сецања“ и видећемо „црвену нит“. Дакле, припадници глобалне „елите“, генерацијски надовезани припадношћу у посебним „клубовима“, настоје да створе „уређено светско друштво“, да остваре неку врсту Кантовог сна о „универзалном миру“ који је оличен у делу са црнохуморном конотацијом – „вечни мир“. Сам по себи, тај би циљ могао бити и племенит, али начин на који се остварује буди опрез, јер вековно искуство говори шта се вазда крило иза „усређитељских“ доктрина. У модерној империји суверенитет држава је „застарео појам“, а само „просвећена елита“ може обезбедити „одрживи развој“. Ако је језик „звучна домовина“, онда је из угла оних који се упињу да створе ту империју, новац – глобална домовина!

Поменули сте да нема сумње да је читав XX век био припрема за стварање те „Империје“, као и то да „иза наизглед чудноватих ратова, кланица, територијалних освајања и губитака лежи неумитна логика“. О природној смени је у том случају тешко говорити. Каквим се механизмима онда „Империја“ створила?

– Чудан спој старог европског племства, нове буржоазije и међународног банкарског братства већ више од двеста година „црта“ политичку мапу света, једне чини богатим и напредним, друге доводи до свеколиког сиромаштва и кризе. Сетимо се како изгледају олимпијски кругови. На сличан начин се организује и глобална елита и дан-данас оличена у „осовини“, коју чине водеће банкарске породице, пре свега из Немачке, Велике Британије, САД, Француске и Италије, унакрсно повезане браковима и, наравно, интересом удружене са још моћнијим старим европским породицама „плаве крви“ и раним утемељивачима буржоаског поретка. У модерно доба, тој „осовини“ придружују се и нова информатичко-комуникациона елита, војноиндустријски и научни комплекс, али и свеprisутни медијски могући. Тај „ентитет“, у недостатку одговарајућег категоријалног апарата, назвао сам „велика фамилија“. Сетимо се, дакле, како изгледају олимпијски кругови и биће нам јасније како су те интересне групе повезане на глобалном нивоу и зашто себе називају „олимпијцима“ по угледу на богове с Олимпа! Потлачене масе вазда мисле да „револуције“ доносе нешто заиста квалитативно ново и не сањајући да главне идеологије XIX и XX, а богам и XXI века продукују једни исти или слични, генерацијски надовезани, моћни кругови. Први и Други светски рат, највећи и најбесмисленији губици у знаној историји људског рода фактички су декомпоновали некадашњу слику света. Са сцене су нестале неке моћне царевине (империје), а „великој фамилији“ ти страшни сукоби донели су профит који је премашивао чак и снове холивудских продуцентата! Рецимо, америчка конгресна

комисија је својевремено пронашла да је током Првог светског рата једна данашња мегакомпанија зарадила за четири године светске војне онолико колико би јој било потребно за 276 година „нормалног пословања“. Поред тога, ратови, као највећи бизнис, омогућили су „великој фамилији“ да давањем кредита и „победницима“ и „пораженима“ условљавају и усмеравају правце послератних развоја и једних и других. Тај „развој“, организован по „сценарију“ глобалне елите, по правилу је носио кличе нових сукоба. Међународно банкарско-буржоаско-племићко „братство“ то је добро знало и непрестано је манипулисало, хушкајући своје највеће ривале једне на друге. Дивиде ет империа! Грађански ратови и „револуције“ јесу посебна „посластица“, како су то на застрашујући начин показала дешавања у бољшевичкој Русији, у Шпанији подељеној на републиканце и фалангисте и, поготово, успон фашизма и нацизма. Није Србима, који су тако бесмислено ишли с оружјем једни на друге, много за утеху, али само да се подсетимо да су у својој идеолошкој заслепљености и велика два народа Руси и Немци страдали много више у својим револуцијама и два стравична светска рата него сви други тадашњи ратни ривали заједно!

У свету који проповеда да су свеколики -изми 19. и 20. века ствар побеђене прошлости, заговарате идеју да се модерна буржоазija заснива на принципима феудализма, апостоли либерализма заснивају своју моћ на принципима апсолутизма, а модерни капитализам се темељи на угаоним каменовима монархије. Где је рам за ту слику?

– Најпре би ваљало да имамо у виду да је геополитика старија од демократије. Организовање „велике фамилије“ умногоме подсећа на некадашње деловање племства, али то је нека врста „искривљеног огледала“. Да би се срушиле старе империје, било је потребно прокламовати либералне идеје, попут оних Џона Стјуарта Мила и другова. А да би се одржао континуитет, који је кључ за разумевање настајања модерне империје, треба применити одређене технике владавине којима је било вично софистицирано племство. Елем, буржуји и банкари су били, и остали, неупоредиво спретнији у „прављењу новца“, а племство је много спретније умело да влада и да се „понаша државнички“. Једни су другима били потребни, и договор је „пао“. Тај „договор“ је и данас на снази, али не би могао тако успешно да траје без делотворне помоћи кругова „медијске аристократије“, коју сам, опет у недостатку одговарајућег категоријалног апарата, назвао „мала фамилија“. Она глорификује тржиште, изборе, све механизме „плурализма“ и демократије, а помаже да се очува „аристократски естаблишмент“. Дакле, либерализам је потребан за одговарајући економски развој, техничка достигнућа, конкуренцију као „замајац“, али је „аристократија“ неопходна да би се очувао континуитет, тачније владавина „одабраних“ у дугом периоду. У бизнису све „ври“, у структури власти не мења се, суштински, ништа! Глобална „династија“ траје!

Неки принципи организације су остали исти – као што су то принципи поделе власти, рационалног непотизма, лојалности, лобирања...

– Суштина моћних лобија и манипулације гласи: лажни плуриализам. Чују се стотине гласова, али они суштински долазе сви из истог, или сличног, извора. Медијска манипулација јесте једна од најважнијих техника владавине модерног доба. Едвард Бишоп, уредник „Сент Луис иорнализам ривјуа“, у једном интервјуу изнео је занимљиву мисао: „Ако ишта повезује конзервативце и либерале, то је концентрација власништва посредством конгломерата (...) Замислите да хоћете да купите нова кола. Погледали бисте неколико водича за куповину, прегледали рубрику за аутомобиле у вашем дневном листу, шта има за потрошаче на Интернету и, на крају, одлучили се за куповину аута Х. Касније откријете да су сви медији које сте консултовали власништво – компаније Х. Дакле, колико бисте веровали сопственој одлуци да купите ауто Х? Треба запамтити: ти конгломерати не поседују само медије већ и многе друге ствари. Заправо, највећи део њиховог профита долази од тих других ствари. Вајаком, Дизни, Џенерал електрик, итд. изгледа да гледају на новинарство само као на продужену руку односа с јавношћу (Public Relations)“.

Заиста, у корпоративном власништву не постоји само један „газда“, већ много њих, али је увек неко доминантан и остварује суштинску контролу. На Ен-Би-Сију одлучујући утицај има мегакорпорација Џенерал електрик (GE), једна од најмоћнијих фирми света, чији су интереси, не само у медијској већ и у војној сфери итд., комплементарни с мегакомпанијом Вилијама Гејтса, човека који је назван најбогатијим на свету – Мајкрософтом. Имовина обе фирме се процењује у стотинама милијарди долара. Из те „фузије“ произтекао је и сервис Ms/NBC. Друга „велика сестра“, корпорација Ен-Би-Си, под доминантним је окриљем „Волта Дизнија“, једног од највећих светских „произвођача забаве“. Има ли кога у модерном свету да није чуо за Микија, Шилу, Пају...? Си-Би-Ес је у рукама огромног медијског конгломерата „Вајаком“, чији се интереси простиру од Интернета до МТВ-ја. Си-Ен-Ен, „велепрослављен“ током ратова у Ираку и бившој Југославији, под контролом је највећег светског конгломерата AOL/Time Warner. Фокс ТВ је „чедо“ Руперта Мардока, који је своје медијско царство проширио буквално на цео свет, захваљујући подршци Вол стрита. У Великој Британији је купио некадашњи понос „гордог Албиона“ – дневник „Тајмс“ и најтиражнији таблоид „Сан“. Током рата за Фокланде, са насловних страница својих издања грмео је – *Ми смо уз наше момке...!* Могли бисмо овако „данима“ да набрајамо, јер је целокупан начин организоване информационо-комуникационих система на целом Западу, и мање-више глобално, врло сличан. У Француској, рецимо, водеће новине попут „Фигароа“ постају власништво Сержа Дасоа, магната авијације повезаног са војноинформационим комплексом. „Либерасион“, некада „прокомунистички“, а потом „левичарски“, уз аплаузе новинара и администрације и звиздуке штампара и других радника листа долази под контролу Едурада де Ротшилда, из породице која је део и синоним „велике фамилије“. Да се подсетимо, у „Либерасиону“ је у данима југословенске кризе своје новинарско име стекла и дама која није имала преко потребно искуство ратног извештача – Флоренс Артман-Доманкушић, дугогодишњи портпарол тужилаштва Суда у Хагу. Она је снаја некадашњег „Титовог генерала“, и то „безбедњака“ - Стјепана Доманкушића...

Како је „створити владавину за народ, свакако корисна ствар, али још кориснија - васпитавати народ за владавину“, што је тврдио још Жан Жак Русо, која је идеологија „Империје“ и како се „проповеда“? Помињете Холивуд као највећег агента за Public Relations.

– Холивуд је од „фабрике снова“ постао велика лабораторија за *Public Relations*. Од медија који је, уметношћу, улепшао животе милионима људи, о чему говори прелепи „Синема парадизо“ Ђузепеа Торнатореа, филм је постао једна од најјачих полуга „индустрије свести“. Сећате се филма „Топ ган“? Лепушкасти младић постаје пилот, заводи своју инструкторку, лепотицу и, наравно, „игра“ се надмоћно са „миговима“ у то време друге суперсиле – СССР-а. У реалности, Пентагон је био забринут зато што се након фијаска у Вијетнаму мало елитних ученика

пријављује за тако захтевну војну службу као што је авијација. Разумљиво, никоме се не гине по туђим цунглама. И гле, Холивуд је добио задатак. Планетарни успех филма није донео само славу поменутом глумцу с уметничким именом Том Круз и огроман профит продуцентима, већ је постигао и главни циљ – регрутација за пилоте кренула је „боље него што би сви војни стратеги Пентагона то могли да смисле“, како то својевремено рече екминистар одбране САД Вилијам Коен. Оно што је још важније, Холивуд пласира одређени „систем вредности“ и одговарајуће „кључне речи“. Сетите се како лако речи попут „кул“, „губитник“ и „добитник“ (cool, loser, winner) потиру одреднице „добар“ и/или „лош“. Дакле, ради ефикасности, све је дозвољено, или да парафразирамо стару максиму - циљ оправдава средства! А то је оно што милиони младих „јапија“ широм света „треба да запамте“, како би постали „хероји“ малог, а богами, и великог бизниса. Наравно, да би били допадљиви грађанима, тачније бирачима, политичари у границама својих могућности морају у јавности да подсећају на филмске звезде по гардероби, држању, начину говора, стилу живота. Тако се остварује „холивудизација политике“. Истовремено, због истог разлога – придобијања бирача, филмске звезде морају да учествују у кампањама највиђенијих политичара: „оштри момци“ и „ратници“, попут Клинта Иствуда, Бруса Вилиса и Арнолда Шварценегера (као некад Роналд Реган, који се виноу и политичко небо Калифорније женидбом „у Кенедијево“), по правилу су подржали републиканце, а они који се, бар на речима, залажу за расну једнакост, права мањина, итд., попут Џорџа Клунија, Вупи Голдберг и Мартина Шина, навијају за демократе. Тако се, уз „наручене филмове“ и „сукобе вредности“, одвија „политизација Холивуда“. Читалац који зна да међу поменутиим странкама нема суштинских разлика, мора да се осмехне на ту „страст“ с којом се холивудски посленици суочавају у међусобним ТВ-дуелима. Једино није познато са колико нула се пише реч „страст“!? Али мора се признати да Холивуд уме и да се насмеје на свој рачун – сетите се само филма „Реп маше псом“ (у домаћем преводу: „Ратом против истине“), у коме холивудски режисер (игра га Дастин Хофман) и „председников човек за све“ (Роберт де Ниро) стварају виртуелни рат у Албанији за потребе изборне кампање. Филм је настао према књизи – „Амерички херој“!

О медијском поретку „новог света“ пишете у „Фамилији“. У таквој сплици света „војници“ поретка су, ако се не варам, медији? Тако јаснији бива „поклич“ Бернарда Шоа директно за Си-Ен-Ен из Ирака током бомбардовања: „Небеса над Багдадом су просветљена...“

– Први пут у домаћој и светској литератури, „Империја“ говори о томе ко су и у чијој функцији спин доктори из агенције за односе с јавношћу „Рудер и Фин“, која је „побрала све ловорике“ током несрећних сукоба на простору бивше СФРЈ. Читатоци које то буде занемало моћи ће да открију какве то „невидљиве нити“ спајају, рецимо, амерички Комитет за заштиту новинара, Кофија Анана, који је био у време југословенске кризе генерални секретар ОУН, и агенцију „Рудер и Фин“. Или какви заједнички циљеви прожимају чувеног британског „султана спина“ Ал-

НАЈЈЕДНОСТАВНИЈИ ПР-ТРИК НА СВЕТУ

Када домаћи медији преузимају термине попут „Бил Клинтон“, „Јошка Фишер“, „Тони Блер“, они (не)хотице подлежу најједноставнијем Public Relations трику. Реч је о такозваном „позитивном покривању естаблишмента“, што је старо, неписано, правило у свету медија Запада. Које најчешће тепамо? Некоме ко нам је драг, другарима, деци! Циљ и јесте да се грађанима, гласачима, приближи одређени лидер, да буде доживљен као неко ко је „достојан да грађане репрезентује“, ко „о њима брине“ и ко је „један од њих“! Вероватно ће се овде неки читаоци сетити политичке кованице – Друг Тито. Дакле, ако би домаћи медији били доследни, требало би и да српске политичаре зову „мекше“, од мила, или да назову „ствари правим именом“ – Вилијам Клинтон, Јозеф Фишер, Ентони Блер, итд. Издавач: www.konras.com

истеру Кембла, који је био медијски саветник Ентонија Блера, Роја Гатмана, „новијара који је открио концентрационе логоре у Босни“ и, наравно, агенцију „Рудер и Фин“. Иначе, спин доктори су стручњаци за такво „организовање информације“ да вам истина увек помало измиче, као кад тенисер Новак Ђоковић тако заврти лоптицу да вам се чини да ћете лако одговорити на тај ударац, а она добије такву ротацију и путању да више не можете да је контролишете. Тако се „заврте“ и речи и информације да се до суштине одређеног догађаја не дође, бар не у догледно време. Спин доктори креирају „званично виђење догађаја“ и увек су ту када се у „кризним ситуацијама“, да се послужим спортским речником, „ломи резултат“. Суштински, они одређеном углу информације дају снагу и брзину. Често су активности „спин доктора“ управо увод у будуће важне догађаје! Наравно, манипулација је увек у функцији некаквог политичког или економског циља и поготово је изражена током ратних дејстава. Сећате се Џејмса Шеја? „Чувеног“ портпарола НАТОа током трагичног бомбардовања Србије? Његове мисли је, попут „томахака“, наводио управо поменути Алистер Кембл, десна рука пропаганде тадашњег британског премијера Ентонија Блера. То, наравно, није ништа ново. Крајем XIX века Вилијам Рандолф Херст, један од првих краљева америчке штампе, овако се обратио свом дописништву у Хавани: „Ви испоручите слике, а ја ћу испоручити рат!“

„Они који не схватају шта значи трајање, никада неће схватити шта је цивилизација“ напомињете. Уколико се „Империја“ схвати као књига о континуитету и дисконтинуитету, бојим се да је дисконтинуитет у тој причи – на нашој страни.

– Агенција „Рудер и Фин“ је пуну деценију лобирала против Србије, за рачун најпре сецесионистичких република Хрватске и Босне и Херцеговине, а потом и за косовске Албанце. Наравно, никада не би могли да се упусте у авантуру рада за тода још непризнате државе без „благослова“ одређених кругова америчке администрације и, у крајњој линији, позитивног става „велике фамилије“. „Када је НАТО преузео акцију“, тврди у интервјуу за холандску ТВ-станицу VPRO један од извршних директора те агенције Џејмс Харф, „отворили смо шампањац!“

То је била „круна“ напора који су профит агенције „Рудер и Фин“ подигли у небеса и 1993. донели јој друго место на ранглисти најбољих америчких агенција за односе с јавношћу. У скорије време, међу своје клијенте „Рудер и Фин“ убројали су, према сопственом казивању, и такве моћне компаније као што су: „Тајм Ворнер“ и „Дизни“, „Моторола“, „Шеврон“, „Мобил“, „Форд“, „Фолксваген“, „Ауди“, „Чејс Менхетн банка“, „Сосијете генерал“, „Делоит и Туш“, „Леви Штраус“, „Филип Морис“, „Кока-кола“, „Проктер и Гембл“, „Наик“, „Сони“, „Дел“, „Мајкрософт“, те универзитети, многе државе света и „задужбине“, попут Фондације браће Рокфелер и Фондације Ротшилд... Да ли је чудно, ако схватамо механизам манипулације, да готово нико из струке ни новинарске ни односа с јавношћу у почетку није постављао питање да ли је Агенција ширила непроверене информације, што је противно свим кодексима професије! Дакле, спин доктори су куцали на „отворена врата“.

Прилично неупућени у „рукотворење пристанка“ и механизме обликовања јавног мњења, и ми смо деведесетих година 20. века били на мети. „Своје звездане часове фирма Рудер и Фин доживела је током грађанског рата у бившој Југославији“ – забележили сте.

– Да не буде забуне, лобирање и односи с јавношћу јесу легални и легитимни послови, регулисани законом и кодексима про-

фесије. Свака агенција у САД, рецимо, дужна је да приложи квартални извештај о томе за коју страну државу или организацију, у ком периоду и за који новац ради. Детаљан извештај о новцу понекад спин доктори у свом стилу приказују зарад „пеглања“ пореских обавеза, али прве две ставке морају бити врло прецизне, иначе агенција може да буде оптужена за субверзивну делатност и – ФБИ куца на врата! Шта мислите, на колико би врата неко могао покуцати у Србији?

Поменули сте једном да смо у то време „били скупи“. Шта је учинило да изгубимо такву „тржишну вредност“? „Срби су спавали 20 година, наредних 20 година овде више нико неће мирно да спава“ – ако се не варам, једном сте изрекли у неформалном разговору о књижи. На шта сте тачно мислили?

– Умни Волтер је давно беседио: „Царства нису слаба онда када је у њима мало новца, него онда када је мало правих људи и мало људи даровитих!“

Србима односи с јавношћу, нажалост, нису били јача страна у време југословенске кризе, а због спроведених економских санкција против Југославије, ниједна истински моћна светска агенција за односе с јавношћу није смела да ради за већ „доказане лоше момке“, иако би то био сјајан и врло исплатив професионални изазов. Јасно, и то се могло „исповосати“ да је постојао онај неопходни „благослов“ америчке администрације. Познато је, док су се западне републике бивше СФРЈ деценијама, уз помоћ „пријатеља са Запада“, спремале за отцепљење, српска квазикомунистичка „елита“ је јурила „бризле и шмизле“. Заиста, онај ко је деценијама „спаво“, мораће наредних деценија и те како да буде „будан“. „Рачуни“ које су правили „српски лидери“ још од краја шездесетих година XX века стижу за наплату данашњим генерацијама. За ту квазиелиту и њихове „ученике“ сасвим одговара афоризам: једном лажни другови, увек лажна господа! Дакле, неразумевање континуитета и потребе изградње и очувања базичног друштвеног консензуса, кога су још пре готово хиљаду година били свесни оснивачи Немањићи, довело је до тога да је Србија добрано „проћердала“ XX век, све трчећи да пољуби руку Њеном Величанству – Идеологији. А може ли онај ко не схвата шта је континуитет, икада схватити шта је цивилизација?

Ми смо се предозирали XX веком. Битке свакојаке врсте су га сасвим сигурно обележиле. Шта је онда то за шта се данас вреди борити?

– Модерна империја, моћном политичком и медијском машинеријом, „исијава“ своју визију света. Чини се да нема локалне олигархије којом глобална „елита“ не може овладати и(ли) коју не може „купити“, нити овоземањске силе која се „Империји“ може супротставити. Али једна је околност када је држава приморана да брани свој суверенитет и своју територију оружјем, а друга када долазимо на, за одбрану попут оружја драгоцени, терен културе и знања. „Велика и мала фамилија“, модерне империје „цареви“ и „свештеници“, врло добро знају и једино од тога стрепе: „ако суштински не прихватите вредности које се намећу – нисте побеђени“. У складу са старом јеврејском мудрошћу која каже: „Није важно ко влада Јудејом, важно је ко влада вашим срцима!“

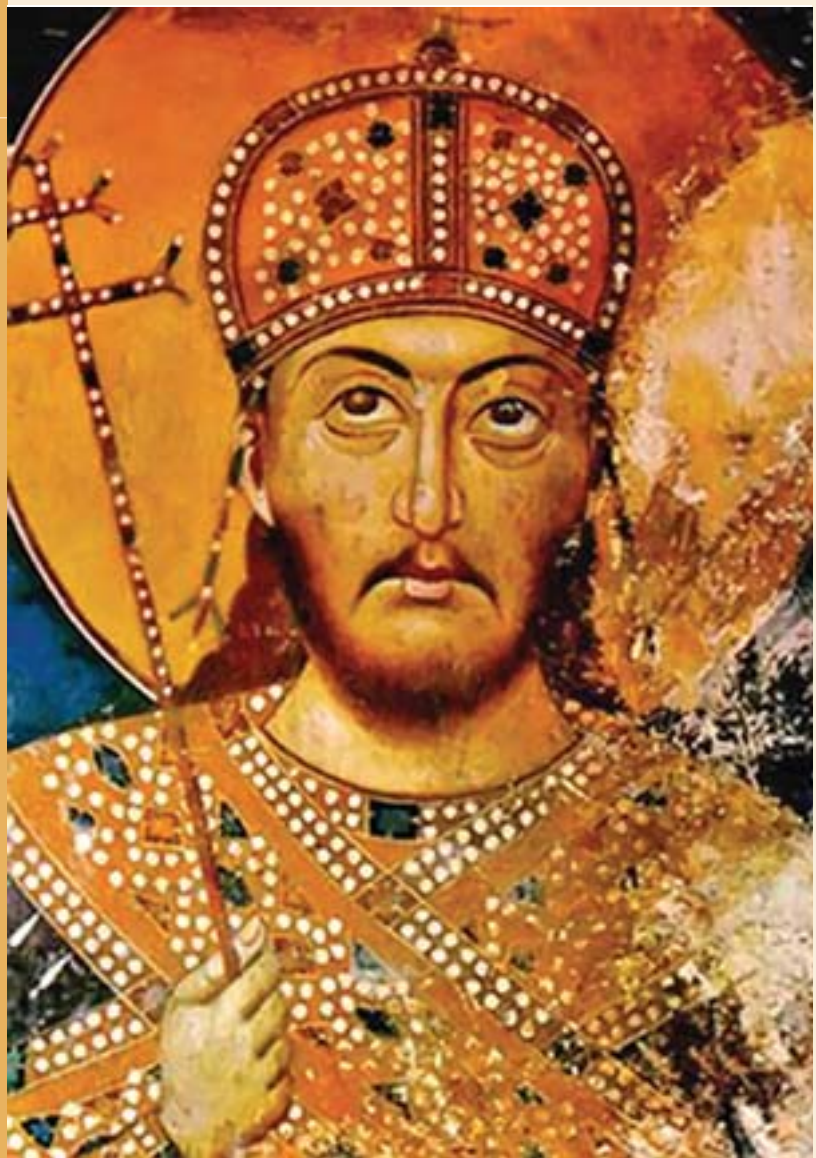
Каква су најчешћа својства обичног поданика „Империје“ данас?

– Од чега је саткан типичан „поданик модерне империје?“ Пре свега, он се не осећа као поданик, већ као грађанин! Он се не осећа као „роб потрошачког система и камата“, већ као Европљанин и „грађанин света“! И толико воли да иде у шопинг да од обиља асортимана нити примећује нити жели да зна да све радње држи један исти монополиста! ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимимо Г. СТАНКОВИЋ

Пише
Горан МИЛОШЕВИЋ

ВИТЕШКА
ВРЕМЕНА

ХУМАНИ РАТНИЦИ

На основу познате историјске грађе може се закључити да наши преци нису убијали и мучили своје заробљенике, односно да су у ратовима које су водили били одани принципу човечности. Тај принцип је за њих, очигледно, имао висок етички значај, али и снагу закона који се морао поштовати. Дакле, човекољубље и висок морал биле су одлике српске ратне прошлости још у времену стварања српске државе и борбе за њено очување.

Познато је да су Срби још у 9. веку створили своју прву државу, којој је тек Стефан Немања ударио истинске и чврсте темеље, а Сава Немањић уткао духовност као кохезиону снагу српства. Душаново царство представљало је врхунац њене моћи у средњем веку, док је Косовска битка постала симбол вишевековне трагедије Срба и њихове државе. Почетак 19. века је и почетак оружане борбе за њено васкрснуће која је трајала скоро читав тај век. Међународно призната на Берлинском конгресу 1878. године, српска држава трајала је до децембра 1918. године, односно до стварања Краљевине СХС. Пре тога, у Првом светском рату, српски народ је још једном поднео огромне жртве за спас своје државе и као савезник сила Антанте.

ЕТИЧКИ КОДЕКС

Овако дуга историја српске државе, према томе, карактеристична је због српског народа за њено успостављање и очување. Због тога је у њој доминирао војни елемент као средство и као метод остварења ових циљева, због чега је у свом најдужем периоду била ратна, односно војна, по свом карактеру. Налазећи се на простору на коме су се традиционално сударали интереси и аспирације великих сила, Срби су били принуђени да своје тежње за сопственом државом и националним идентитетом остварују снагом оружја. Стога су ратови које су водили имали својство одбрамбених и ослободилачких. Ако се за Србе каже да су ратнички народ, онда такво њихово обележје треба посматрати преваходно у том контексту.

Имајући у виду овако богату војну историју Србије, неопходно је осветлити и ону страну српске ратне прошлости којој је у нашој литератури дато неоправдано мало простора. Ради се, заправо, о питању да ли је српска ратна стратегија рачунала са етичким и хуманим кодексима ратовања, као мером односа српског војника према његовом противнику. Важност одговора на ово питање налаже не само потреба да се попуни празнина у овом делу наше историографије, већ и потреба да се снагом аргумената отклоне генералне неповољне предрасуде о српском ратнику као негативцу, подстакнуте познатим догађајима у последњој деценији прошлог века.

Историјска грађа из тог домена српске државности није толико обимна, али је довољно респективна за тему којом се бавимо. У избору литературе посебан значај дали смо одређеним историјско-правним изворима, за које се с правом може рећи да представљају основне и чврсте правне тековине српског народа, односно његову правну заоставштину. Они имају такво својство и због непрекидно наглашеног потенцирања етичности и хуманости у рату и поред тога што су настали у различитим историјским периодима. Другим речима, ове вредносне категорије у историји српске државе и њеног правног поретка традиционално су имале карактер правних кодекса високе снаге обавезности, због чега им је у овом раду дато централно место.

ЧОВЕЧНОСТ

Срби као јужнословенско племе појављују се на Балкану у седмом веку, постепено прихватају хришћанство и почетком деветог века успевају да створе своју прву државу под називом Рашка. О систему власти у њој постоје веома штур историјски извори према којима су, осим владара који су били наследни, власт вршили и жупани, што значи да је ова држава била подељена на жупе као административно-територијалне јединице. Жупани су чинили властелу која је, према Константину Порфирогениту, на својим земљишним поседима користила робове као радну снагу. Као део тог система помиње се и организована војска под командом кнеза Властимира (око 825. године), коју су сачињавала српска племена из долине Ибра, Лима, Пиве и Таре. Као нови политички фактор на балканским просторима српска држава је, међутим, постала сметња бугарским агресивним и освајачким плановима што је био разлог бројних српско-бугарских ратова у наредна два века.

О томе како су се српски ратници борили пре стварања Рашке, као и у поменутих ратовима са Бугарима, и какав је био њихов однос према свом противнику, постоје извесни писани историјски трагови. Тако, према казивању Мавракија, Срби су веома благи и хумани према заробљеницима, не задржавају их у

ропству неограничено време, већ им после одређеног рока онепљачују на вољу да се откупе и врате у своју земљу или остану на српској територији као слободни људи.

Остала је забележена и изјава византијског цара Јована Кантакузина да Срби заробљенике разоружавају и пуштају својим кућама, јер је по њиховом обичају грех подвргавати људе ропству. По једном другом извору, у таквом положају држали су само заробљене војсковође и припаднике властеле и цркве.

ВЕЛИКОДУШНОСТ

Константин Порфирогенит говори о импресивној обучености, издржљивости и храбрости српских ратника у борбама са Бугарима, али и о њиховој великодушности и хуманости према заробљеницима којима поклањају животе и слободу. Према његовом казивању, у једној од битака Срби потукоше Бугаре и заробише сина бугарског владара Бориса и још дванаесторицу бугарских бољара. *А тад, услед синовљеве невоље и нехтијући, Борис се измири са Србљима. Намеравајући да га врати у Бугарску, а у страху да му Србљи где успут не пану у заседу, затражи сигурну пратњу. Синови српског владара Мутимира, Боран и Стеван га испратише здрава и читава до границе са својом преосталом војском – све до Раса. Ради те љубазности даде им Борис велике дарове, а они њему дадоше за уздарје гостинско: два роба, два сокола, два пса и деведесет кожа.*

Овако човечан поступак према заробљеном непријатељу оставио је снажан утисак и ослабио бугарску агресивност, па је у наредних неколико година владало примирје између Србије и Бугарске. Тако је српски владар Мутимир племенитошћу победио свог противника и бар га привремено преобразио у пријатеља.

И према сведочењу Прокопија, карактеристика српског ратника била је не само храброст, оданост сопственом народу и презир према издаји, већ и човечан однос према заробљеном противнику. Ако је заробљеник припадао неком даљем словенском племену, одмах су га пуштали на слободу безусловно, а ако је био странац, опет се поступало веома хумано. Остављано му је на вољу да бира хоће ли уз неки откуп да се врати својима, да неко време остане у саставу српског племена, па да се касније врати кући, или да се стално настани код њих, са пуном равноправношћу.

У записима попа Дукљанина из 1149. године постоји неколико детаља који су релевантни за ову тему. Тако он каже да је краљ Радослав ослободио све заробљене побуњенике Беле Хрватске против којих је дигао своју војску, те да су се жупан Вукан и Кочапар према заробљеном краљу Доброславу односили људски и хумано. Описујући битку код Бара 1142. године, каже како су Драгослав, Гојислав и Радослав похватили велики број заробље-

ника, које су везане довели оцу. Од заробљеника краљ је дао Гојиславу 50 рањених Грка, с тим да их онако рањене, када се приближе непријатељу, пусте назад и пошаљу у логор кнеза Љутовида да причају шта им се десило и да завидоју ране.

На основу ових неколико извора може се закључити да наши преци нису убијали и мучили своје заробљенике, односно да су били одани принципу човечности у ратовима које су водили. Тај принцип је за њих, очигледно, имао висок етички значај, али и снагу закона који се морао поштовати. Дакле, човекољубље и висок морал биле су одлике српске ратне прошлости у времену стварања српске државе и борбе за њено очување.

СРБИЈА ЦАРА ДУШАНА

Развитак друштвених и државних односа у Србији био је подложен утицају развијенијег Византијског царства, које је и у периоду опадања своје моћи вршило снажан уплив на православне земље. Овај утицај је посебно значајан када се посматра правни живот средњовековне српске државе.

Политичке прилике на Балкану уочи Душановог доласка на престо биле су доста сложене. Моћна Византија почиње да слаби, а млади српски краљ Стефан Душан, син Стефана Дечанског, крунишући се 1331. године имао је за циљ да ослабљену Византију замени моћним српско-грчким царством. Непосредно по доласку на престо, Душан шири своју територију, тако да се убрзо српска држава проширила од Дунава до Коринтског залива и од Јадранског до Јеђејског мора. Тако је Србија, освајајући велико пространство, била под јаким утицајем Византијског царства. Грчки језик постаје службени упоредо са српским. И сам цар Душан писао је повеље на грчком језику и потписивао на грчком.

У том периоду, Србија је превазишла ондашње правне обичаје, постојеће појединачно писане законске прописе домаћег и византијског порекла. Решење је нађено у ширем кодификаторском раду чији је најважнији резултат Душанов законик, објављен на државном сабору у Скопљу 21. маја 1349. на Спасовдан, у 135 чланова. На другом државном сабору, пет година касније (између 1. септембра 1353. и 31. августа 1354), проширен за још 66 чланова. У Законнику је

заступљено јавно право у којем се утврђује право цркве, цара, његових чиновника и војника (ратника), те полицијске, административне наредбе и посебно кривично право. Пажљивом анализом Законика могу се идентификовати и оне његове одредбе којима се санкционше понашање у рату, односно које инсистирају на принципу хуманости и етичности ратовања. Зато су Номоканон светог Саве и Душанов законик, али и фреске и архитектура средњовековних манастира који красе српске земље, вечни сведоци цивилизације српског народа и непресушан извор хуманизма, човекољубља и нада све једне културе народа који има дубоке традиције у покољењима.

ЗАКОНИК

О томе сведоче и речи преамбуле Душановог законика:

Ја, цар, овим Закоником многих се својих права одричем, и ја, цар самодржавни, подвргавам себе, и царицу, и младога краља, пресуди својих судија, и удесио сам тако да ни један судија не одговара, па ма како нама пресудио.

Ја сам желео да у мом Законнику буде правде за свакога, од цара и краља до роба.

Сем тога, нашао сам да се могу замислити установе за правду које би потпуно одговарале души нашега народа иако њих нема до данас ни у византијским зако-

нима, ни у ма којој другој хришћанској држави на свету. Тако ми се учинило врло корисно да заведем, поред редовних државних судова и суд који би се могао назвати и суд душевника, душевних људи, или суд добрих људи, а који сам ја назвао – поротом. Тај би суд имао не да пресуђује како да се казни неки кривац, него да само по души и савести каже да ли је оптужени крив или није, а остало ће бити посао царског судије, који пресуђивати по писаном закону.

Зато и ја, најоданији роб Господа мога Христа, Богом венчани и благоверни цар Стефан, царски скиптар с вером држећи у рукама, и с најљубљенијим сином царства ми, краљем Урошем, и Богом дарованом царицом госпођом Јеленом, пожелех некоје врлине и најистинитије и православне вере законе поставити, како их треба држати и бранити по светој и свесаборној и апостолској цркви Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа, по земљама и градовима, да се не би умножила у области царства нашега нека злоба, зло домишљање и лукава мржња, него да сви поживимо у пуној тишини и мирноме животу и у животу православне вере са свима људима царства нашега, малима и великима, и да постигнемо царство небеско у ономе будућем веку. Амин. ■

(Наставак у следећем броју)

Фелтон је настао на основи књиге Горана Милошевића „Витешка времена у издању Војноиздавачког завода

ДОГОДИЛО СЕ...

1. јануар 1959.

Революционарни покрет „26. јул“ под вођством Фидела Кастра победио је на Куби, а диктатор Фулхесио Батиста је после потпуног расула њему лојалних трупа побегао у Доминиканску републику.

1. јануар 1965.

Под вођством лидера покрета „Ал фатах“ Јасера Арафата формирана је Палестинска ослободилачка организација. Ова организација је одговорна за убиство 11 израелских спортиста на Олимпијским играма 1972. у Минхену.

4. јануар 1890.

Рођен је српски политичар, сликар и новинар Моша Пијаде, члан Комунистичке партије од 1920. године. Сликаство је учио у Београду, Минхену и Паризу. У новембру 1943. организовао је у Јајцу Телеграфску агенцију нове Југославије (Танјуг).

7. јануар 1932.

Умро је француски политичар Андре Мажино. Као министар рата од 1922. до 1924. и од 1929. до 1932. године, покренуо је изградњу одбрамбене лини-

је утврђења дуж француско–немачке границе. Линија је по њему добила назив „Мажино линија“. Велики одбрамбени систем показао се бескорисним у Другом светском рату, када су Немци 1940. напали Француску из Белгије, заобишавши „Мажино линију“.

7. јануар 1889.

Умро је јапански цар Хирохито. На престо је дошао 1926. године, а своју владавину обележио је агресивном милитаристичком политиком, нападом на Кину 1931. и 1937. године, пактом са Хитлером 1940. године и нападом на Перл Харбур 1941. године. У августу 1945. објавио је безусловну капитулацију Јапана, а 1946. се одрекао „божанског

порекла“. Ослобођен је оптужби за ратне злочине на Међународном суду правде 1948. године.

10. јануар 1845.

У Кнежевини Србији усвојено *Устроение гарнизона војводства*. Овим документом регулисани су односи унутар гарнизона и начин уређења гарнизона штаба. Устроеније се састојало од 64 члана.

12. јануар 1847.

У Крагујевцу рођен војвода Радомир Путник. У рату 1876. године био је ађутант, шеф штаба, командант Рудничке бригаде и Ветерничког одреда. За начелника Штаба Дунавске дивизије постављен је 1883. године. Исту дужност обављао је и у рату са Бугарском 1885. године. После рата обављао је дужност команданта пука, а 1889. године унапређен је у чин пуковника. Од 1893. године до 1896. године командовао је Шумадијском дивизијом. Пензионисан је 1896. године. Доласком на престо Петра Првог Карађорђевића 1903. године, Путник је реактивиран и унапређен у чин генерала и постављен је на дужност начелника Главног ђенералштаба. Ту дужност обављао је до смрти, са повременим прекидима када је био министар војни. У Балканским и Првом светском рату, закључно са 1916. годином, био је начелник Штаба Врховне команде. У чин војводе унапређен је 1912. године у Кумановској битци. Умро је у Ници 4. маја 1917. године.

7. јануар 1953.

Заменик министра иностраних послова САД Давид Брус упозорио је југословенског амбасадора у САД Владимира Поповића 7. јануара 1953. године на забринутост владе САД „због појачаног трвења између Југославије и Италије, која је америчка савезница у НАТО“. Не слажући се са многим видовима политике и акције југословенске владе, САД полазе од претпоставке да су основни интереси обеју земаља паралелни, посебно од како су САД и остали свет угрођени од стране СССР-а. Давид Брус је нагласио да сарадња између САД и Југославије мора бити вођена с обе стране у духу разумевања и не може бити једнострана. Амбасадор Поповић је одбацио оптужбе америчке владе на рачун Југославије и указао на напоре југословенске владе у циљу споразумног решавања питања Трста уз истовремено одсуство воље италијанске стране за постизањем било каквог компромиса. Поповић је нагласио да „ми никада нећемо дозволити да се на рачун наших националних интереса награђује неко само зато што је члан НАТО.“

14. јануар 1953.

Југословенски војни изасланик у Вашингтону генерал Данило Лекић посетио је генерала Клајда Еделмана, заменика помоћника начелника Генералштаба војске САД. Разговарали су о потреби усклађивања одбрамбених планова Југославије са основним одбрамбеним плановима НАТО, као и о потреби усклађивања одбрамбених планова Југославије са плановима Грчке и Турске. Сви ови планови требало је да буду разматрани у склопу регионалних одбрамбених планова НАТО за Јужну команду. Еделман је рекао: „За све то је потребно тим више времена што смо ми сви остали чланови НАТО, док ви нисте, што не значи да ми настојимо да и ви уђете у НАТО, поготово када се види да за вођење војних разговора и доношење одлука у том погледу, то не представља препреку“.

Приредио Миљан МИЛКИЋ

НАОЧАРИ

Не носите наочари? Баш ми је жао! У противном случају бих вам понешто испричао о наочарима. Ја сам им захвалан за много тога што сам научио у животу, што је, можда, било небескорисно за друге...

Као дете нисам волео наочари. Тада су за мене постојале само „туђе наочари“, у које сам тако радо и са родошћу гледао. Али, то је увек било разочарање; све је одједном постојало чудно расејано, тако јадно закренуто, нетачно, преварљиво; или насупрот, све ствари су постојале забавно маленима, као да су одмакнуте у даљину, где су, попут играчака, педантно чиниле нешто, на свој начин. У дубини душе сам помишљао: „тако, дакле, наочарко види свет! Не, мој је свет бољи!“

– Остави их, искварићеш себи очи! – неретко би се раздрао строг глас. Али, ја сам био срећан да се вратим сопственом погледу на свет, и већ сам знао: туђе наочари премало ми помажу.

Године су пролазиле без наочара: туђима се више нисам хтео служити (нису ми биле потаман), а своје ми још увек нису биле потребне. Уживао сам младићку сигурност да „видим правилно“ – онако како јесте у стварности!.. Ко је могао желети нешто више? И тако сам живео у наивној самозадовољности ништа неподозревајућег света.

Затим се подигао велики рат и у руку ми је допао велики цајсов пољски бинокл. Изненада се мој хоризонт јако раширио. Било је запањујуће – имати могућност видети некога тако далеко, тако јасно и тако чисто. И сваки пут сам отурао пољски бинокл у страну, осећао сам да је се мој видик просто сузио, да одједном спадам у оне исте „Патуљке“ који својим slabим очима све виде кратковидо, а много тога уопште не виде. Од тада сам прихватио два решења: да не прецењујем свој нормалан вид и да га свакако проверавам.

У тешко и збркано послератно време већ нисам имао илузија. Знао сам да видим рђаво, да не могу без наочара. И кад ми је славни очни лекар преписао потребне наочаре, кад сам их први пут наденуо, зачудио сам се како сам лакомислено корачао по претходном животу са својим „очним“ хвалисањем. Од тада се бринем не само о својим очима, већ и о наочарима, посебно их чувам од прљавштине и прашине које Бог зна откуда падају на њих. Много чему сам, ипак, обавезан после искуства ношења наочара...

Наочари су, потом, за мене постале стална предстража од самовољности и одвећне гордости. Сви се помало морамо привићи на идеју да мало и рђаво видимо; да наше обично око не захвата много тога важнога, можда и најважније, да имамо много разлога размишљати о границама сопствених умствених способности. Ништа лакше него прекорачити те границе; ништа није тако несусађено, као постепено ширење тих граница. Наш духовно вид је ограничен: он нас увек може увести у илузије и разочарање. Како се уопште приближити „духовним наочарима“ које би могле помоћи и спасти?..

Није ли човечанство, уопште, кратковидо? Не лута ли оно, пипајући околу! Не прихвата ли оно своје сопствено кретање наслепло за светао прогрес духовног видиоштва? Није ли се предало отвореном хвалисању својим добрим видом? Своје наочари, с времена на време чистимо, скидајући са њих прљавштину и рђу. Али, ко од нас мисли да провери и облагороди наше „духовне наочари“, да рашири и продуби наш духовни поглед? Ко зна путеве и методе тог облагорођења? Како да дођемо до крајње истине у духовном видиоштву коју филозофи називају „очигледношћу“, што значи: то више није привремено-субјективан „поглед“, већ довршено, истинско „разумевање ствари“?

Лако многи људи носе наочари, или туђе наочари које су случајно нашли на улици преко којих виде све исквареним и изломљеним! Они те наочари, чак, не умеју правилно носити и чистити... У том случају они за њих постају судбина. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетине, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. јануар

Православни

- 2. јануар** – Свети Игњатије Богоносац
- 6. јануар** – Бадњи дан (Оци)
- 7. јануар** – Рождество Христово – Божић
- 8. јануар** – Сабор Пресвете Богородице
- 9. јануар** – Свети првомученик и архиђакон Стефан
- 14. јануар** – Обрезање Господње, свети Василије Велики (Нова година)

Римокатолички

- 1. јануар** – Нова година
- 6. јануар** – Богојављење
- 13. јануар** – Крштење Исусово

Муслимански

- 10. јануар** – Нова година 1429. хиџретска

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ

Архиепископ кесаријски рођен је у време цара Константина. Још као некрштен, школовао се у Атини и стекао високо образовање. Петнаест година учио је реторику, филозофију, астрологију и остале науке тога времена. Школски другови су му били Григорије Богослов и Јулијан – касније цар одступник. У зрелим година крстио се на реци Јордану са својим учитељем Евулум.

Поставши чврсти поборник православља, луча моралне чистоте и верске ревности, овај умни богослов се с правом назива Велики. Живео је само педесет година, али је био постојани стуб Цркве и њен ревностни утемељитељ. Десет година је служио као епископ Кесарије кападокијске и називан пчелом цркве Христове. Сачувана су његова многобројна дела – богословска, канонска, апологетска, као и служба названа по његовом имену. Она се служи десет пута у години и то 14. јануара (1. јануар по старом календару), уочи Божића, уочи Богојављања, у све недеље Часног поста, осим Цветне, на Велики четвртак и на Велику суботу.

Свети Василије се мирно упокојио и преселио у царство Христово 14. јануара (1. јануара по старом календару) 379. године. ■

МУСЛИМАНСКА НОВА ГОДИНА – ХИЦРА

Мухаррем (Свети месец) је први месец дванаестомесечне лунарне хиџретске године и један од четири света и одбрана месеца. Тога дана се у џамијама одржавају пригодни скупови, на којима се учи и тумачи Куран, изговара духовна поезија и уче илахије и касиде (побојне духовне песме). На предавањима се оживљавају сећања на Хиџру (сеобу) благословљенога Мухамеда и његових часних следбеника (асхаба). ■

НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

МЕМОРИЈАЛНИ ТУРНИР ЉУБА САВИЋ

У организацији Мачевалачког клуба Врачар, а под покровитељством Мачевалачког савеза Србије, 15. децембра на Војној академији одржан је шести „Меморијални турнир Љуба Савић“, у част прослављеног репрезентативца и тренера мачевалачког спорта Љубомира Савића, трагично преминулог у 59. години живота.

На такмичењу у дисциплини спортски мач учествовало је 15 такмичарки и 19 такмичара, а по први пут су се појавили и најмлађи љубитељи тог витешког спорта, дечаци и девојчице старости од четири до осам година.

Међу организаторима овог меморијалног турнира била је и кћерка прослављеног тренера Тамара Савић-Шотра, својевремено једна од наших најуспешнијих мачевалки. У дисциплини спортски мач она је била 35 пута државни шампион, а једина је представљала нашу земљу на Олимпијским играма у периоду од 1992. до 2000. године.

Снимио Даримир БАНДА

Задовољна организацијом такмичења и условима на Војној академији Тамара Савић-Шотра истакла је да турнир посвећен њеном оцу представља још један од покушаја поновне популаризације тог спорта међу младима у Србији. ■

Д. ГЛИШИЋ

АНКЕТА АПАТИНСКОГ ГЛАСА КОМУНЕ

ГОРАН ЧЕГАР НАЈПОПУЛАРНИЈИ СПОРТИСТА

Током успешне тринаестогодишње каријере, водник прве класе Горан Чегар, из Апатина, освојио је више трофеја на деоницама од 3.000 метара, али и у најтежој атлетској дисциплини – маратону

Спортски пар Чегар – Лукић долазе из Атлетског клуба Апатин, једног од најбољих и најуспешнијих српских клубова.

Током тринаестогодишње спортске каријере, Горан Чегар је освојио титулу првака Војводине на деоницама три и пет хиљада метара, али и првака у штафети четири пута 400 метара, где је бранио боје матичног клуба, чији је један од оснивача, уз Славка Јерковића.

За спортисту године Војске Србије и Црне Горе изабран је 2005. године. Исте године победио је на традиционалном Београдском маратону. Треба истаћи да је Горан био први и на овогодишњем Церском полумаратону.

Као један од најуспешнијих српских полумаратонаца и маратонаца Чегар је више пута наступао за репрезентацију Србије и Црне Горе у планинском трчању, заједно са Здравком Мишовићем из Куле, Небојшом Миленковићем из Кикинде (иначе клупским колегама), Драганом Бојовићем из Косова Поља и Душаном Момићем из Новог Сада.

Горан Чегар живи на релацији Београд–Апатин–Бачка Топола–Оџаци. Како оцењује његов професор Ивица Николић са Факултета за услужни бизнис из Сремске Каменице, врло добар је студент. Намерава да у року заврши трогодишње студије, а жеља му је да једнога дана добије и официрске чинове.

Поред многобројних обавеза на Војној академији, редовно тренира, колико му то слободно време дозвољава. Вежба са својом девојком Маријаном Лукић, актуелном првакињом наше земље у маратону, чији је лични тренер. Недавно су се вратили са вишемесечних припрема у Аризони. ■

Милорад БЛАЖИЋ

У анкети апатинског Гласа комуне, водник прве класе Горан Чегар из Војне академије, проглашен је за најпопуларнијег спортисту општине Апатин за 2007. годину.

Тродневно испитивање популарности организовано је на таласима Радио Апатина. Маратонац Горан Чегар је, у мртвој трци са Маријаном Гајин, чланицом Аеробик-фитнис клуба Клеопатра, био успешнији. Тако су одлучили гласови слушајалаца.

Током једне од ранијих анкета, Горан Чегар је био носилац ласкаве титуле најбољег спортисте општине Апатин, а његова девојка маратонка Маријана Лукић – најбоље спортисткиње.

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У 2007.

ПОСЛЕДЊА ШАНСА

Дошло је време да изберемо најбоље спортисте Војске Србије у екипној и појединачној конкуренцији. Узевши у обзир постигнуте резултате, верујемо да ће жири имати слатке муке како би, по важећим критеријумима, одредио ко је обележио спортску 2007. год.

Магазин „Одбрана“ ће најуспешнијима одати признање на свечаности 24. јануара 2008. године.

За назив спортисте године Војске Србије 2007. могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци и МО, студенти Војне академије, ученици средњих војних школа, војници по

уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе, чији чланови треба да припадају некој од поменутих категорија.

Предлоге за најбољег спортисту и спортску екипу Војске Србије могу упутити команде, јединице, установе, војне школе и остале образовне институције, спортски савези, клубови и секције – кратка биографија спортисте или екипе, постигнути резултати током протекле године и фотографија.

Жири ће пажљиво размотрити све пристигле предлоге који испуњавају прописане услове за избор. Предлоге можете послати до 4. јануара 2008. године на адресу – Редакција магазина „Одбрана“ (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд.

У жестокој конкуренцији очекујемо праву спортску борбу, али ће победити најбољи. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

БИЛО МУ ЈЕ ЗАДОВОЉСТВО

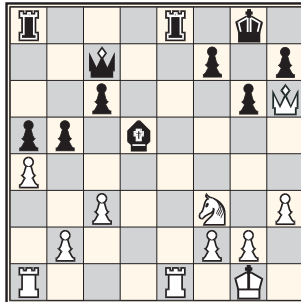
М. Р. Савић – Спилман
Торино, 2006.

1.e4 ц6 2.д4 д5 3.цз3 г6 4. х3 Лг7 5.Сф3 Сф6 6. Лд3 ед4 7.Се4 Се4 8.Ле4 Сд7 9. 0-0-0 10. цз е5

На последњој олимпијади, на којој је наступала репрезентација под именом Србија и Црна Гора, није постигнут успех који је нереално очекиван. Није побеђена ни једна репрезентација са бољим рејтингом, нити је заблестао било који наш играч. Једину победу коју треба памтити постигао је Миодраг Р. Савић над енглеским репрезентативцем Џонатаном Спилменом, играчем са врха светске рејтинг листе.

Црни примењује солидну и признату одбрану Каро-Кан, а уместо потеза у партији, применивао је и 10...ц5. Наравно, није то одлучило партију.

11.Лц2 ед4 12.Сд4 Сц5 13.Ле3 Се6 14.Сф3 Дц7 15.Дц1 Те8 16.Те1 Лд7 17.Лб3 а5 18.а4 б5 19.Ле6 Ле6 20.Лх6 Лх6 21.Дх6 Лд5

Бели: Кг1, Дх6, Та1, Те1, Сф3, а4, б2, ц3, ф2, г2, х3

Црни: Кг8, Дц7, Та8, Те8, Лд5, а5, б5, ц6, ф7, г6, х7

22. Сх2 ф5 23. Дд2

Маневар белог са скакачем имао је за циљ да запрети доласком на ф6, па је црни био принуђен да још мало ослаби позицију. Поред тога, црни ловац није добар, јер су му пешачи истопаљни.

23...Лб3 24.аб5 цб5 25.Сф3 Лф7 26.х4 Тад8 27.Дг5 Те4 28.х5 Тг4 29.Дф6 Тд6 30.Де5 гх5 31.Тад1

Бели има иницијативу, али црни игра врло добро и свака грешка би белог одвела у пораз.

31...Тц6 32.Сд4 Де5 33.Те5 Тд6 34.ф3 Тг5 35.Тб5 х6

Завршница је боља и бели је фини потезима реализује.

36.Тб8 Кх7 37.Тб7 Кг6 38.Те1 ф4 39.Тее7 Тф6 40.Тбц7 х4 41.Кх2 а4 42.Сц6 х3 43.Се5 Те5 44.Те5 хг2 45.Тец5 Ле8 46.Те7 Лф7 47.Те2 Тд6 48.Тг2 Кф6 49.Та5 Лб3 50.Тх5 Кф7 51.Тф5

1:0

У коментару ове партије победник је навео да му је, уз чврст стисак руке, центимен рекао:

– Било ми је задовољство!

ЗАНИМЉИВОСТИ ШАМПИОНСКИ

Током своје дуге и успешне каријере, амерички велемајстор Артур Бизгајер је освојио све важније шаховске титуле у САД. Био је: јуниорски шампион САД 1948, шампион САД (затворен турнир) 1954, шампион САД (отпен) 1956, шампион УС (национални отпен) 1970, 1974. и 1978, шампион УС (Гран при) 1980. и сениорски шампион САД 1989, 1997 и 1998.

ЦИТАТИ

Вреди се замислити над чињеницом да је једна интелектуална игра, рођена у праскорозје цивилизације у источним азијским царствима – тада културно најразвијенијем делу света – преживела толике смене историјских епоха, савладала толике културно-историјске границе и дистанце и нашла своје место, чак достигла нови степен процвата у савременом индустријском друштву као један заједнички, повезујући елемент у култури данашњег света. Шта је тој игри обезбедило такву изузетну историјску судбину, шта је ка њој привлачило њуде различитих епоха и најразличитијих друштвених статуса, зашто су за њу налазили времена чувени научници, уметници, војсковође, политичари, али и обичан свет, стари и деца...
Проф. др Нојдан Пашић,
у часопису „Мат“ 1969.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20										21									
22									23										
24								25					26						
27							28			29			30						
31		32				33				34	35			36					
37						38							39						
40					41								42					43	
44				45				46	47				48					49	
50					51				52				53						
54						55							56						
57													58						
59																			60

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: кинески ресторан, СД, бл, аватери, верне, декорер, патина, ка, Ива, Кирило, олако, Сохел, Ипа, тојца, Раца, опреженија, Дане, Ца, приор, три, акреп, с, шешир, црв, окул, ок, урск, солидарност, изум, Милош, сог, Дан, ни, омица, авалит, Нома, 3А, вратар, наковань, Винча, умалити, Ег, Га, Драган Милановић.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

20. Предтакмичар у скијашким скоковима, 21. Састојак козметичких средстава (на жалост!), 22. Брод за пловидбу по замрзнутим морима, 23. Оснивач насеобине, насељивач, 24. Врста платна, 25. Украсно, 26. Врста мајмуна, 27. Лек који освежава или окрепљује, тонично средство, 28. Унутрашњи део шаке, 29. Раставна звезда, 30. Надимак бившег комичара Оливера Хардија, 31. Ознака за непознату особу, 32. Канал за одвод или довод воде, 33. Име композитор Хачатурјана, 35. Слово латинице, 36. Атлетски савез Србије (скр.), 37. Ноћни локал, 38. Бака, 39. Стари Словени, 40. Престоница Швајцарске, 41. Профитабилно, 42. Непаран број, 44. Бивши акадски вајар, 45. Раније, 47. Кубански гитариста, Илијадес, 48. Енглески глумац, Тим, 49. Веома важан зачин, 50. Женско име, 51. Индустрија мотора и трактора из Београда, 52. Прашина, 53. Култни филм са Стивом Мек Квином и Дастином Хофманом, 54. Име певачице Френклин, 55. Град у Казахстану, 56. Румунски фудбалер, Клаудио, 57. Глумица из филма Лајање на звезде (сада удата Тапушковић), 58. Део Светог писма, 59. Житељ Сталафа, 60. Постати сенилан.

УСПРАВНО:

1. Упоредни преглед свих обављених платних трансакција у току једне године, 2. Израелски државник, Хаим, 3. Рај, рајско место, 4. Амерички глумац, Грегори, 5. Ликовни уметник, 6. Човек без новца, „шворц“, 7. Турско парно купатило, хамам, 8. Град на Азурној обали, 9. Символ актинијума, 10. Британски коначар, Соша, 11. Врста земаљског навигационог система, 12. Хиљаду килограма, 13. Прилог за количину, 14. Лична заменица, 15. Женско име, Азелина, 16. Мушко име, Матија одмила, 17. Глумци у ателани, 18. Соло-играч, 19. Београдски музички ансамбл (Ирена, Ана и Трипо), 21. Град у Украјини, 23. Поводац (мн.), 25. Драфтовање (НБА кошаркаша), 26. Женско име, Иконија одмила, 28. Име спринтера Болдона, 29. Челник парохије, 32. Смејокоса жена, 32. Дивљи лук, сремшук, 34. Мужјак мачке, 35. Бивша Југословенска народна армија, 36. Предмет у трговини, артикл, 37. Област којом управља емир, 38. Уз, до, крај, 39. Будзовани, 42. Мушко име, Радослав, 43. Лирска песма од 14 строфа у 4 строфе, 45. Пергамски краљ великог богатства, 46. Владарски престо, 47. Скица, нацрт, 48. Облик имена Павле, 49. Израелска глумица, Далија, 51. Покривач за коња (турц.), 52. Бивши боксер, Мухамед (алијас Касијус Клеј), 53. Славна певачица, Дајана, 55. Упишите: а, ћ, 56. Символ нобелијума.

Срећни празници!
Ваша Пошта

Они се буде са Србијом

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

Први програм РТС-а, сваког дана у 6.05

www.rts.co.yu

*Сретна Нова година
и Божићни празници*

НОВИНСКИ ЦЕНТАР
ОДБРАНА